

Streektaalbeleid in Nederland

*De stand van zaken en de rol van het Europees handvest
voor regionale talen of talen van minderheden*

Masterscriptie Taal, Mens en Maatschappij
Opleiding Nederlandse taal en cultuur
Definitieve versie

Naam: Fleur Leijen
Studentnummer: 0471925
E-mail: f.e.leijen@gmail.students.uu.nl

Begeleider: dr. H. Van de Velde
Tweede lezer: dr. J.M. Nortier

24 maart 2011

Inhoudsopgave	Pagina
Hoofdstuk 1: Inleiding	3
1.1 Inleiding	3
1.2 Onderzoek en methode	4
1.3 Afbakening van het onderzoeksdomein	4
1.4 Opbouw	5
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	6
2.1 Taalbeleid	6
2.2 Streektaal	8
2.3 Het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden	10
<i>2.3.1 Een beknopte geschiedenis</i>	10
<i>2.3.1.1 De Raad van Europa</i>	10
<i>2.3.2 Indeling van het handvest</i>	12
<i>2.3.2.1 Preambule</i>	12
<i>2.3.2.2 Deel I</i>	12
<i>2.3.2.3 Deel II</i>	13
<i>2.3.2.4 Deel III</i>	14
<i>2.3.2.5 Deel IV en V</i>	16
2.4 Streektalen en streektaalbeleid in Nederland	17
<i>2.4.1 Erkende streektalen</i>	17
<i>2.4.1.1 Het Nedersaksisch</i>	17
<i>2.4.1.2 Het Limburgs</i>	19
<i>2.4.2 Erkenningsproces van het Limburgs en Nedersaksisch</i>	20
<i>2.4.2.1 Het Nedersaksisch</i>	20
<i>2.4.2.2 Het Limburgs</i>	23
<i>2.4.2.3 Na de erkenning: de Nederlandse Taalunie</i>	28
<i>2.4.3 Niet-erkende streektalen in Nederland</i>	30
2.5 Conclusie	34
Hoofdstuk 3: Methode	35
3.1 Inleiding	35
3.2 Onderzoeksvragen en methode	35
3.3 Verantwoording	37

Inhoudsopgave	Pagina
Hoofdstuk 4: Resultaten	38
4.1 Inleiding	38
4.2 Het streektaalbeleid in Nederland in 2010	38
<i>4.2.1. Het streektaalbeleid en het handvest deel II</i>	38
<i>4.2.1.1 Beschrijving en interpretatie van de resultaten</i>	39
<i>4.2.2 Het streektaalbeleid en het handvest deel III</i>	43
<i>4.2.2.1 Beschrijving en interpretatie van de resultaten</i>	47
4.3 De ontwikkeling van de uitgaven aan het streektaalbeleid in de periode 1995-2010 en de invloed hierop van het handvest	53
<i>4.3.1 Het Nedersaksische taalgebied</i>	54
<i>4.3.2 Limburg</i>	64
<i>4.3.3 Noord-Brabant</i>	65
<i>4.3.4 Zeeland</i>	67
Hoofdstuk 5: Conclusie en discussie	71
5.1 Conclusie	71
5.2 Discussie	72
Dankwoord	74
Bronnenlijst	75
Bijlagen	84
Bijlage I: Het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden	86
Bijlage II: Overzicht lidstaten die het handvest hebben ondertekend en geratificeerd	87
Bijlage III: Concrete invulling van het streektaalbeleid volgens het handvest deel II	89
Bijlage IV: Overzicht niet-geïmplementeerde maatregelen uit het handvest deel III	101
Bijlage V: Concrete invulling van het streektaalbeleid volgens het handvest deel III	102
Bijlage VI: Uitgaven per provincie aan het streektaalbeleid in de periode 1995-2010	120

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Inleiding

Onder de leus “*Use it, don’t lose it*” wordt binnen Europa aandacht gevraagd voor de promotie en bescherming van streektalen. Hiertoe is in 1992 door de Raad van Europa een verdrag opgesteld, het “*European charter for regional or minority languages*”, ofwel het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden. Het verdrag is erop gericht streek- en minderheidstalen binnen de lidstaten van de Raad van Europa te beschermen en te promoten in het openbare leven en het privédoel, als onderdeel van het Europees cultureel erfgoed (Mercator 3). Dit kan op twee niveaus plaatsvinden. Indien een taal erkend wordt onder deel II, verplicht de regering zich ertoe deze te beschermen en te promoten volgens grondbeginselen en principes die op alle talen van toepassing (zouden moeten) zijn. Deel III van het verdrag biedt een concretere, hogere graad van bescherming, gezien een staat dan minstens 35 maatregelen uit minstens zes domeinen van het openbare leven moet implementeren (Mercator 13).

In Nederland is het Fries onder deel III erkend, en het Nedersaksisch en het Limburgs onder deel II. Ons land kent echter ook niet-erkende streektalen, zoals het Brabants en het Zeeuws. Deze situatie roept interessante vragen op. Wordt er bijvoorbeeld streektaalbeleid gevormd in provincies waarin een streektaal gesproken wordt die niet officieel erkend is? En zo ja, hoe ziet dit beleid eruit in vergelijking met provincies waarin de streektaal wel officieel erkend is? Een tweede punt van aandacht is in hoeverre het handvest een rol heeft gespeeld in de ontwikkeling van het streektaalbeleid. Een streektaal mag dan erkend zijn en daarmee de garantie hebben beschermd en gepromoot te worden, maar in welke mate komt dit door het handvest? En hoe zit dit in provincies voor niet-erkende streektalen? Heeft het handvest de provinciale overheden bijvoorbeeld geïnspireerd een actief streektaalbeleid te voeren? Deze vragen zullen in deze scriptie betrekking hebben op de erkende streektalen onder deel II (en dus niet het Fries) en niet-erkende streektalen.

Het in kaart brengen van het streektaalbeleid en de ontwikkeling hiervan biedt niet alleen voor iedere provincie in Nederland waarin een streektaal (officieel erkend of niet) gesproken wordt een inzicht in de huidige stand van zaken, maar geeft ook zicht op het verloop van het beleid door de jaren heen. Mogelijk kan hieruit inspiratie op worden gedaan ter aanvulling of verbetering van het provinciale streektaalbeleid.

1.2 Onderzoek en methode

Op basis van de inleiding kunnen de volgende drie onderzoeksvragen gesteld worden:

1. Hoe ziet het streektaalbeleid van Nederland eruit in 2010?;
2. Hoe hebben de uitgaven aan het streektaalbeleid zich ontwikkeld in de periode 1995-2010?;
3. Hoe heeft het handvest bijgedragen aan die ontwikkeling?

De eerste vraag wordt beantwoord door te bekijken wat er aan het streektaalbeleid per provincie wordt gedaan. Voor de provincies als eenheidsanalyse is gekozen, omdat het beleid op provinciaal niveau plaatsvindt. Het beleid wordt getoetst aan de hand van de principes onder deel II van het handvest en de concrete maatregelen onder deel III. Voor informatie over het beleid per provincie wordt gebruikt gemaakt van beleidsdocumenten van provinciale overheden en instanties (zoals jaarverslagen en evaluatierapporten). Ook worden er, indien nodig, vragen gesteld aan organen en personen die zich inzetten voor het streektaalbeleid, zoals streektaalinstanties en -functionarissen.

Een belangrijk middel in het opzetten en uitbreiden van streektaalbeleid is geld: het is een indicator voor de intensiteit van het beleid. Willen we dus onderzoeken of en in hoeverre het streektaalbeleid zich heeft ontwikkeld na de inwerkingtreding van het handvest, dan moeten we de investeringen hierin bekijken. Dit doen we vanaf enkele jaren voor het handvest in werking is getreden, 1995, tot aan nu, 2010. De provincies wordt gevraagd om inzicht in de uitgaven aan het streektaalbeleid. Daarnaast worden ter aanvulling en bij het ontbreken van informatie beleidsdocumenten en streektaalinstanties en -functionarissen geraadpleegd.

1.3 Afbakening van het onderzoeksdomein

Binnen deze scriptie worden zowel erkende als niet-erkende streektalen meegenomen, behalve het Fries. De reden hiervoor is dat het Fries al voor de inwerkingtreding van het handvest als officiële taal naast het Nederlands werd gezien (Belemans 14) en dat er dus al uitvoerig beleid op het beschermen en promoten ervan werd gevoerd. Dit is nog steeds het geval. Voor dit onderzoek is het dan ook niet relevant om de invloed van het handvest op de beleidsvorming te bekijken. Wie geïnteresseerd is in de beleidsvoering op het Fries, kan goed terecht bij de Fryske Akademy, die onder meer (online) rapporten over die taal publiceert.

Daarnaast richt deze scriptie zich op uitsluitend streektalen (al dan niet erkend). De talen van de Romani en het Jiddisch zullen dan ook niet in dit onderzoek worden bekeken.

Deze zijn namelijk niet als streektaal erkend onder het handvest, maar als non-territoriale talen. Beide talen worden daarnaast ook buiten Nederland gesproken.¹ Ook migrantentalen, die eveneens onder talen van minderheden vallen, worden niet meegenomen.

Verder richten wij ons alleen tot streektalen binnen Nederland en niet binnen het Nederlands taalgebied. Het Brabants en Limburgs worden ook gesproken in België, maar deze staat heeft het handvest niet ondertekend.

Tot slot nog een opmerking over de term *beleid*. Onder het beleid voor streektalen wordt voor deze scriptie verstaan beleid dat is opgesteld en gefinancierd (incidenteel of structureel) door provinciale overheden of erkende streektaalinstanties. Het komt ook voor dat taalgebruikers zelf initiatief nemen om hun (niet-erkende) streektaal te beschermen en te promoten, maar om de lengte van deze scriptie binnen de perken te houden en daarmee het overzicht te bewaren, worden initiatieven van deze aard niet meegenomen.

1.4 Opbouw

Deze scriptie bestaat uit vijf hoofdstukken. Na deze inleiding, hoofdstuk 1, volgt achtergrondinformatie over (de totstandkoming van) het streektaalbeleid in Nederland. Hierbij wordt ook de belangrijkste terminologie behandeld. In hoofdstuk 3 wordt de methode van het onderzoek uitgebreid beschreven. De resultaten worden in hoofdstuk 4 per onderzoeksvraag weergegeven, beschreven en geïnterpreteerd. In hoofdstuk vijf wordt er een conclusie gegeven en er zal afgesloten worden met een discussie.

---

¹ De talen van de Romani zijn volgens het handvest deel II erkend in Duitsland, Finland, Hongarije, Montenegro, Noorwegen, Oekraïne, Oostenrijk, Servië, Slovenië, Zweden en Zwitserland. Het Jiddisch heeft een deel II-erkenning in Finland, Roemenië, Zweden en Zwitserland. <http://languagecharter.eokik.hu/byLanguage.htm>; 14 maart 2011.

Hoofdstuk 2. Theoretisch kader

Voor de begrijpelijkheid van deze scriptie is het noodzakelijk enkele basisconcepten rondom streektaalbeleid toe te lichten. Dit begint met een definitie van *taalbeleid*, vervolgd door de betekenis van *streektaal*. Daarna komt de werking van het handvest aan bod. Tot slot worden de erkende en niet-erkende streektalen binnen Nederland besproken.

2.1. Taalbeleid

Ieder taalsysteem heeft een bepaalde status en kent zijn eigen functies en domeinen waarbinnen het gebruikt wordt. Soms wordt geprobeerd die status of functie van een bepaald taalsysteem te veranderen. Hierbij is een goed taalbeleid onontbeerlijk.

Vaak spreken sociolinguïsten over taalbeleid als een onderdeel van taalpolitiek. Volgens Kaplan en Baldauf (3) is taalpolitiek een (lange termijn-) proces waarin met behulp van een beleid een verandering of het stoppen van verandering in het taalgebruik binnen een of meer gemeenschappen wordt nagestreefd. De vorm van taalpolitiek die het meest voorkomt, is deze die gereguleerd wordt door de overheid (ook wel *language planning from above* genoemd), maar er zijn ook privé-initiatieven voor het voeren van taalbeleid (*language planning from below*). In bovenstaande definitie is er een duidelijk onderscheid tussen *taalbeleid* en *taalpolitiek* gemaakt: het laatste wordt gezien als een activiteit om een taal of taalvariëteit structureel binnen een gemeenschap te veranderen en *taalbeleid* is daar het middel voor (Kaplan en Baldauf xi). Niet iedereen is ervoor om beide zaken zo gescheiden te definiëren. Grin (28) stelt dat taalbeleid en taalpolitiek zodanig met elkaar verweven zijn, dat het onderscheid ertussen eigenlijk niet heel essentieel is. Hij kiest er dan ook voor om de term *taalbeleid* te hanteren, omdat deze term alle vormen van activiteiten ter verandering of behoud van een taal (of taalvariëteit) omvat. Om deze reden zal ook binnen deze scriptie de term *taalbeleid* gebruikt worden, waaronder ook taalpolitiek zal vallen.

Het doel van taalbeleid kan verschillen. Zo is er status-, corpus-, en acquisitiebeleid. Het eerste type richt zich op het veranderen van de functie van een taal of taalvariëteit en daarmee ook de rechten van de gebruikers ervan. Deze vorm van beleid refereert dus aan de positie van taal. Bij corpusbeleid is er het doel om een taalvariëteit of een taal te ontwikkelen, meestal door deze te standaardiseren (bijvoorbeeld door middel van orthografieën en woordenboeken) (Haugen in Wardhaugh 379; Kaplan en Baldauf 29). Dit beleidstype richt zich dus op de taal zelf. Acquisitiebeleid is gericht op het verhogen van het aantal gebruikers van een taal door deze aan te bieden in het onderwijs (Kaplan en Baldauf 122-3). De typen taalbeleid zijn overigens aan elkaar gerelateerd. Indien bijvoorbeeld de functie van een

taalsysteem wordt veranderd of uitgebreid, kan het gebeuren dat de status ervan (onbedoeld) verhoogd wordt.

Welke vorm van taalbeleid er ook plaatsvindt, het is een complex proces: voor het vormen van een concreet beleid moet een aantal stappen worden genomen. Zo is het allereerst zaak het doel en de methode, dus de maatregelen die worden genomen om het taalbeleid te voeren, expliciet te maken. Die maatregelen behoren kritisch bekeken en bediscussieerd te worden, zodat eventuele aanbevelingen en aanpassingen meegenomen kunnen worden. Wordt er overgegaan op de implementatie van het beleid, dan is het belangrijk deze te monitoren, zodat het succes ervan gestuurd kan worden (Grin 34).

Binnen de stappen van beleidmaken vindt ook van alles plaats. Voor het noteren van het beleidsdoel wordt bijvoorbeeld gekeken naar het aantal sprekers van de taal(variant) en voor welk doel zij de desbetreffende wijze van uitdrukken gebruiken, waar statistici, cultureel antropologen en taalkundigen nauw bij betrokken zijn. Ook het selecteren van maatregelen vraagt om veel aandacht. Zo is het belangrijk de kosten van de maatregelen af te wegen tegen de baten, een taak die economen op zich nemen. Kortom, het maken en voeren van taalbeleid vraagt om uitgebreid onderzoek, weloverwogen beslissingen en een diverse groep van experts.

Het maken van taalbeleid kan verschillende redenen hebben. De regering van een staat vindt het bijvoorbeeld noodzakelijk dat alle inwoners, ondanks hun afkomst, dezelfde taal spreken. Dit wordt ook wel *linguïstische assimilatie* genoemd. De motivatie voor het voeren van taalbeleid is dan nationalistisch van aard. Het kan ook zo zijn dat een regering graag wil dat de staat internationaliseert en daarom een taal die veel wordt gebruikt voor handel wil laten spreken en schrijven in het land (Cobarrubias in Wardhaugh 358). Overigens is het niet zo dat alleen de regering taalbeleid vormt. Ook “burgers” kunnen hierin een rol spelen. Zeker in het geval van streektaalbeleid zijn er veel privé-initiatieven om de taal te beschermen en te promoten.

Streektaalbeleid heeft andere redenen dan bovenstaande, namelijk het behouden van het cultureel erfgoed van Europa en het hiermee versterken van een eenheid tussen alle aangesloten lidstaten van de Raad van Europa. Omdat hun historische streek- en minderheidstalen onderdeel zijn van dit erfgoed, heeft de Raad van Europa in 1992 een verdrag opgesteld genaamd het *Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden*, ook wel *het handvest nr. 148*. Het verdrag is erop gericht streek- en minderheidstalen te promoten en te beschermen en het gebruik ervan in zowel het privédomein als het openbare leven te stimuleren (Mercator 3). Wel wordt er in het handvest

benadrukt dat de positie van de officiële taal van zo'n staat niet in het geding mag komen. Evenmin is er het doel dat de onder het handvest erkende streek- of minderheidstaal dezelfde status als die officiële taal krijgt. Belemans bevestigt dit: "Ze [talige systemen die in hun verspreidingsgebied niet dé taal willen vormen] zijn niet ontwikkelingsgericht uit op de progressieve uitbreiding of versterking van hun positie, maar enkel op een behoudend status-quo met eerbied voor de actuele minderheidspositie waarin zij zich bevinden" (144). Omdat hiermee de functie van de streektaal wordt uitgebreid, valt het streektaalbeleid onder statusbeleid, met het doel de status van de streektaal te behouden.

Taalbeleid (zowel praktisch bekeken als in de vorm van discipline binnen de sociolinguïstiek) kenmerkt zich dus door veelzijdigheid: het kent diverse doelen, motivaties en actoren. Streektaalbeleid, wat in deze scriptie centraal staat, heeft als intentie bij te dragen aan de instandhouding van het cultureel erfgoed van (en daarmee de eenheid tussen) lidstaten van de Raad van Europa. Dit probeert men te bereiken door het gebruik van de streektaal niet alleen te stimuleren in het privéleven, maar ook in publieke domeinen. In paragraaf 2.3 zal duidelijk worden hoe dit precies is ingevuld.

2.2 Streektaal

Binnen Nederland zijn er dialectgroepen die erkend zijn als streektaal, en dialectgroepen die deze erkenning niet hebben gekregen. Wat maakt het nu precies dat we een taalsysteem met *streektaal* benoemen?

Laten we dit eerst bekijken door de term *streektaal* tegenover *standaardtaal* en *dialect* te zetten. De standaardtaal is de genormeerde taal van een land en heeft dus een officiële status. Dit taalsysteem is niet alleen in gesproken vorm de norm (al zit daar ook veel variatie in), maar ook op schrift. De standaardtaal wordt bijvoorbeeld gebruikt voor schoolboeken, overheidsdocumenten en wetsteksten. We zien deze taal dus ook binnen formele domeinen. *Dialect* refereert aan een variant van de standaardtaal die gebruikt wordt in een bepaald geografisch gebied. Daarbij wordt een dialect meestal gesproken en het heeft dus niet de officiële status die een standaardtaal heeft (Chambers en Trudgill 5; Auer 16). Onder meer Auer beschrijft een standaardtaal–dialectcontinuüm waarbij de formele standaardtaal op het ene, en dialect op het andere uiteinde wordt geplaatst. Tussen dialect en standaardtaal kunnen ook nog andere taalsystemen voorkomen, zoals het regiolect. Een regiolect is het dialect van een hele regio en het taalsysteem heeft dus geen exclusief-lokale kenmerken, maar algemene, regionale kenmerken (Berruto 232). In het regiolect zien we vaak dat dialectwoorden zijn vervangen door woorden uit de standaardtaal, maar dat die woorden wel met een regionaal

accent worden uitgesproken. Daarom zit een regiolect min of meer tussen de standaardtaal en het dialect in.

Volgens artikel 1.ai-ii in het handvest (2-3) is een streektaal een taalsysteem dat (1) van oorsprong wordt gebruikt binnen een bepaald gebied van de staat², (2) door een minderheid van de bevolking, maar door een voldoende aantal mensen gesproken wordt, (3) verschilt van de officiële taal van het land, (4) geen dialect is van die officiële taal en (5) geen migrantentaal is. Criterium 4 levert stof voor discussie. Hiermee wordt gesuggereerd dat een dialect geen op zichzelf staand taalsysteem is, maar slechts een variant van de officiële taal. Taalkundig gezien is dit onjuist: puur linguïstisch bekeken is ieder taalsysteem volwaardig aan het ander. Of een taalsysteem als een aparte taal of een dialect wordt gezien, wordt namelijk niet bepaald door taalinterne, maar taalexterne factoren, zoals de normalisatie van een taalsysteem. Hierdoor kan een taalsysteem de officiële taal worden en zodoende ten opzichte van niet-genormaliseerde taalsystemen een hogere maatschappelijke status krijgen. Zo kunnen situaties ontstaan zoals in het dialectcontinuüm dat Auer beschrijft: de standaardtaal als uiterst formeel taalsysteem aan de ene kant en het dialect als uiterst informeel taalsysteem aan de andere kant.

Om te laten zien dat een taalsysteem geen variant is van de officiële taal, wordt vaak gewezen op de onderlinge verstaanbaarheid van talen. Sommige taalsystemen zijn zodanig aan elkaar verwant dat een gebruiker van de ene taal de andere taal begrijpt en andersom (al dan niet in een ongelijke mate). Dit kan een reden zijn om te beweren dat het ene taalsysteem een dialect van het andere is. Ten onrechte, want er zijn taalsystemen die onderling verstaanbaar zijn, maar toch als afzonderlijk worden beschouwd. Denk bijvoorbeeld aan het Zweeds, het Noors en het Deens (Wardhaugh 29).

Ook worden er vaak taalhistorische argumenten gebruikt. In het streven naar de erkenning van het Limburgs en het Nedersaksisch werd voor beide taalsystemen door taalkundigen als argument gegeven dat zij afzonderlijke talen zijn omdat zij beiden niet aan de ontwikkeling van het Nederlands hebben bijgedragen (Belemans 297). Op deze veronderstellingen wordt later in dit hoofdstuk in gegaan, maar het is nog maar de vraag of het hebben van een duidelijk andere taalhistorische achtergrond dan de officiële landstaal een voorwaarde moet zijn om een taalsysteem als afzonderlijk te beschouwen. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat een taalsysteem ver afwijkt van de officiële taal, terwijl het toch heeft bijgedragen aan de totstandkoming van die taal. De vraag is alleen vanaf welke afstand tot de

---

² In het handvest wordt *staat* met een hoofdletter geschreven, waarschijnlijk om dit woord te benadrukken. Dit is voor deze scriptie overbodig.

standaardtaal we dan spreken van een afzonderlijke taal. De ene gebruiker van het taalsysteem beschouwt deze misschien namelijk wel als een aparte taal, de ander niet.

Of een taalsysteem als afzonderlijk wordt bestempeld, ligt dus aan de gebruikers ervan. Drie jaar nadat het handvest in werking was getreden kwamen de auteurs van het verdrag met een *explanatory report*³ met de mededeling dat het handvest dialecten of lokale varianten van één taal niet onder *streektaal* verstaat, maar dat het aan de betrokken autoriteiten van de staat wordt gelaten in hoeverre een taalsysteem een afzonderlijke taal is. Taalhistorische overwegingen spelen dus nog altijd een rol in het officieel benoemen van een taalsysteem met *streektaal*. Dit zegt echter niets over de afzonderlijkheid van andere taalsystemen die in een bepaald gebied worden gesproken: als taalgebruikers deze als aparte taal zien, kan het taalsysteem gerust *streektaal* worden genoemd. Deze is dan alleen niet erkend (volgens het handvest).

2.3 Het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden

2.3.1 Een beknopte geschiedenis

2.3.1.1 De Raad van Europa

Op 5 mei 1949 werd door tien West-Europese landen de Raad van Europa opgericht om de democratie en mensenrechten in Europa te bevorderen. Anno 2010 telt de Raad van Europa 47 lidstaten. Dit zijn alle landen van Europa, met uitzondering van Kazachstan, Wit-Rusland en Vaticaanstad.⁴ Het orgaan wordt nog weleens verward met de Raad van de Europese Unie (ook wel *Raad van Ministers* of *De Raad* genoemd) en de Europese Raad. In tegenstelling tot de Raad van Europa, maken deze twee organen deel uit van de Europese Unie. Daarnaast tellen de Raad van de Europese Unie en de Europese Raad ieder 27 lidstaten.⁵

De drie organen hebben ook ieder een andere functie. De Raad van de Europese Unie voert samen met het Europees Parlement de wetgevings- en begrotingstaak uit en geeft hiermee haar goedkeuring aan elk voorstel van de Europese Commissie, die ook wel wordt gezien als het dagelijks bestuur van de Europese Unie. Daarnaast ontfermt De Raad zich over het beleid in het buitenland en veiligheidsbeleid. Afhankelijk van het beleidsterrein waarover overleg plaatsvindt, wisselt de samenstelling van het orgaan. Zo zijn er raden op het vlak van algemene zaken, maar onder andere ook op concurrentievermogen, economie, justitie, milieu,

---

³ Te bekijken op <http://conventions.coe.int/Treaty/en/reports/html/148.htm>; 22 januari 2011

⁴ Voor een overzicht van de lidstaten, zie bijlage I.

⁵ http://www.europa-nu.nl/id/vg9ho48czuz9/raad_van_europa_Raad_van_Europa; 15 maart 2011.

onderwijs, vervoer en werkgelegenheid.⁶ De Europese Raad bestaat uit de regeringsleiders van alle 27 lidstaten, een vaste voorzitter, de voorzitter van de Europese Commissie en de Hoge Vertegenwoordiger voor het gemeenschappelijk buitenland- en veiligheidsbeleid. Deze raad vergadert op zijn minst vier keer per jaar om algemene politieke richtlijnen op te stellen. Daarnaast is de Europese Raad als enige bevoegd om EU-verdragen te hervormen.

De Raad van Europa maakt geen onderdeel uit van de Europese Unie en bestaat uit twee statutaire organen: het Comité van Ministers, dat bestaat uit alle ministers van buitenlandse zaken van de lidstaten en de Parlementaire Vergadering, die gevormd wordt door leden van nationale parlementen. De Raad van Europa richt zich op het creëren van eenheid tussen de verschillende lidstaten, wat vooral wordt bevorderd door verdragen (Mercator 3). Een belangrijk verdrag is het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (afgekort EVRM). Naast mensenrechten houdt de Raad van Europa zich bezig met het versterken van democratische structuren en de rechtsstaat (vooral in Oost- en Zuidoost-Europa), het zoeken naar oplossingen voor problemen die de maatschappij bedreigen, zoals onder meer discriminatie en het stimuleren van culturele diversiteit. Hiertoe worden conventies en verdragen opgesteld.⁷

Een van de verdragen van de Raad van Europa is het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden, opgericht op 5 november 1992 te Straatsburg. Het handvest is erop gericht om aan de ene kant streektaalen en talen van minderheden te beschermen als onderdeel van cultureel erfgoed, en aan de andere kant om taalgebruikers van streektaalen en talen van minderheden te stimuleren deze te gebruiken in zowel het privéleven als het publieke domein. Het verdrag stelt namelijk dat “de bescherming van historische streektaalen of talen van minderheden in Europa, waarvan sommigen geheel lijken te verdwijnen, bijdraagt aan de instandhouding en ontwikkeling van de culturele rijkdom en tradities van Europa (Het handvest 2). Op dit moment, 2010, hebben 25 van de 47 lidstaten van de Raad van Europa het verdrag getekend en geratificeerd. Het handvest is op 1 maart 1998 van kracht gegaan.

---

⁶ http://www.europa-nu.nl/id/vg9hk8zrn2qz/raad_van_de_europese_unie; 15 maart 2011.

⁷ http://www.europa-nu.nl/id/vg9ho48czuz9/raad_van_europa_Raad_van_Europa; 15 maart 2011.

2.3.2. *Indeling van het handvest*

2.3.2.1 *Preambule*

Het handvest begint met een preambule waarin vermeld staat waarom dit handvest tot stand is gekomen. Hierin wordt allereerst de doelstelling van de Raad van Europa genoemd: het creëren van een grotere eenheid tussen zijn leden, “vooral met het oog op het behoeden van het gemeenschappelijk erfdeel”. Daarop aansluitend staat geschreven dat de bescherming van historische streektalen of talen van minderheden “bijdragen aan de instandhouding en ontwikkeling van culturele rijkdom en tradities van Europa”, maar dat sommige van dit soort talen dreigen te verdwijnen. Vervolgens wordt erop gewezen dat “het recht om een streektaal of taal van een minderheid in het particuliere en openbare leven te gebruiken een onvervreemdbaar recht is [...]” (2). Met andere woorden: dit handvest is er om streektalen of talen van minderheden als onderdeel van Europees cultureel erfgoed te beschermen en sprekers, die recht hebben op het spreken van dit soort talen, te stimuleren hun streektaal of minderheidstaal zowel in particuliere (bijvoorbeeld thuis) als openbare (zoals aan het loket van een overheidsinstelling) domeinen te gebruiken.

2.3.2.2 *Deel I*

Na de preambule volgen de eigenlijke delen waaruit het handvest bestaat.

Deel I omvat algemene bepalingen, beginnende met begripsomschrijvingen in artikel 1. Hierin wordt de definitie van *streektaal* en *talen van minderheden* gegeven: (1) talen die oorspronkelijk worden gebruikt in een bepaald gebied van een staat door inwoners van die staat die een minderheid vormen ten opzichte van de overige bevolking van die staat en (2) talen die verschillen van de officiële taal/talen van die staat (Het handvest 2-3). Hierbij wordt ook vermeld dat het niet gaat om dialecten van de officiële taal van die staat of talen van migranten. Naast streektalen of talen van minderheden is het handvest, zo blijkt uit artikel 1.b, ook van toepassing op het gebied waarbinnen de streektaal of de taal van een minderheid wordt gebruikt en op non-territoriale talen, talen die niet binnen één bepaald gebied gesproken worden.

Artikel 1.2 (Het handvest 3) behandelt de verplichtingen die een lidstaat aangaat indien deze het handvest ondertekent en ratificeert. Iedere partij, en daarmee wordt bedoeld iedere lidstaat die een streek- en/of minderheidstaal beschermt volgens het verdrag, dient de principes en grondbeginselen uit deel II (artikel 7) van het handvest toe te passen op alle streektalen of talen van minderheden binnen haar grondgebied. Ook horen die streektalen of talen van minderheden te voldoen aan de begripsomschrijvingen uit artikel 1.

Daarnaast is er een verplichting voor partijen die een streektaal of minderheidstaal hebben die erkend is onder deel III van het handvest. Zij worden volgens artikel 2.2. geacht minstens 35 van de 98 maatregelen die aangeboden worden in deel III te implementeren, waaronder tenminste drie uit artikel 8 en artikel 12 en steeds één uit artikel 9, 10, 11 en 13 (Het handvest 3). Deze maatregelen zijn van toepassing op minstens zes domeinen van het openbare leven (Mercator 14). Een uitgebreidere toelichting op deel II en III van het handvest en bijbehorende maatregelen volgt na deze paragraaf.

Na artikel 2 uit deel I volgen nog artikel 3, 4, 5 en 6 (Het handvest 3) waarin praktische regelingen rondom het handvest worden behandeld, zoals de verplichtingen die een staat aangaat als deze een streek- of minderheidstaal laat erkennen onder het verdrag.

2.3.2.3 Deel II

Om streektalen of talen van minderheden te beschermen en te promoten, zijn er in deel II en III van het handvest maatregelen opgenomen (zie ook het handvest in bijlage I). De maatregelen in artikel 7 (Het handvest 4-5) zijn op alle streek- en minderheidstalen van toepassing die van oudsher in een land voorkomen, of deze talen nu wel of niet voor een erkenning onder deel III van dit verdrag in aanmerking komen (Mercator 12). Het artikel bestaat uit vijf subartikelen. Lidstaten die het handvest hebben ondertekend en geratificeerd verklaren zich volgens artikel 7.1 allereerst bereid om:

- a. de streektaal te erkennen als uiting van culturele rijkdom;
- b. het gebied waarin de streektaal of de taal van een minderheid voorkomt te eerbiedigen, dat wil zeggen: ervoor zorgen dat de bevordering van de streektaal niet belemmerd wordt door bestuurlijke indelingen;
- c. vastberaden op te treden om de streek- en/of minderheidstaal te beschermen;
- d. het gebruik van streektalen of talen van minderheden in zowel gesproken als geschreven vorm te vergemakkelijken en/of aan te moedigen in zowel het privédomein als het openbare leven;
- e. relaties tussen groepen sprekers van de streek- of minderheidstaal en andere groepen (streek- of minderheidstaal-)sprekers in de staat te behouden en ontwikkelen;
- f. in middelen te voorzien voor de bestudering van en in de streek- of minderheidstaal in alle lagen van het onderwijs (niet alleen basisonderwijs, voortgezet onderwijs en hoger onderwijs, maar ook de voorschoolse fase, het technisch onderwijs en volwassenonderwijs);
- g. voorzieningen te bieden aan niet-sprekers die in het gebied waarin de streek- of

minderheidstaal wonen om de taal te leren;

h. studie en onderzoek naar en over de streek- of minderheidstaal op universitair niveau te bevorderen;

i. internationale uitwisseling met gebruikers van soortgelijke of identieke streektalen of talen van minderheden te bevorderen.

Daarnaast dienen de lidstaten:

2. alle vormen van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur rondom het gebruik van de streek- of minderheidstaal weg te nemen en te voorkomen;

3. onderling begrip te kweken tussen alle linguïstische groepen binnen de staat, waarbij vooral de aandacht wordt gevestigd op de rol van het onderwijs en de aandacht van de media over de andere groepen;

4. rekening te houden met de gebruikers van de streek- of minderheidstaal bij het vormen van taalbeleid en hen aan te moedigen zelf organen op te zetten die advies uitbrengen aan autoriteiten;

5. punt 1 tot en met 4 ook toe te passen op non-territoriale talen.

De regering van een staat is bij een erkenning onder deel II dus verplicht de streek- of minderheidstaal te beschermen, maar een concrete invulling hiervan wordt pas in deel III geboden. Voor een hogere graad van bescherming kan de staat een streek- of minderheidstaal aanmelden onder dit deel, waarbij de staat verplicht is om een bepaald aantal maatregelen verspreid over verschillende domeinen van het openbare leven te implementeren.

2.3.2.4 Deel III

Deel III van het handvest bevat 68 artikelen met in totaal 98 maatregelen die een lidstaat met een streek- of minderheidstaal erkend onder deel III kan implementeren. Voor elke taal moet deze staat (naast de principes en grondbeginselen uit artikel 7) minstens 35 maatregelen binnen minstens zes van de zeven domeinen uit het openbare leven implementeren. Deze domeinen bestaan uit het onderwijs (artikel 8), rechterlijke autoriteiten (artikel 9), bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten (artikel 10), media (artikel 11), culturele voorzieningen en activiteiten (artikel 12), economie en sociaal leven (artikel 13) en internationale betrekkingen (artikel 14). Bij een erkenning onder deel III is de staat verplicht, zoals ook in de preambule van het verdrag wordt gesteld, minstens drie maatregelen uit artikel 8 en 12 uit te voeren en steeds minstens één uit artikel 9, 10, 11 en 13. Het voert te ver om hier alle 98 maatregelen of

zelfs een deel daarvan te bespreken, maar voor een duidelijke voorstelling van dit deel van het handvest zal per domein een toelichting worden gegeven.

In artikel 8 staan maatregelen die betrekking hebben op het gebruik van de streektaal in alle lagen van het onderwijs, zoals op de basisschool, binnen het voortgezet onderwijs en in het hoger onderwijs, maar ook in de voorschoolse fase, in het technisch onderwijs, het beroepsonderwijs en binnen het volwassenonderwijs. De maatregelen richten zich vooral op het bieden van (een deel) van het onderwijs *in* de streektaal, maar ook op het bestuderen van de streektaal zelf, waarbij gedacht kan worden aan het doen van onderzoek. Zie bijvoorbeeld artikel 8.1.a.i, 8.1.b.i, 8.1.c.i en 8.1.e.i (Het handvest 5-6).

In het domein van de rechtspraak, artikel 9, staan maatregelen die gericht zijn op het mondelinge en schriftelijke gebruik van de streektaal binnen diverse soorten rechtsprocedures. Zo kan een staat ervoor kiezen rechters strafrechtelijke procedures in de streek- of minderheidstaal te laten voeren indien dit door een van de betrokken partijen gewenst wordt (zie artikel 9.1.i-iii). Ook degene die gedagvaard wordt heeft de mogelijkheid zijn eigen taal te gebruiken (artikel 9.b.i-ii). Daarnaast kunnen documenten op aanvraag van een van de partijen vrijgegeven worden in de streek- of minderheidstaal (9.c i-ii) (Het handvest 6-7).

Binnen het domein van bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten (artikel 10) zijn de maatregelen gericht op het gebruik van de streek- en/of minderheidstaal in overheidsdocumenten, bij het indienen van verzoeken (zowel schriftelijk als mondeling) en in de communicatie tussen mensen die bij bestuurlijke autoriteiten werkzaam zijn. Er kan bijvoorbeeld voor gekozen worden toe te staan dat iemand een aanvraag indient in de streek- of minderheidstaal, maar ook dat diegene antwoord in de desbetreffende taal ontvangt (artikel ai-iii). Ook kan de maatregel worden geïmplementeerd dat op de werkvloer, tijdens debatten en in vergaderingen in de streek- of minderheidstaal wordt gecommuniceerd (artikel 2.a en 2.f) (Het handvest 7-8).

De maatregelen in het domein van de media (artikel 11) omvatten het gebruik van de streektaal op de radio, televisie en in de krant. Dit kan bijvoorbeeld door tenminste één radiostation en één televisiekanaal in de streektaal of taal van een minderheid op te richten (artikel 11.1.ai-iii) of hierin regelmatig radio- en televisieprogramma's uit te zenden (11.b.ii en c.ii) (Het handvest 9).

Op het vlak van culturele voorzieningen en activiteiten (musea, bibliotheken, culturele centra, enzovoort), artikel 12, kan een staat er onder andere voor kiezen om initiatieven die eigen zijn aan de streektaal of een taal van een minderheid aan te moedigen (artikel 12.1.a).

Daarbij hoort ook het bevorderen van mogelijkheden om culturele initiatieven en werken in de streek- of minderheidstaal toegankelijk te maken (artikel 12.1.b) (Het handvest 10).

Het domein economisch en sociaal leven (artikel 13) houdt het schriftelijke en mondelinge gebruik van de streektaal op de werkvloer, in het bankwezen en in de zorg in. Zo kan een staat ervoor kiezen financiële voorschriften en veiligheidsinstructies in de streektaal op te stellen of mensen zorg te bieden in de streektaal (artikel 13.a, c en d) (Het handvest 11). Ook kan een staat zich conform artikel 13.1.b ertoe laten verplichten clausules in documenten die de streek- of minderheidstaal beperken of uitsluiten, te verbieden (Het handvest 11).

Artikel 14 tot slot, waarin maatregelen staan op het gebied van grensoverschrijdende uitwisselingen, stelt onder meer dat een staat die een streek- of minderheidstaal heeft die erkend is onder deel III, overeenkomsten sluit met een staat waarin dezelfde of een soortgelijke streek- of minderheidstaal wordt gesproken (artikel 14.1.a). Het doel hiervan is het bevorderen van contacten tussen sprekers van dezelfde streektaal of taal van een minderheid in verschillende landen (Het handvest 11).

2.3.2.5 Deel IV en V

In deze delen van het handvest worden enkele praktische regelingen omtrent het verdrag beschreven. Zo is het belangrijk dat de invoering ervan bijgehouden wordt. In artikel 15.1 en 2, deel IV, staat dan ook dat alle lidstaten die het handvest hebben ondertekend en geratificeerd, binnen een jaar na de inwerkingtreding van het verdrag een verslag moeten publiceren. Daarna dient iedere staat elke drie jaar, vanaf het jaar dat het eerste verslag is ingediend, bij de secretaris-generaal van de Raad van Europa een verslag in te leveren waarin de stand van zaken omtrent het streek- of minderheidstaalbeleid beschreven staat. Ook zijn de partijen verplicht deze verslagen openbaar te maken (Het handvest 11-2). Een kijkje op de website⁸ van de Raad van Europa leert ons dat het merendeel van de rapporten trouw wordt aangeleverd. Van de 25 lidstaten die het handvest hebben ondertekend en geratificeerd, waren Armenië, Spanje en Slowakije een jaar te laat met het inleveren van hun tweede verslag en Nederland met het vierde (dit werd verwacht in september 2010, maar nu, maart 2011, is het nog niet verschenen). De verslagen worden beoordeeld door een commissie van deskundigen, die vervolgens een rapport hierover opstelt voor het Comité van Ministers. In een dergelijk rapport worden ook voorstellen gegeven aan dit comité voor het opstellen van aanbevelingen aan de betrokken partijen.

---

⁸ http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/default_EN.asp?; 22 maart 2011.

Tot slot brengt volgens artikel 16 de secretaris-generaal van de Raad van Europa iedere twee jaar een verslag uit over de implementatie van het handvest binnen de lidstaten (Het handvest 12).

Deel V omvat enkele slotbepalingen. Hierin staat onder meer wanneer het handvest in werking treedt nadat lidstaten zich hiervoor hebben aangemeld en wanneer een lidstaat het verdrag kan opzeggen. Ook worden alle partijen, zo stelt artikel 23, geacht kennis te hebben van iedere ondertekening van het handvest en praktische regelingen die van toepassing zijn op het verdrag (Het handvest 13).

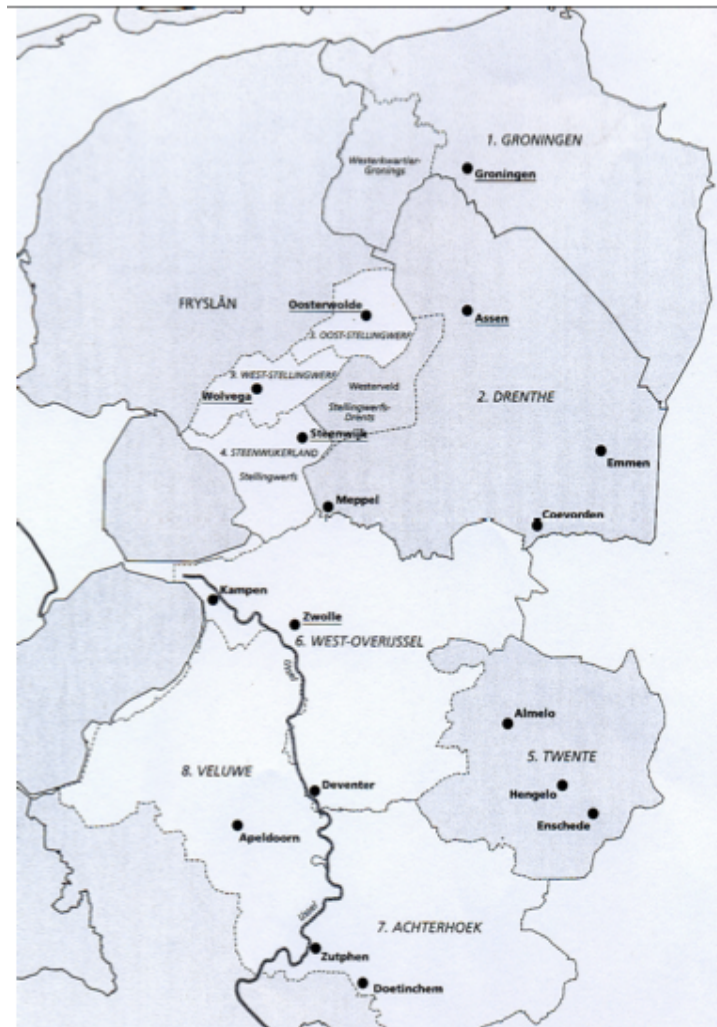
2.4 Streektaalen en streektaalbeleid in Nederland

In deze paragraaf wordt allereerst wat beknopte geografische en historisch-taalkundige achtergrondinformatie over de erkende streektaalen in Nederland gegeven, met uitzondering van het Fries. Ook zal het erkenningsproces van het Nedersaksisch en het Limburgs behandeld worden. Daarnaast worden de niet-erkende streektaalen in Nederland besproken.

2.4.1 Erkende streektaalen in Nederland

2.4.1.1 Het Nedersaksisch

Noord- en Oost-Nederland worden samen ook wel het Nedersaksische taalgebied genoemd, bestaande uit de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf in Zuidoost-Friesland en de Achterhoek en de Veluwe in de provincie Gelderland (zie afbeelding 1). Het totaal aantal inwoners van dit gebied is 3.035.000. Hiervan spreekt naar schatting 71% procent Nedersaksisch (naast Algemeen Nederlands), wat neerkomt op 2.152.000 mensen (Bloemhoff, Handboek Nedersaksisch 305).

Afbeelding 1: Het Nedersaksische taalgebied in Nederland (Bloemhoff, Taaltelling 8)

Nedersaksisch is een verzamelnaam voor alle Nedersaksische dialecten, te weten het Gronings, het Drents, het Twents, het Sallands, het Achterhoekse, het Veluws, het Stellingwerfs (naast in de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf in Zuidoost-Friesland ook gesproken in Noordwest-Overijssel en de gemeente Westerveld in Zuidwest-Drenthe) en het West-Overijssels (Bloemhoff, Taaltelling 9).

Daarnaast is het Nedersaksisch sterk verwant met dialecten uit aangrenzende regio's in Duitsland, waar dialecten worden gesproken die onder het Nederduits vallen. Samen met het Nederduits vormt het dan ook een dialectcontinuüm (Bloemhoff, Handboek Nedersaksisch 54).

Het Nedersaksisch is ontstaan uit het Oudsaksisch, dat een aparte tak vormt in de Oudwestgermaanse taalfamilie (Bloemhoff, Handboek Nedersaksisch 246). Het Nederlands daarentegen is ontstaan uit het Oudnederlands, wat weliswaar ook onder de Westgermaanse

taalfamilie valt, maar net als het Oudsaksisch een aparte tak is.

2.4.1.2 Het Limburgs

Het Limburgs is een streektaal die, net als het Nedersaksisch, diverse varianten kent. Het is geen dialect van het Nederlands, maar van het Oost-Nederfrankisch. Van de rond de 1.100.000 inwoners van de Nederlandse provincie Limburg heeft 99% een passieve kennis van het Limburgs. 83% van de inwoners zegt het ook te kunnen spreken (Belemans, Eindrapport Limburg-Enquête 8). Het Limburgs bestaat uit tientallen dialecten, die onder te verdelen zijn in een aantal groepen. Zo zijn er de Ripuarische dialecten, die in het zuidoosten van de provincie worden gesproken in en rond de steden Kerkrade, Vaals, Simpelveld en Bocholtz, de dialecten van het Ripuarische overgangsgebied ten oosten van het Ripuarisch gebied, het Oost-Limburgs, het Centraal-Limburgs, dat in het westen van de provincie langs de Maas en rond Weert wordt gesproken, het Kleverlands, dat we tegenkomen in het noorden en noordwesten van de provincie en het Mich-kwartier (dat zijn naam te danken heeft aan de vorm *mich* voor het betreffende voornaamwoord ‘mij’), dat een overgangsgebied vormt tussen het Kleverlands en het Oost-Limburgs (zie afbeelding 2).

Afbeelding 2: dialectkaart van het Nederlands-Limburgse taalgebied (Amt für rheinische Landeskunde te Bonn, op verzoek van de Raod veur 't Limburgs, via limburgsedialecten.nl)

2.4.2 Erkenningsproces van het Nedersaksisch en Limburgs

2.4.2.1 Het Nedersaksisch

Toen het handvest op 5 november 1992 werd opgetekend, heeft Nederland het direct ondertekend. Op 2 mei 1996 is het verdrag door de Eerste en de Tweede Kamer officieel goedgekeurd, waarna het geratificeerd werd.

Tussen de ondertekening en de ratificatie heeft heel wat plaatsgevonden. De overheid dacht bij het ondertekenen van het verdrag alleen aan toepassing ervan op het Fries. Vóór het ontstaan van het handvest was er namelijk al een bestuursakkoord om het Fries naast het

Nederlands als bestuurstaal te gebruiken (Belemans 113-4). In de loop van de twintigste eeuw heeft de overheid in Nederland wetten geïntroduceerd waarin het gebruik van het Fries in diverse publieke (en ook formele) domeinen werd gereguleerd, zoals in het onderwijs, de rechtszaal, openbare diensten en de media (Eerste rapportage aan de Raad van Europa 7). Voor het handvest werd het Fries dus al als een afzonderlijke, officiële taal gezien.

Toch was het niet uitgesloten dat andere (nog niet erkende) streektaalen zouden proberen eenzelfde regeling als het Fries te krijgen. Met het feit immers dat in Duitsland het Nederduits onder het handvest viel, zouden ook de streektaalen die binnen het noordoosten van Nederland gesproken worden erkend moeten worden (Belemans 114). In 1994 reageerde Binnenlandse Zaken hierop door te melden dat vooralsnog alleen het Fries in aanmerking kwam voor een officiële status en dat het handvest alleen op deze taal van toepassing zou zijn. Andere streektaalen zouden in de toekomst eenzelfde status als het Fries kunnen krijgen, maar een voorwaarde daarvoor was dat deze “ten aanzien van hun maatschappelijke erkenning en aspiraties” dan wel hetzelfde niveau als het Fries zouden moeten bereiken. Dit was echter nog niet het geval. Daarnaast zou eerst een regionaal en nationaal taalbeleid gevormd moeten worden voordat er sprake zou kunnen zijn van internationale ratificatie.⁹ Op die manier zou het handvest eerder een bevestiging op het al bestaande taalbeleid zijn, in plaats van een document waarop streek- en minderheidstaalbeleid zou worden gebouwd (Belemans 115).

Een jaar ervoor, in juni 1993, werd er in het Nedersaksische taalgebied een ledenraadsvergadering georganiseerd door de Federatie van Streektaalorganisaties in het Nedersaksisch Taalgebied, afgekort de SONT. Dit is een overkoepelende organisatie die bestaat uit verenigingen en organisaties die zich inzetten voor dialecten in het hierboven genoemde taalgebied. Tijdens de ledenraadsvergadering besloot de federatie een *Werkgroep Erkenning* op te zetten die zou bekijken of het Nedersaksisch officieel als streektaal zou kunnen worden erkend. De werkgroep was voor een erkenning en stelde hiervoor argumentatie op, die inhield dat de Nedersaksische dialecten geen dialecten van het Nederlands waren (hetgeen overeenkomt met de voorwaarde die in het handvest wordt gesteld om een taalsysteem te erkennen als streek- of minderheidstaal), omdat deze dialecten niet bijgedragen hebben aan de ontwikkeling van het Nederlands (Belemans 112). Dit is niet helemaal juist. In de Nederlandse Statenbijbel zijn taalelementen uit het Nedersaksisch opgenomen (De Bruin 264). Omdat de oostelijke dialecten in Nederland in de 17^e eeuw alleen geen prestige hadden, hebben zij *nauwelijks* bijgedragen aan de ontwikkeling van de

---

⁹ Volgens Belemans (114): Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 1994-1995, 23 534, nr. 23ab 2.

standaardtaal (Van der Wal en Van Bree 203).

Een tweede argument voor erkenning van het Nedersaksisch was dat de ontwikkeling van de Nedersaksische dialecten naar eigen norm beperkt zijn door het Nederlands. Hierdoor was de positie van het Nedersaksisch wankel en om te voorkomen dat het zou verdwijnen, vond de werkgroep dat het Nedersaksisch erkend zou moeten worden onder deel III van het handvest (Belemans 112-3).

De Tweede Kamer dacht daar anders over. In 1995 werd de erkenningswens voor het Nedersaksisch besproken toen het wetsvoorstel voor de ratificering van het handvest behandeld werd. Bij dit wetsvoorstel zat een memorie van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken waarin werd verklaard dat alleen het Fries voldeed aan de voorwaarden die het handvest in artikel 1 stelt.¹⁰ De VVD-fractie reageerde hier vervolgens op met dat men in Duitsland van plan was het Nederduits onder deel III te laten erkennen en of dit niet een argument was om ook de Nedersaksische dialecten, die onder het Nederduits vallen, onder dit deel te erkennen. (Belemans 116).

In de maanden die volgden bleef de SONT zich inzetten voor een erkenning onder deel III. In juni 1995 bezocht een deel van de Werkgroep Erkenning een beleidsmedewerker van staatssecretaris Kohnstamm om deze op de hoogte te stellen van hun argumenten voor erkenning onder deel III. Hierop lieten zowel de staatssecretaris als zijn beleidsmedewerker de maand erop weten dat het Nedersaksisch uit dialecten bestond en dat het handvest daarom niet op het Nedersaksisch van toepassing kon zijn. Hierop reageerde cultuurgedeputeerde Marga Kool met een brief waarin uitvoerig werd gepleit voor een erkenning onder deel III, waarin onder meer de argumenten werden gegeven dat “het Nedersaksisch geen dialect is van het Nederlands maar een eigen taalsysteem evenwaardig aan het Nederlands, al hoeft dat niet in alle situaties te leiden tot een ruim gebruik” (Belemans 118) en dat “aan het menustelsel van vijftig actiepunten, gevraagd bij de erkenning onder deel III van het handvest, door de regionale en lokale overheden op dat gebied al voldaan werd, zodat van een programmatorische erkenning geen sprake zou zijn, en de overheid enkel een bestaande toestand zou codificeren” (Belemans 119).¹¹ Daarnaast werd in september 1995 vanuit het SONT-gebied een brief gestuurd aan de staatssecretaris met nogmaals een bepleiting voor een deel III-erkenning en dat, mocht deze erkenning niet plaatsvinden, er alsnog inspanningen

---

¹⁰ Volgens Belemans (116): Vaste Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken 1994-1995, stuk 24 092.

¹¹ Deze brief is deels geciteerd in Belemans (118-9); de brief zelf (met bijbehorend documentnummer zodat deze te achterhalen is) heb ik niet kunnen traceren.

gemaakt zouden worden om het Nedersaksisch voor het handvest aan te melden.

In oktober 1995 vond in de Tweede Kamer de behandeling van het wetsvoorstel voor de ratificering van het handvest plaats. Op basis van de argumenten die de SONT en daarbij ook taalwetenschappers hadden aangevoerd, gaf de staatsecretaris van Binnenlandse Zaken toe dat het onjuist was het Nedersaksisch te beschrijven als een dialect van het Nederlands. Hij zou daarnaast met de lagere overheden in overleg gaan om de mogelijkheden te bekijken voor een erkenning onder deel III. In de Tweede Kamer werd het wetsvoorstel toen aangenomen. Enkele maanden later, in januari 1996, werd ook in de Eerste Kamer een pleidooi gehouden voor een deel III-erkenning. De secretaris vond echter dat de tijd voor een dergelijke erkenning pas rijp zou zijn als het draagvlak daarvoor groot genoeg was. Net als de Tweede Kamer nam de Eerste Kamer het wetsvoorstel aan. Op 29 februari 1996 is de wet tot goedkeuring van het Europees handvest in werking getreden. Een paar weken later gaf Nederland aan de Raad van Europa door op welke streek- en minderheidstalen het handvest van toepassing zouden zijn. Het Fries werd erkend onder deel III en tegelijkertijd werd op 2 mei 1996 het Nedersaksisch (samen met het Jiddisch en de talen van de Romani als non-territoriale talen) als streektaal erkend onder deel II (Belemans 120-3). Dit is, hoewel er ook na deze erkenning is geprobeerd er een deel III-erkenning van te maken, tot op de dag van vandaag zo gebleven.

2.4.2.2 Het Limburgs

Toen in 1995 bekend werd dat er niet alleen plannen waren om het Fries, maar ook het Nedersaksisch onder het handvest te laten erkennen, ontstond in Limburg de vraag of het niet wenselijk zou zijn ook de Limburgse dialecten een dergelijke erkenning te geven. Voorstanders van een erkenning van het Limburgs als streektaal voorspelden dat de erkenning van het Nedersaksisch een voorbeeld zou kunnen zijn en dat het een eventuele erkenning van het Limburgs ook zou vergemakkelijken (Belemans 126).

Ook regionale politici in Limburg begonnen na te denken over een mogelijke erkenning van het Limburgs als streektaal. Zo vroeg Partij Nieuw Limburg tijdens een vergadering in 1995 de mening van Martin Eurlings, cultuurgedeputeerde van de provincie, over de haalbaarheid van een erkenning onder het handvest. Eurlings reageerde hier vervolgens op dat het provinciebestuur hier positief tegenover staat, maar dat hij graag ziet dat dialectvereniging Veldeke Limburg een officieel verzoek hiervoor zou indienen (Belemans 127).

Naast Veldeke Limburg was en is er nog een andere belangrijke stichting die zich

bezigheids- en -houdt met de Limburgse taal en cultuur: Stichting Dialect- en Cultuuronderwijs Limburg, ook wel Stichting DOL. Op 2 november 1995 stuurde de secretaris van de stichting een brief¹² aan staatssecretaris Kohnstamm met het verzoek om de Limburgse dialecten te laten erkennen onder het handvest deel III. Dit verzoek ging gepaard met het argument dat de (gesproken en geschreven) Limburgse dialecten niet ontstaan zijn uit het Algemeen Nederlands, maar behoren tot de zuidoostelijke dialecten (hetgeen voldoet aan de voorwaarde die in het handvest artikel 1 wordt gesteld, namelijk dat de te erkennen streek- of minderheidstaal geen variant van de officiële taal van de staat mag zijn). Daarnaast gaf DOL te kennen dat het doel van de stichting het bereiken van volledige tweetaligheid was. De Limburgse dialecten zouden namelijk, door het gebruik ervan, volwaardig als taal vergelijkbaar zijn met de standaardtaal. Om dit argument kracht bij te zetten, stuurde de secretaris van de stichting bijlagen met daarin de paragrafen van artikel 8 tot en met 14 van het handvest mee waarvan DOL vond dat deze al waren toegepast op het Limburgs (Belemans 130). Het verzoek van Stichting DOL kan beschouwd worden als het eerste officiële initiatief om het Limburgs te laten erkennen, maar het provinciebestuur schreef de rol van initiatiefnemer voor een aanvraag van erkenning toe aan Veldeke Limburg. De dialectgroep besloot hierop een *Werkgroep Erkenning Limburgs als Streektaal* op te zetten (Belemans 132). Op 1 december 1995 vond de oprichtingsvergadering plaats. Vooraf aan deze vergadering stuurde werkgroep lid Joep Leerssen, docent Vergelijkende Europese Literatuur aan de Universiteit van Amsterdam, een nota aan de werkgroep waarin hij de geografische afbakening van het gebied waarin het Limburgs volgens hem erkend zou moeten worden behandelde. Zo meldde hij onder meer af te willen van de term *Nederfrankisch*. Hieronder zouden namelijk ook de Brabantse dialecten vallen en die weken volgens hem veel minder af van het Algemeen Nederlands dan het Limburgs. Leerssen stelde in zijn nota daarom voor “alleen de dialecten oostelijk van de Uerdingerlinie Limburgs te noemen” (Belemans 134). Hierbij zou het dan gaan om de hele provincie Belgisch-Limburg en het merendeel van Nederlands-Limburg.

Op de tweede bijeenkomst van de werkgroep, december 1995, legde de vertegenwoordiger van Belgisch-Limburg, Rob Belemans, een werknota (*Voorstel-Belemans*) voor waarin hij een argument gaf voor de mogelijkheid de Limburgse dialecten als streektaal te laten erkennen, maar waarin hij ook de bezwaren van het streven naar erkenning belichtte. Volgens Belemans zou een erkenning wellicht mogelijk zijn op basis van dezelfde

---

¹² Deze brief wordt besproken in Belemans (118-9); het document zelf heb ik niet kunnen achterhalen.

argumentatie die men voor de erkenning van het Nedersaksisch had gebruikt, namelijk dat het Limburgs, net als het Nedersaksisch, beiden even weinig hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de standaardtaal. Aan de andere kant waren er veel factoren op te sommen waarom het streven naar erkenning van het Limburgs niet wenselijk zou zijn. Zo was er de vraag wat er bij een erkenning zou gebeuren met het gebied binnen Limburg waar er een taalcontinuüm is met de Nederrijnse dialecten, die niet deel uitmaken van het Limburgs. Daarnaast zou het nog niet duidelijk zijn of België, het gebied waar de erkenning ook op betrekking zou hebben, het handvest kon én wilde ondertekenen, dit laatste vanwege de gevoelige taalpolitieke situatie aldaar (Belemans 135). Ook was het volgens Belemans onnodig een erkenning onder deel III aan te vragen: de maatregelen die in dit deel van het handvest worden aangeboden, zouden voor een groot deel al zijn geïmplementeerd. De nota eindigde met het voorstel om de genoemde bezwaren uit te werken en dit vervolgens op te sturen aan de provinciale en regionale overheden in Limburg en Rijnland, om daarna mogelijk tot de conclusie te komen dat de Limburgse en Rijnlandse dialecten helemaal geen erkenning behoeven, omdat zij al waardevol genoeg zouden zijn (Belemans 136).

Op het alternatieve Voorstel-Belemans werd niet positief gereageerd; de wens om het Limburgs in Nederlands-Limburg te erkennen stond al vast en het voorstel diende dan ook niet allerlei bedenkingen te bevatten (Belemans 136). In dezelfde vergadering werd besproken dat Joep Leerssen in maart 1996 de officiële erkenningsaanvraag naar de centrale overheid in Den Haag verstuurd wilde hebben (Belemans 137).

In januari 1996 werd officieel bekend dat België het handvest niet zou ondertekenen en dat de aanvraag voor een erkenning alleen op de in Nederland gesproken Limburgse dialecten betrekking zou hebben. Diezelfde maand vond er een werkgroepvergadering plaats. Hierbij werd onder meer duidelijk dat men in Limburg het Limburgs graag onder deel III van het handvest erkend zou zien, maar dat het beter zou zijn om het eerst onder (het principiële) deel II te laten erkennen (Belemans 139). De werkgroep hield op 1 maart een afsluitende vergadering. Hierbij kreeg het hoofd van Veldeke Limburg een adviesrapport waarin stond dat het laten erkennen van het Limburgs als streektaal mogelijk en wenselijk zou zijn. Het *Advies inzake de erkenning van het Limburgs als streektaal*¹³ bestaat ook uit wat terminologische verklaringen en een beschrijving van wat de erkenning van het Limburgs als streektaal wel en niet zou inhouden. Op terminologisch gebied maakte het rapport naar de

---

¹³ Werkgroep Erkenning Limburgs als Streektaal 1996, gepubliceerd door prof. dr. Joep Leerssen (datum van publicatie onbekend) op <http://cf.hum.uva.nl/natlearn/limburgs/adindex.html>; 22 januari 2011.

definitie van Joep Leerssen duidelijk wat *het Limburgs* zou betekenen: “de streektaal zoals gesproken, in zijn diverse varianten, in de Nederlandse provincie Limburg” (Werkgroep Erkenning Limburgs als Streektaal¹⁴ in Belemans 142). Het bestond, met andere woorden, uit de verschillende dialecten die gesproken werden binnen Nederlands-Limburg. Daarnaast werd ingegaan op de term *streektaal*: “een verbaal communicatiesysteem dat eigen is aan een bepaalde regio, niet de status heeft van een officiële landstaal, maar daar wel duidelijk van verschilt” (Werkgroep Erkenning Limburgs als Streektaal in Belemans 143). Wordt deze definitie van een streektaal naast de betekenis die het handvest stelt gelegd, dan is de betekenis zoals beschreven in het rapport van Veldeke beduidend ruimer: een streektaal zou ‘duidelijk’ verschillen van de officiële taal van een staat, maar niet noodzakelijk, zoals het handvest in de eerste plaats wel lijkt te eisen, geen dialect van die officiële taal mogen zijn. Waar het handvest dus duidelijk een verschil maakt tussen een dialect en een taal, wordt dat door de bepleiters voor erkenning van het Limburgs geweigerd. De reden hiervoor ligt niet alleen in het feit dat de taalwetenschap geen categorisch-taxonomisch verschil maakt tussen een taal en een dialect (“Een taal is een dialect met een leger en een vloot”), maar werd ook geboden door punt 34 van het *explanatory report* van het handvest.¹⁵ Hierin staat dat de bij de erkenning betrokken autoriteiten van een staat zelf mogen bepalen of een manier van uitdrukken een afzonderlijke taal is. Opmerkelijk is dat Joep Leerssen, die betrokken was bij het opstellen van dit rapport, eerder te kennen gaf af te willen van de term *Nederfrankisch* omdat ook de Brabantse dialecten onder die term zou vallen, maar veel minder afweken van het Nederlands dan het Limburgs. Hiermee sluit hij het Brabants uit als afzonderlijk taalsysteem, terwijl nergens in het rapport van Veldeke wordt gesproken over het Limburgs als aparte taal. De werkgroep had bij het erkennen van het Limburgs als streektaal namelijk niet in gedachte dat de Limburgse dialecten zouden moeten worden opgewaardeerd naar een afzonderlijke taal. Het was dus, en hier komen we op het punt wat de erkenning van het Limburgs wel en niet inhield, niet de bedoeling van het Limburgs een standaardtaal te maken (Werkgroep Erkenning Limburgs als Streektaal¹⁶ in Belemans 143-4). Evenmin mocht de positie van andere (niet-erkende) dialectengroepen binnen het Nederlandse taalgebied beschadigd worden. Wat de werkgroep wilde bereiken met de erkenning van het Limburgs, was ontstigmatisering: het gebruik van het Limburgs zou weleens negatieve gevolgen voor de sprekers kunnen hebben buiten de eigen regio; zij zouden door anderstaligen gestigmatiseerd

---

¹⁴ <http://cf.hum.uva.nl/natlearn/limburgs/ad1b.html>; 22 januari 2011.

¹⁵ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/reports/html/148.htm>; 22 januari 2011.

¹⁶ <http://cf.hum.uva.nl/natlearn/limburgs/ad4.html>; 22 januari 2011.

worden. Voor heel wat Limburgers zou dit een reden zijn om hun kinderen niet (meer) in het Limburgs op te voeden, maar in het Algemeen Nederlands. Een erkenning van het Limburgs als streektaal zou dit tegen kunnen gaan en het zou zelfs het idee bij vele Limburgers kunnen wegnemen dat zij een minder belangrijke rol in het staatsbestel zouden spelen. Hiermee zou dan direct een van de doelen van het handvest gerealiseerd worden, namelijk dat sprekers zich “thuisvoelen in de staat waarin zij om historische redenen terechtgekomen zijn” (Werkgroep Erkenning als Streektaal¹⁷ in Belemans 146-7). Het zou kunnen dat een erkenning van het Limburgs leidt tot ontstigmatisering, maar het tegenovergestelde is ook denkbaar: een erkenning vestigt juist de aandacht op het feit dat het Limburgs sterk afwijkt van het Algemeen Nederlands, wat stigmatisering alleen nog maar meer in de hand zou kunnen werken.

In mei 1996 verstuurde de dialectvereniging het rapport door naar de cultuurgedeputeerde van Nederlands-Limburg. Staatssecretaris Kohnstamm liet vervolgens weten dat de aanvraag voor erkenning alleen kon worden ingediend door het provinciebestuur. In juni 1996 kwamen de Provinciale Staten van Limburg met een voorstel waarin stond dat zij gemachtigd zouden worden om een verzoek tot erkenning onder deel II in te dienen.¹⁸ In dezelfde maand overhandigde Veldeke Limburg het advies officieel aan de provincie (Belemans 141).

De provinciale Commissie van Cultuur besprak in augustus 1996 het voorstel om de erkenning door het provinciebestuur aan te laten vragen. Iedere fractie ondersteunde dit voorstel. De maand daarop werd het voorstel om de erkenningsaanvraag in te dienen goedgekeurd (Belemans 147-8). Het kabinet in Den Haag gaf op 14 februari 1997 groen licht voor een symbolische (dus deel II-) erkenning van de Limburgse dialecten. Daarnaast bepaalde de Tweede Kamer dat het Limburgs binnen Nederland tot streektaal zouden worden benoemd. Een maand later, op 18 maart 1997, werd de secretaris-generaal van de Raad van Europa ingelicht over de erkenning van de Limburgse dialecten als streektaal onder deel II van het handvest (Belemans 148). De erkenning van het Limburgs was hiermee een feit.

---

¹⁷ <http://cf.hum.uva.nl/natlearn/limburgs/ad4.html>; 22 januari 2011.

¹⁸ Via Belemans (141): Provinciale Staten van Limburg- stuk nr. 1-695-1, Hoofdgroep Welzijn, no. 96/26578G, 18 juni 1996.

2.4.2.3 Na de erkenning: de Nederlandse Taalunie

Afwezig in het erkenningsproces van het Nedersaksisch en het Limburgs is de rol van de Nederlandse Taalunie (vanaf nu: de NTU). Voor een beleidsorganisatie op het gebied van de Nederlandse taal, is dit zeer vreemd te noemen. Alvorens hier verder op in wordt gegaan, volgt allereerst wat achtergrondinformatie over de organisatie.

Binnen de NTU, die sinds 1980 bestaat, werken Nederland, België en Suriname samen op diverse werkterreinen: de Nederlandse taal zelf, de taal in digitale toepassingen, het onderwijs en de literatuur en leesbevordering en tot slot de positie van het Nederlands wereldwijd.¹⁹ Het orgaan bestaat uit vier werkniveaus. Het Algemeen Secretariaat bereidt het beleid voor en voert het uit. Het Comité van Ministers legt het vast in een vijfjarenplan en de Interparlementaire Commissie, bestaande uit Nederlandse en Vlaamse volksvertegenwoordigers, ziet toe op het beleid. Als laatste is er de Raad voor de Taal en Letteren, die gevormd wordt door deskundigen en prominente taalgebruikers. Zij adviseren de beleidsvoerders.²⁰

Na de erkenning van het Limburgs in 1998, werd er ook gedacht aan een erkenning van deze taal in de provincie Belgisch-Limburg. Op 20 april 1999 werd er vanuit de provincie een brief geschreven aan de minister van Buitenlandse Zaken en de Vlaamse minister-president met daarin het verzoek het handvest te ondertekenen en te ratificeren en daarmee de Limburgse dialecten in België te laten erkennen al streektaal (Belemans 213). De brief werd doorgestuurd aan de administratie Buitenlands Beleid binnen Europa van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Daar werd gewezen op het Taalunie-verdrag dat zowel België als Nederland hadden getekend bij de oprichting van de NTU (Belemans 214). In het document wordt onder meer gesteld dat de partijen die het hebben getekend, overleg dienen te plegen met de NTU wanneer het gaat om de belangen van de Nederlandse taal in betrekkingen tot derde landen of internationale instellingen. Het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap besloot, conform deze bepaling, de brief van april 1999 voor te leggen aan de NTU. Dit gebeurde in juli 1999. De Algemeen Secretaris van dat moment, Koen Jaspert, gaf in diezelfde maand nog een negatief advies met betrekking tot het erkennen van het Limburgs als streektaal in België. Hiervoor droeg hij diverse argumenten aan, namelijk: (1) “Het Limburgs is altijd beschouwd als een dialect van het Nederlands en dus niet als afzonderlijke taal” en het voldoet daarom niet aan de voorwaarden die het handvest stelt om een taalsysteem als streektaal te laten erkennen, (2) de erkenning van het Limburgs in België zou

---

¹⁹ http://taalunieversum.org/taalunie/wie_zijn_wij/; 16 maart 2011.

²⁰ http://taalunieversum.org/taalunie/werkwijze_en_beleid/; 16 maart 2011.

daarom een discriminatie inhouden ten opzichte van andere dialecten, “zoals bijvoorbeeld het Zeeuws en het Achterhoeks” en (3) de erkenning van dialecten van het Nederlands zou gevolgen kunnen hebben voor de status van het Nederlands, “omdat sprekers van erkende streektaalen niet beschouwd kunnen worden als moedertaalsprekers van het Nederlands”. Daarnaast meldde hij dat de erkenning van het Limburgs naast het Fries in Nederland geen gelukkige keuze is geweest, omdat deze indruist tegen de begripsomschrijving van regionale of minderheidstaal uit artikel 1 van het handvest.²¹

Jaspaerts eerste argument roept de vraag op wie het Limburgs beschouwt als een dialect van het Nederlands. In zowel de erkenningsprocedure van het Limburgs als het Nedersaksisch (al wordt de laatste streektaal niet eens in zijn argument genoemd) hebben taalkundigen attesten aangeleverd met daarin argumenten om beide taalsystemen als afzonderlijk te beschouwen. Nu kan over hun bewijs gediscussieerd worden, maar naast experts op het gebied van de taalkunde is er nog een andere groep mensen die een belangrijke rol speelt in het beschouwen van een taalsysteem als afzonderlijk: de taalgebruikers zelf. Jaspaert wijst hier in het begin zelf ook op door te stellen dat de grens tussen dialect en afzonderlijke taal soms moeilijk te trekken is, maar dat het afhangt van taalkundige en taalpolitieke argumenten en de perceptie van de gebruikers van de taal.²² Nergens uit zijn brief is echter op te maken dat hij informatie heeft ingewonnen over in welke mate gebruikers van het Limburgs in zowel België als Nederland hun taalsysteem als apart beschouwen.

In het advies wordt het Nedersaksisch daarnaast buiten beschouwing gelaten. Sterker nog, het Achterhoeks wordt als dialect genoemd dat gediscrimineerd zou kunnen worden als het Limburgs wel zou worden erkend. Kennelijk is het Jaspaert ontgaan dat het Achterhoeks op zijn moment van schrijven al drie jaar erkend is.

Ook over het derde argument had zorgvuldiger kunnen worden nagedacht. Een spreker van een erkende streektaal zou geen moedertaalspreker van het Nederlands kunnen zijn. Hoe zit dit dan precies met sprekers van een niet-erkende streektaal? Jaspaert lijkt hier, in tegenstelling tot wat hij eerder beweerde, heel duidelijk een grens tussen afzonderlijke taal en dialect te kunnen trekken. De vraag is waarop dit onderscheid gestoeld is. Daarnaast stelt hij dat het erkennen van een taalsysteem als streektaal de positie van het Nederlands in gevaar zou kunnen brengen. Dit is echter niet de bedoeling van een erkenning onder het handvest. Het verdrag richt zich op het beschermen en promoten van de streektaal en niet op het standaardiseren ervan. In het erkenningsproces van zowel het Nedersaksisch als het Limburgs

---

²¹ http://taalunieversum.org/taalunie/erkenning_van_het_limburgs/; 20 maart 2011.

²² Idem.

is dit duidelijk op schrift gesteld, zoals in het rapport van de Werkgroep Erkenning Limburgs als Streektaal.

Kortom, alle uitspraken van Jaspaert duiden erop dat de NTU het erkenningsproces van het Nedersaksisch en het Limburgs gemist heeft. Op zijn moment van schrijven zijn het Nedersaksisch en het Limburgs respectievelijk drie en twee jaar erkend. Waarom heeft de NTU niet in de tijd dat er sprake was van een erkenning ingegrepen? Weliswaar heeft Nederland niet, zoals wel het geval was in België, een aanvraag van erkenning bij de NTU neergelegd, maar dan nog had de organisatie zichzelf erbij kunnen betrekken. Dit was zonder meer mogelijk geweest: de Raad van de Taal en Letteren, die bestaat uit taalkundigen en prominente taalgebruikers, mag gevraagd én ongevraagd advies geven aan beleidsvoerders binnen de NTU volgens artikel 12 van het Taalunie-verdrag.²³ De media hebben daarnaast verschillende keren bericht over de erkenning van het Nedersaksisch en het Limburgs (Belemans 215). Het is daarom onwaarschijnlijk dat niemand van de organisatie er iets van meegekregen heeft en het ter sprake heeft gebracht.

Het feit dat Nederland het Limburgs wel als streektaal had kunnen erkennen en België hiertoe een halt werd toegeroepen, veroorzaakte commotie in beide landen. De vraag ontstond of de erkenningen van het Nedersaksisch en het Limburgs in Nederland wel terecht waren geweest. Staatssecretaris De Vries zei hierover dat men bij de erkenning van het Limburgs als uitgangspunt had genomen dat de provincie veel waarde hechtte aan een erkenning onder deel II. Wel gaf hij toe dat het kabinet het verzoek tot erkenning had moeten voorleggen aan de NTU. De afspraak werd gemaakt om dit met eventuele volgende verzoeken te doen (Belemans 222).

2.4.3 Niet-erkende streektalen in Nederland

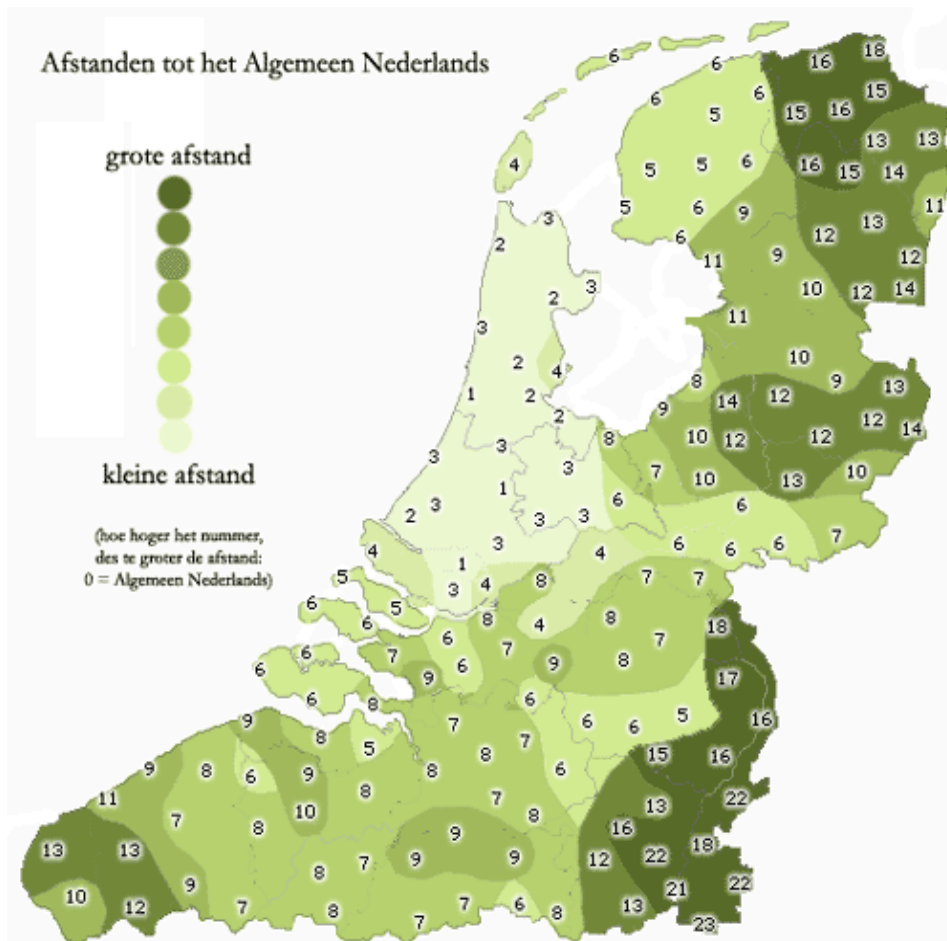
De dialectgroepen in Nederland die niet erkend zijn als streektaal zijn, naar de indeling van Hoppenbrouwers en Hoppenbrouwers, het Hollands (in Noord- en Zuid-Holland en een groot deel van de provincie Utrecht), het Brabants en het Zeeuws (verzamelnaam voor dialecten die in Zeeland en op Goeree-Overflakkee worden gesproken²⁴). Ook binnen deze dialectgroepen komt er, net als binnen het Nedersaksisch en het Limburgs, variatie voor. Daarnaast kunnen bepaalde dialecten binnen een dialectgroep erg van de standaardtaal verschillen.

---

²³ http://taalunieversum.org/taalunie/verdrag_inzake_de_nederlandse_taalunie/#art12; 24 maart 2011.

²⁴ <http://www.scez.nl/6/streektalen>; 21 januari 2011.

Op afbeelding 3 is in cijfers de afstand tussen de dialecten en de standaardtaal weergegeven. Hoe hoger het cijfer, hoe groter de afstand.

Afbeelding 3: Afstand tussen de dialecten en het Algemeen Nederlands (Hoppenbrouwers en Hoppenbrouwers)

Bij de kaart van Hoppenbrouwers en Hoppenbrouwers moet worden opgemerkt dat de indeling in dialecten gebaseerd is op louter fonetische verschillen. Wanneer er een indeling wordt gemaakt op basis van syntactische variatie (zie afbeelding 4), dan zijn die dialectafstanden toch anders. We zien bijvoorbeeld dat in een groot deel van het noorden van Limburg en in delen van het zuiden van Noord-Brabant dezelfde syntactische verschijnselen voorkomen. Hiermee zouden het Limburgs en het Brabants gesproken in deze gebieden, syntactisch gezien even ver van de standaardtaal afstaan. Op klankniveau is dat volgens de kaart van Hoppenbrouwers en Hoppenbrouwers zeker niet het geval. De mate waarin een dialect verschilt van het Algemeen Nederlands, hangt dus wel af van het taalkundige niveau

waarop deze afstanden zijn gemeten.

Afbeelding 4: Afstanden tussen dialecten op basis van syntactische variatie (Spruit 42)

De niet-erkende streektaalen vormen samen met ook nog het Vlaams en het Limburgs de Frankische dialecten, die ontstaan zijn uit het Oudfrankisch ofwel het Oudnederlands (Van der Wal en Van Bree 109). In de 17^e eeuw werden het Hollands, het Vlaams en het Brabants de zuidelijke dialecten genoemd. Deze hadden, in tegenstelling tot de oostelijke dialecten (die de voorlopers waren van het Nedersaksisch) veel prestige, wat inhoudt dat zij op schrift gebruikt werden en als voorbeeld dienden. Het zijn dan ook deze dialecten die de bouwstenen vormden voor de standaardtaal (Van der Wal en Van Bree 205), en het Hollands het meest (Van der Wal en Van Bree 356).

Het Zeeuws wordt in het handboek van Van der Wal en Van Bree, *Geschiedenis van*

het Nederlands, niet genoemd als zijnde van invloed op de standaardtaal. Zoals we eerder hebben gezien, is dat een veelgebruikt argument om aan te tonen dat een taalsysteem officieel erkend zou kunnen worden als streektaal. In 2000 legt de provincie Zeeland inderdaad een rapport voor aan de Nederlandse Taalunie voor een advies over de erkenning van het Zeeuws als streektaal onder deel II van het handvest, met onder meer het argument dat het Zeeuws een beperkte bijdrage heeft geleverd aan de vorming van de standaardtaal en dat het ten opzichte van het Nederlands tal van afwijkende taalkundige kenmerken vertoont.²⁵ De NTU adviseert hierop negatief en stelt dat het Zeeuws hoort te worden gezien als een dialectgroep van het Nederlands en dat het hebben van eigenaardige taalkundige kenmerken ten aanzien van de standaardtaal, niets afdoet aan de status van dialect. Eerder in het advies wijst de NTU er echter op dat de grens tussen taal en dialect moeilijk te trekken is en dat hierin niet alleen taalkundige factoren een rol spelen, maar ook extralinguïstische factoren, zoals sociologische en psychologische factoren en de perceptie van taalgebruikers van de taal of taalvariëteit van de afzonderlijkheid van hun taalsysteem.²⁶ Dit laatste lijkt de provincie Zeeland mee te hebben genomen in de officiële aanvraag van erkenning die zij indient bij Binnenlandse Zaken. Hierin wordt, naast de al eerder genoemde taalkundige argumenten, gemeld dat er een groot maatschappelijk draagvlak is voor de erkenning van de streektaal in de provincie (Belemans 225).²⁷ Een meerderheid van de Zeeuwen zou er veel waarde aan hechten het Zeeuws de status van streektaal te laten krijgen (Belemans 224). In 2001 meldt de NTU in een rapport, terwijl het eerst aangeeft dat ook de taalgebruiker een rol speelt in het bepalen of een taalsysteem als afzonderlijk of als dialect wordt gezien, dat de (socio-)linguïstische argumenten voor een erkenning van het Zeeuws niet overtuigend genoeg zijn.²⁸ Het verzoek om het Zeeuws te erkennen is uiteindelijk afgewezen, maar wat Zeeland heeft laten zien, is dat ook dialectgroepen die minder afwijking vertonen van het Nederlands en die niet erkend zijn als streektaal, wel als afzonderlijke taal door hun gebruikers kunnen worden gezien en dat

---

²⁵ Haalbaarheidsstudie door de Werkgroep Erkenning van het Zeeuws; <http://people.zeelandnet.nl/evenhuis/erkenning.htm>; 22 januari 2011.

²⁶ Antwoord van het Algemeen Secretariaat van de Taalunie (2000); http://taalunieversum.org/taalunie/advies_inzake_de_erkenning_van_het_zeeuws_als_regionale_taal/; 22 januari 2011.

²⁷ De officiële erkenningsaanvraag wordt besproken in Belemans (222-8); het document zelf heb ik niet kunnen bemachtigen.

²⁸ Advies inzake de erkenning van het Zeeuws als regionale taal (2001); http://taalunieversum.org/taalunie/advies_inzake_de_erkenning_van_het_zeeuws_als_regionale_taal/; 22 januari 2011.

er dus behoefte kan zijn het gebruik van de taal te promoten en te beschermen.

2.5. Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste onderwerpen rondom streektaalbeleid in Nederland aan bod gekomen.

Taalbeleid is erop gericht een verandering in het taalgebruik van een of meerdere taalgemeenschappen te bewerkstelligen. Dit kan gericht zijn op de functie (statusbeleid), de positie (corpusbeleid) en de verwerving (acquisitiebeleid) van de taal of taalvariëteit. Het Europees handvest is erop gericht streektalen te promoten en beschermen in zowel het openbare leven als het privédoem, en zodoende de functie van de streektaal te behouden of uit te breiden. Streektaalbeleid valt daarom primair onder statusbeleid.

Het handvest stelt vijf voorwaarden om een taalsysteem met *streektaal* te benoemen. Met name de voorwaarde dat het taalsysteem geen dialect van de officiële taal van het land mag zijn is stof voor discussie. Om aan te tonen dat aan deze voorwaarden wordt voldaan worden er vaak taalhistorische argumenten gebruikt. Degenen die echter het best kunnen bepalen of een taalsysteem als afzonderlijke taal gezien moet worden, zijn de taalgebruikers ervan.

Indien een dialectgroep officieel is erkend als streektaal onder het handvest, kan deze beschermd en gepromoot worden op twee niveaus. Het Nedersaksisch en het Limburgs zijn erkend onder deel II, wat inhoudt dat er enkele basisprincipes en grondbeginselen verplicht op deze talen moeten worden toegepast. Naast deze erkende streektalen kennen we in Nederland ook niet-erkende streektalen. De mate waarin deze met het Nederlands verschillen varieert, maar dit zegt niet per definitie iets over of zij door hun taalgebruikers als dialect of als afzonderlijke taal worden gezien en of zij beschermd en gepromoot worden.

Hoofdstuk 3. Methode

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de methode van het onderzoek besproken. Daarna wordt een verantwoording voor deze methode gegeven.

3.2 Onderzoeksvragen en methode

De onderzoeksvraag van deze scriptie bestaat uit drie delen:

1. Hoe ziet het streektaalbeleid van Nederland eruit in 2010?;
2. Hoe hebben de uitgaven aan het streektaalbeleid zich ontwikkeld in de periode 1995-2010?;
3. Hoe heeft het handvest bijgedragen aan die ontwikkeling?

De eerste vraag wordt beantwoord door het streektaalbeleid in Nederland op dit moment, dat is eind 2010, te inventariseren aan de hand van de negen principes uit deel II (artikel 7.1.a-i) en de maatregelen uit deel III van het handvest. Per streektaalgebied wordt bekeken in hoeverre deze principes en maatregelen van toepassing zijn op het streektaalbeleid.

Het derde deel van het handvest bestaat uit 98 maatregelen waarvan een provincie, indien deze een streektaal aan wil melden of heeft aangemeld onder dit deel van het handvest, er minstens 35 in minstens zes verschillende domeinen van het openbare leven moet implementeren. Ook al heeft geen van de in deze scriptie besproken streektalen of dialectgroepen een deel III-erkenning, de in dit deel gepresenteerde maatregelen bieden handvatten om het beleid in kaart te krijgen en te evalueren. Daarom is per provincie per domein geïnventariseerd welke maatregelen er geïmplementeerd zijn in het provinciale streektaalbeleid.

Om erachter te komen welke provincie welke maatregelen hanteert, is gebruikgemaakt van zoveel mogelijk streektaalbeleidsdocumenten. Deze zijn meestal openbaar en te vinden op het internet, zoals op de site van de Raad van Europa of op de webpagina's van de provinciale overheden. Belangrijke documenten bij het inventariseren van het huidige beleid zijn de rapporten ter monitoring van het handvest die het Ministerie van Binnenlandse zaken indient bij de Raad van Europa (Tweede en derde tussentijdse evaluatierapport aan de Raad van Europa).²⁹ Hierin staat beschreven wat de ontwikkelingen zijn op het gebied van het streektaalbeleid per gebied waarin de streektaal wordt gesproken. Indien er informatie ontbrak

---

²⁹ Te verkrijgen via http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/default_EN.asp?; 22 januari 2011.

of onduidelijk was, is de voor de streektaal aangestelde streektaalfunctionaris gevraagd om meer informatie over het huidige beleid.

De vragen hoe de uitgaven aan het streektaalbeleid zich van 1995-2010 hebben ontwikkeld en hoe het handvest heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van het streektaalbeleid, worden onderzocht door de investeringen aan dit beleid per provincie in verschillende tijdsperiodes te bekijken. De financiële kant van het streektaalbeleid wordt in vier tijdsperiodes bestaande uit vier jaar geschetst: 1995 tot en met 1998, 1999 tot en met 2002, 2003 tot en met 2006 en 2007 tot en met 2010. Dat er voor specifiek deze tijdsindeling is gekozen, ligt ten eerste in het feit dat de twee tussentijdse rapporten aan de Raad van Europa gegevens bieden over een tijdsbestek van vier jaar, namelijk van 1999 tot en met 2002 en van 2003 tot en met 2006. Daarnaast sluit dit ook mooi aan bij de jaren waarin van de inwerkingtreding van het handvest in Nederland geen (1995) of net (1998) sprake was. Op die manier is goed te bekijken of en welk effect het handvest op de beleidsontwikkeling in de jaren die volgden heeft gehad.

Voor het verkrijgen van de financiële gegevens zijn, na vooronderzoek om te zien welke cijfers openbaar te vinden waren in jaarverslagen van de provincie, de provincies gemaild met een wob-verzoek tot het inzien van de streektaaluitgaven. Ook is gebruikgemaakt van de eerder genoemde periodieke verslagen die de Raad van Europa heeft ontvangen en gepubliceerd en van cijfers die verkregen zijn uit financiële jaarverslagen van provincies. Deze verslagen zijn geraadpleegd als aanvulling op de cijfers die de provincies verstrekten. Daarnaast werden streektaalfunctionarissen geraadpleegd als zowel de provincie als de rapporten geen duidelijkheid konden verschaffen over de gegevens.

De grootte van de periodes waarover inzicht in de cijfers werd gegeven, verschilde per provincie. Weliswaar was de beleidsperiode waarop de periodieke rapporten van toepassing waren voor iedere provincie gelijk, maar soms werd niet vermeld in welk jaar of welke jaren binnen die bepaalde periode de uitgaven werden gedaan, terwijl dit bij een andere provincie wel het geval kon zijn. Ook van de provinciale overheden werden financiële gegevens niet over even grote periodes ontvangen. Zo stuurde de provincie Groningen de cijfers van ieder jaar in de periode van 1995 tot en met 2010 op, terwijl Gelderland verslag gaf in periodes van zes à zeven jaar. Om de cijfers in de vier periodes te kunnen plaatsen, is indien dit nodig was, het gemiddelde bedrag per jaar in de periode 1995 tot en met 2010 berekend. Het bedrag dat over één periode was uitgegeven, werd dan gedeeld door het aantal jaren waaruit die periode bestond. Gaf een provincie bijvoorbeeld aan van 2006 tot en met 2008 een X-bedrag aan een bepaald project te hebben besteed, dan werd dit bedrag gedeeld door 3.

Uiteindelijk ontstond zo een overzicht van wat elke provincie per jaar in de periode van 1995 tot en met 2010 ongeveer heeft uitgegeven aan het streektaalbeleid. Hierin is, gelijk aan de tussentijdse rapporten en in de informatie verkregen door provincies en/of streektaalfunctionarissen, een onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele uitgaven. Bij die uitgaven staat natuurlijk ook aan wat het bedrag is uitgegeven. Dit overzicht is opgenomen als bijlage (VI).

3.3. Verantwoording

De inventarisatie die gemaakt is van het streektaalbeleid heeft betrekking op het beleid zoals het nu, in 2010, is. Indien een principe of een maatregel niet van toepassing is op het streektaalbeleid van een provincie, is het niet per definitie zo dat dit in voorgaande jaren ook het geval was.

Bij het toetsen van het streektaalbeleid aan het handvest deel II, is alleen gebruikgemaakt van de negen principes uit artikel 7.1. De artikelen 7.2-7.5 zijn veel algemener geformuleerd en daardoor minder duidelijk toetsbaar.

Wie de resultaten ter beantwoording van de tweede en derde onderzoeksvraag bekijkt, zal het opvallen dat er bij sommige provincies cijfers ontbreken. Hierbij gaat het vooral om de periode 1995-1998. De oorzaak hiervan ligt in het feit dat niet iedere provincie de cijfers in die tijd precies heeft bijgehouden of gearchieveerd. Naar financiële gegevens uit deze tijd voor deze provincies is daarom extra geïnformeerd bij streektaalfunctionarissen, maar ook zij hadden niet altijd zicht op de cijfers uit deze periodes.

Het kwam ook voor dat de streektaaluitgaven onderdeel waren van een groter budget. Hierdoor was het zeer lastig te achterhalen welk deel van het geld precies voor streektaaldoelen bestemd was. Dit uitzoeken had gekund, maar had niet kunnen worden gedaan binnen de tijd die ervoor staat (tien weken) deze scriptie te schrijven.

Ondanks hier en daar ontbrekende cijfers, is geprobeerd een zo compleet mogelijk financieel plaatje van het streektaalbeleid te schetsen. Uiteraard zal per provincie worden vermeld waar financiële informatie ontbreekt en wat hier de oorzaak van is.

Hoofdstuk 4. Resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komen de resultaten en de interpretatie aan bod van de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe ziet het streektaalbeleid van Nederland eruit in 2010?;
2. Hoe hebben de uitgaven aan het streektaalbeleid zich ontwikkeld in de periode 1995-2010?;
3. Hoe heeft het handvest bijgedragen aan die ontwikkeling?

Dit hoofdstuk bestaat uit twee delen. Allereerst komen de resultaten voor de eerste onderzoeksvraag aan bod. Hierin wordt het streektaalbeleid van 2010 bekeken aan de hand van de negen principes uit deel II en de maatregelen uit deel III van het handvest. Direct na het weergeven van de onderzoeksresultaten, volgt een beschrijving en interpretatie hiervan.

In het tweede deel van dit hoofdstuk worden de financiële overzichten van het streektaalbeleid van 1995 tot en met 2010 gepresenteerd, waarmee vraag twee en drie zullen worden beantwoord. Eerst komen de resultaten per provincie in beeld en vervolgens wordt er een overzichtstabel met financiële gegevens van alle provincies gegeven. De resultaten bestaan uit totaalbedragen, maar er wordt daarnaast binnen die bedragen een onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele bedragen. Per provincie wordt een uitleg gegeven over waaraan het geld is uitgegeven.

4.2 Het streektaalbeleid in Nederland in 2010

4.2.1 *Het streektaalbeleid en het handvest deel II*

De tabel hieronder geeft de implementatie van de negen principes uit artikel 7.1.a-i (Het handvest 4) van het handvest per provincie weer. Deze is ingevuld op basis van verschillende informatiebronnen, zoals de tussentijdse evaluatie ter monitoring van het handvest van de commissie van deskundigen, beleidsdocumenten van provinciale overheden en aanvullingen van streektaalfunctionarissen. In bijlage III staat een concrete invulling van het streektaalbeleid, waarbij natuurlijk ook steeds vermeld wordt waar die informatie vandaan komt.

Tabel 1. Geïmplementeerde maatregelen uit het handvest deel II per provincie en de twee gemeenten

Artikel 7		<i>Groningen</i>	<i>Drenthe</i>	<i>Overijssel</i>	<i>Gelderland</i>	<i>Oost-Stellingswerf</i>	<i>West-Stellingswerf</i>	<i>Limburg</i>	<i>Noord-Brabant</i>	<i>Zeeland</i>
1	7.1.a Erkenning streektalen als uiting van culturele rijkdom	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2	7.1.b Bestuurlijke indelingen vormen geen belemmering voor bevordering streektaal	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3	7.1.c Vastberaden optreden ter bevordering en bescherming van de streektaal	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4	7.1.d Vergemakkelijken/aanmoedigen van het mondeling en schriftelijk gebruik van de streektaal in openbare en particuliere domeinen	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5	7.1.e In stand houden en ontwikkelen van banden tussen sprekers van dezelfde of soortgelijke streektaal	X	X	X	X	X	X	X	X	X
6	7.1.f Voorzien van middelen voor de bestudering in en van de streektaal in daarvoor in aanmerking komende onderwijslagen									
7	7.1.g Voorzieningen voor non-native speakers die in het streektaalgebied wonen om streektaal te leren	X	X	X	X	X	X	X		
8	7.1.h Onderzoek en studie naar/over streektaal op universiteiten	X	X	X	X	X	X	X	X	X
9	7.1.i Bevordering uitwisselingen met staten (twee of meer) waarin de streektaal gesproken wordt	X	X	X	X	X	X	X		X
Totaal (uit 9)		8	8	8	8	8	8	8	6	7

4.2.1.1 Beschrijving en interpretatie van de resultaten

Binnen de gebieden waarin een erkende streektaal wordt gesproken, wordt aan 8 van de 9 principes uit artikel 7 voldaan. Voor Zeeland zijn er 7 van de 9 principes van toepassing op het streektaalbeleid in de provincie, voor Noord-Brabant zijn dit er 6. Voor een toelichting op hoe deze principes concreet worden ingevuld, zie bijlage III.

De provincies Utrecht, Flevoland en Zuid- en Noord-Holland hebben per mail de vraag ontvangen of zij een streektaalbeleid hebben. De laatste drie provincies hebben de vraag in

behandeling genomen, maar niet meer gereageerd. Ook op de websites³⁰ van de provincies staat niets over een streektaalbeleid vermeld. De provincie Utrecht³¹ heeft te kennen gegeven niet aan streektaalbeleid te doen.

Allereerst bekijken we de implementatie van de principes binnen het Nedersaksische taalgebied en Limburg. Uit de tekst voorafgaand aan de principes in dit deel van het handvest blijkt dat de partijen, dat wil zeggen de lidstaten van de Raad van Europa waarin een streek- of minderheidstaal is erkend, hun beleid en wetgeving moeten afstemmen op (onder meer) deze principes (Het handvest 4). Dit is echter niet wat er gebeurt. Het zijn vooral de regionale en lokale autoriteiten en dus niet de nationale overheid die het streektaalbeleid in bovengenoemde taalgebieden mogelijk maken. Niet voor niets verzoekt de commissie van deskundigen in het derde evaluatierapport ter monitoring van het handvest, paragraaf 31 (9) de Nederlandse regering dringend een nationaal taalbeleid te vormen voor het Nedersaksisch en het Limburgs.

Hoe gaat die beleidsvorming binnen de provincies dan precies in zijn werk? Iedere provincie en de twee gemeentes Oost- en West-Stellingwerf kent streektaalinstanties en organisaties die zich inzetten voor het behoud en de bevordering van de streektaal in de breedste zin van het woord (zie bijlage III). Zij houden zich bezig met het ondersteunen, ontwikkelen en praktiseren van streektaalproducten en -projecten binnen openbare domeinen en het privéleven. Erkende streektaalinstanties ontvangen hiervoor jaarlijks (en soms ook incidenteel) subsidie van de provincie. De principes zijn dus weliswaar van toepassing op het beleid voor deze streektalen, maar de verantwoordelijkheid hiervoor ligt, in tegenstelling tot wat het handvest voorschrijft, niet bij de centrale overheid.

Dit is ook de reden waarom artikel 7.1.f niet van toepassing is op het streektaalbeleid in gebieden waarin een erkende streektaal wordt gesproken: de coördinatie en versterking van de nationale regering bij het gebruik van de streektaal in alle mogelijke vormen van het onderwijs ontbreekt totaal. Niet voor niets dringt de commissie van deskundigen bij de Nederlandse regering aan tot het versterken en intensiveren van het onderwijs in het Nedersaksisch en het Limburgs (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatie

---

³⁰ <http://www.noord-holland.nl/>, <http://www.zuid-holland.nl/>, <http://www.flevoland.nl/>; 21 januari 2011.

³¹ Informatie ontvangen van Marga Stekelenburg, medewerker provincie Utrecht, per e-mail; 30 november 2011.

12). Kortom, de centrale autoriteiten in Nederland buigen zich niet over het beschermen en bevorderen van het gebruik van de streektaalen in het onderwijs.

Er is nog een tweede reden dat het lastig is beleid te vormen op dit gebied: onderwijs bieden in de streektaal en dan in de voorschoolse fase, op de basisschool en binnen het voortgezet onderwijs, is ook iets waar de ouders van leerlingen iets over te zeggen hebben en wat niet kan worden opgedrongen. Zo wordt in het rapport van de Rijksuniversiteit Groningen *Nedersaksisch waar het kan* (Herweijer en Jans 11) gesteld dat er wel voorzieningen zijn om onderwijs in (en over) de streektaal te geven, maar dat veel ouders nog altijd de angst hebben dat hiermee de verwerving en het gebruik van het Standaardnederlands in het geding komt en zij onderwijs in de streektaal dus niet wenselijk vinden.

Kijken we naar de hoeveelheid principes die in Zeeland en Noord-Brabant van toepassing zijn op het streektaalbeleid, dan blijkt dat het er niet veel minder zijn dan het aantal in het Nedersaksische taalgebied en in de provincie Limburg. Meer specifiek heeft Zeeland er één minder en Noord-Brabant twee. Dit lijkt in eerste instantie verrassend, gezien het Zeeuws en het Brabants geen erkende streektaalen zijn en zij dus niet verplicht zijn om maatregelen te nemen om de talen te bevorderen en te beschermen. Als we echter de maatregelen bekijken, moeten we concluderen dat een groot deel van deze nogal breed is geformuleerd. De taalgebieden voldoen dus al snel aan deze criteria. Hierbij dient wel gezegd te worden dat per taalgebied verschilt in welke mate aan de criteria voldaan wordt. Dit is op te maken uit de concrete beschrijving van het streektaalbeleid (bijlage III).

Van alle onderzochte regionale overheden is bekend dat zij een streektaalbeleid hebben en de taal zien als onderdeel van immaterieel erfgoed (principe 7.1.a). Het is dan ook niet zo vreemd dat zij vastberaden zijn zich in te zetten voor het behoud en de bevordering van die taal (principe 7.1.c). Een belangrijke rol hierin spelen streektaalfunctionarissen³²: zij helpen mensen die geïnteresseerd zijn in de streektaal of hier iets mee willen doen en zetten zich zelf ook actief in voor de promotie en het gebruik van de taal. De manier waarop hier invulling aan wordt gegeven verschilt per streektaalfunctionaris, maar te denken valt aan het organiseren van streektaalcursussen, het ontwerpen van lespakketten en het ondersteunen van en meewerken aan (kleine en grote) projecten, zoals het helpen vertalen van teksten in de streektaal (Van Oostendorp 215).

Het “schriftelijk en mondeling gebruik van die streektaal aanmoedigen in openbare en

---

³² Naast de benaming *streektaalfunctionaris* komen ook *streektaaladviseur* en *streektaalconsulent* voor. Dit verschilt per provincie.

particuliere domeinen” (principe 7.1.d) laat ook veel ruimte over voor eigen interpretatie. Indien een provincie bijvoorbeeld eens in de zoveel tijd een liedjeswedstrijd organiseert in de streektaal of een dialect, wordt in feite al het mondeling gebruik van het taalsysteem bevorderd in een openbaar domein. Hetzelfde geldt voor een jaarlijks dictee in een streektaal of dialect, waarmee wordt voldaan aan het bevorderen van het streektaalgebruik op schrift. Ook principe 7.1.e is al snel van toepassing. Als er activiteiten in of over de streektaal of het dialect worden georganiseerd, dan komen streektaal- en dialectsprekers daardoor met elkaar en elkaars streektaal of dialect in aanraking. Ten slotte kennen vele universiteiten taalstudies waarin onderzoek wordt gedaan naar taalsystemen en het is dan ook niet vreemd als daarbij aandacht wordt besteed aan streektalen en dialectgroepen (zeker niet als deze ver van de standaardtaal af staan). Aan principe 7.1.h kan dus ook zonder al te veel inspanningen worden voldaan.

Principe 7.1.f, 7.1.g en 7.1.i worden concreter geformuleerd. Dit zijn dan ook de principes die niet op ieder onderzocht gebied van toepassing zijn. Het aanbieden van de streektaal in alle daarvoor in aanmerking komende lagen van het onderwijs is een flinke opgave. De verklaring hiervoor ligt, zoals eerder gezegd, bij het feit dat onderwijs in de streektaal niet opgedrongen kan worden. Dit geldt zowel voor wel erkende streektalen als niet-erkende dialectgroepen. Voor 7.1.g gaat hetzelfde op: indien iemand de streektaal actief wil leren (mondeling en/of schriftelijk), moet er genoeg animo (zowel vanuit taalgebruikers als vanuit organisatoren) voor zijn een dergelijke cursus structureel aan te bieden.

Het bevorderen van uitwisselingen met een andere staat waarin de streektaal (dezelfde of een soortgelijke) gesproken wordt, wordt binnen alle provincies gedaan, behalve in Noord-Brabant (deze zou uitwisseling kunnen hebben met België).

Bekijken we het streektaalbeleid aan de hand van de negen principes uit het handvest deel II, dan zien we dus dat een groot deel van de principes ook betrekking heeft op provincies met een niet-erkende streektaal. De verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de principes die van toepassing zijn op alle provincies, zodanig breed geformuleerd zijn dat er al snel aan voldaan kan worden. Dat een provincie aan een principe voldoet, zegt dus niets over de intensiteit van het beleid en daarmee de graad van bescherming van die streektaal (zeker niet als, zoals wel zou moeten, de steun van de centrale overheid aan provincies met een erkende streektaal niet gegarandeerd is). Daarom is het goed om het streektaalbeleid te toetsen aan de hand van het handvest deel III en bijbehorende, veel concretere criteria.

4.2.2 Het streektaalbeleid en het handvest deel III

In de tabellen hieronder staat per streektaalgebied welke maatregelen binnen welke openbare domeinen uit het handvest zijn geïmplementeerd. Voor een overzicht van de in geen enkele provincie geïmplementeerde maatregelen, zie bijlage IV. In bijlage V worden zowel geïmplementeerde als niet-geïmplementeerde punten toegelicht.

Tabel 2. Geïmplementeerde maatregelen uit het handvest deel III per provincie en de twee gemeenten

Artikel 8: Onderwijs		<i>Groningen</i>	<i>Drenthe</i>	<i>Overijssel</i>	<i>Gelderland</i>	<i>Oost-Stellingwerf</i>	<i>West-Stellingwerf</i>	<i>Limburg</i>	<i>Noord-Brabant</i>	<i>Zeeland</i>
1	8.1.a.iv Aanmoedigen dat de streektaal in (een deel van) de voorschoolse fase wordt aangeboden	X	X	X				X		
2	8.1.e.ii Voorzieningen verschaffen voor de bestudering van de streektaal in het universitair en hoger onderwijs	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3	8.1.f.i Cursussen geheel of deels aanbieden in de streektaal in volwassenonderwijs en permanente educatie	X	X	X		X	X			
4	8.1.g Voorzien in onderwijs in de geschiedenis en cultuur van de streektaal	X	X	X		X	X			
5	8.1.h Voorzien in de basisopleiding en bijscholing van docenten voor het toepassen van bovenstaande maatregelen	X								
6	8.1.i Organen instellen die bovenstaande maatregelen aanmoedigen	X	X	X				X		
Totaal (uit 26)		6	5	5	1	3	3	3	1	1

Artikel 9: Rechterlijke autoriteiten		<i>Groningen</i>	<i>Drenthe</i>	<i>Overijssel</i>	<i>Gelderland</i>	<i>Oost-Stellingswerf</i>	<i>West-Stellingswerf</i>	<i>Limburg</i>	<i>Noord-Brabant</i>	<i>Zeeland</i>
7	9.1.a.ii In strafrechtelijke procedures heeft de gedaagde het recht zijn/haar streektaal te gebruiken	X	X	X	X	X	X	X		
8	9.1.b.ii In civiele procedures heeft de gedaagde het recht zijn/haar streektaal te gebruiken	X	X	X	X	X	X	X		
9	9.1.c.ii In administratieve procedures heeft de gedaagde het recht zijn/haar streektaal te gebruiken	X	X	X		X	X	X		
Totaal (uit 15)		3	3	3	2	3	3	3	0	0

Artikel 10: Bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten		<i>Groningen</i>	<i>Drenthe</i>	<i>Overijssel</i>	<i>Gelderland</i>	<i>Oost-Stellingswerf</i>	<i>West-Stellingswerf</i>	<i>Limburg</i>	<i>Noord-Brabant</i>	<i>Zeeland</i>
10	10.1.a.iii Gebruikers van de streektaal kunnen mondeling en schriftelijk een aanvraag doen in de streektaal en daarin antwoord ontvangen	X			X					
11	10.1.a.iv Gebruikers van de streektaal kunnen mondeling en schriftelijk een aanvraag doen in de streektaal	X			X					
12	10.2.a Gebruik van de streektaal wordt aangemoedigd/toegestaan binnen regionale en lokale autoriteiten	X	X	X	X	X	X	X		
13	10.2.b Gebruikers van de streektaal kunnen bij regionale en lokale autoriteiten zowel mondeling als schriftelijk een aanvraag doen	X	X	X	X	X	X			
14	10.2.e Gebruik door regionale autoriteiten van de streektaal in debatten	X	X					X		
15	10.2.f Gebruik door lokale autoriteiten van de streektaal in debatten	X	X	X				X		
16	10.2.g Het aanmoedigen van toponiemen in de streektaal (eventueel met de Nederlandse benaming)		X			X	X	X		
17	10.3.c. Gebruikers van de streektaal kunnen mondeling en schriftelijk een aanvraag indienen bij administratieve diensten	X	X	X	X	X	X			
Totaal (uit 21)		7	6	4	5	4	4	4	0	0

Artikel 11: Media		<i>Groningen</i>	<i>Drenthe</i>	<i>Overijssel</i>	<i>Gelderland</i>	<i>Oost-Stellingswerf</i>	<i>West-Stellingswerf</i>	<i>Limburg</i>	<i>Noord-Brabant</i>	<i>Zeeland</i>
18	11.1.a.i Het oprichten van tenminste één radiostation en één televisiekanaal in de streektaal	X	X	X				X		
19	11.1.a.ii Het oprichten van tenminste één radiostation en één televisiekanaal in de streektaal aanmoedigen/vergemakkelijken	X	X	X				X		
20	11.1.a.iii Voldoende voorzieningen treffen zodat zendgemachtigden programma's in de streektaal kunnen uitzenden	X	X	X				X		
21	11.1.b.i De oprichting van tenminste één radiostation in de streektaal aanmoedigen/vergemakkelijken	X	X	X	X			X	X	
22	11.1.b.ii Het regelmatig uitzenden van radioprogramma's in de streektaal aanmoedigen/vergemakkelijken	X	X	X	X			X	X	
23	11.1.c.i De oprichting van tenminste één televisiekanaal aanmoedigen/vergemakkelijken.	X	X	X				X		
24	11.1.c.ii Het regelmatig uitzenden van televisieprogramma's in de streektaal aanmoedigen/vergemakkelijken	X	X	X				X		
25	11.1.d De productie en distributie van auditieve en audiovisuele werken in de streektaal aanmoedigen/vergemakkelijken	X	X			X	X	X	X	X
26	11.1.e. De regelmatige publicatie van krantenartikelen in de streektaal aanmoedigen/vergemakkelijken							X		
27	11.1.f.i Extra kosten dekken van media die de streektaal gebruiken	X	X	X						
28	11.2 Het waarborgen van de vrijheid van rechtstreekse ontvangst van radio- en televisie-uitzendingen uit buurlanden met eenzelfde of soortgelijke streektaal	X	X	X						
29	11.3 Waarborgen dat de belangen van gebruikers van de streektaal vertegenwoordigd zijn binnen de organen die daar volgens de wet verantwoordelijk voor zijn	X								
Totaal (uit 15)		11	10	9	2	1	1	9	3	1

Artikel 12: Culturele activiteiten en voorzieningen		<i>Groningen</i>	<i>Drenthe</i>	<i>Overijssel</i>	<i>Gelderland</i>	<i>Oost-Stellingswerf</i>	<i>West-Stellingswerf</i>	<i>Limburg</i>	<i>Noord-Brabant</i>	<i>Zeeland</i>
30	12.1.a Uitingen en initiatieven die eigen zijn aan de streektaal aanmoedigen en de toegang tot het verkrijgen van werken in de streektaal bevorderen	X	X	X	X	X	X	X	X	X
31	12.1.c De toegang tot in de streektaal geproduceerde werken bevorderen door nasynchronisatie en ondertiteling	X	X	X						
32	12.1.d Erop toezien dat organen die verantwoordelijk zijn voor de culturele activiteiten de streektaal integreren binnen die activiteiten	X		X				X	X	X
33	12.1.e Maatregelen bevorderen om personeel van die organen de streektaal volledig te laten beheersen	X								
34	12.1.f Bevorderen dat vertegenwoordigers van streektaalgebruikers deelnemen aan activiteiten	X	X	X	X	X	X	X	X	X
35	12.1.g Oprichting van organen die verantwoordelijk zijn voor het verzamelen en bewaren van werken in de streektaal en het publiceren hiervan aanmoedigen/vergemakkelijken	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Totaal (uit 10)		6	4	5	3	3	3	4	4	4

Artikel 13: Economisch en sociaal leven		<i>Groningen</i>	<i>Drenthe</i>	<i>Overijssel</i>	<i>Gelderland</i>	<i>Oost-Stellingswerf</i>	<i>West-Stellingswerf</i>	<i>Limburg</i>	<i>Noord-Brabant</i>	<i>Zeeland</i>
36	13.1.c Verzet tegen praktijken gericht op het gebruik van de streektaal bij economisch en sociale activiteiten	X								
37	13.1.d Gebruik van de streektaal in documenten binnen het sociale en economische leven vergemakkelijken en/of aanmoedigen	X		X						
38	13.2.b In het sociale en economische leven activiteiten organiseren die het gebruik van de streektaal bevorderen	X	X							
39	13.2.c Waarborgen dat patiënten die dit wensen in de streektaal zorg ontvangen			X						
Totaal (uit 9)		3	1	2	0	0	0	0	0	0

Artikel 14: Internationale uitwisselingen		<i>Groningen</i>	<i>Drenthe</i>	<i>Overijssel</i>	<i>Gelderland</i>	<i>Oost-Stellingswerf</i>	<i>West-Stellingswerf</i>	<i>Limburg</i>	<i>Noord-Brabant</i>	<i>Zeeland</i>
40	14.a Streven naar het sluiten van overeenkomsten waardoor het contact tussen gebruikers van dezelfde taal op het gebied van cultuur en onderwijs wordt bevorderd	X	X	X	X					
41	14.b Samenwerking met buitenlandse regionale en lokale autoriteiten bevorderen	X	X	X	X					
Totaal (uit 2)		2	2	2	2	0	0	0	0	0

4.2.2.1 Beschrijving en interpretatie van de resultaten

Kijken we naar het totaal aantal geïmplementeerde maatregelen uit het handvest deel III (Het handvest 5-13), dan zijn dit er voor het Nedersaksische taalgebied (dus als regio) 40 van de 98. Op Limburg zijn er 23 van toepassing, op Noord-Brabant 8 en op Zeeland 6. In de hoeveelheid geïmplementeerde maatregelen binnen de provincies met een erkende streektaal en binnen die met een niet-erkende streektaal, zit dus nu een veel groter verschil. Wat ook opvalt, is dat als een maatregel niet van toepassing is op één van de provincies met een erkende streektaal, deze ook niet geldt voor Noord-Brabant en/of Zeeland. Is een maatregel wel van toepassing op een van deze twee of beide provincies, dan geldt deze zonder meer voor de provincie Limburg en (tenminste één van) de provincies en/of gemeenten uit het Nedersaksische taalgebied. Op Noord-Brabant en Zeeland zijn dus aanzienlijk minder en ook geen andere maatregelen van toepassing dan op provincies met een erkende streektaal.

Het Nedersaksische taalgebied en Limburg vs. Zeeland en Noord-Brabant

Het verschil in het aantal maatregelen dat van toepassing is op de gebieden met een erkende streektaal en die zonder erkende streektaal, is te verklaren als we kijken naar de maatregelen die overal of in ieder geval op Zeeland of Noord-Brabant van toepassing zijn. Dit zijn de maatregelen 8.1.e.ii, 11.b.ii, 11.1.d, 12.1.a en 12.1.d, 12.1.f en 12.1.g. Kijken we naar maatregel 8.1.e.ii, dan zien we dat het om een maatregel gaat die ook bij het bekijken van het streektaalbeleid volgens het handvest deel II voorkwam. Het bestuderen van taal en taalvariatie is binnen veel taalopleidingen en universiteiten onderdeel van het curriculum. Het is dus niet vreemd dat er ook onderzoek gedaan wordt naar het Zeeuws en het Brabants. Dit gebeurt in ieder geval op de Universiteit van Gent (bij het maken van het *Woordenboek voor*

de Vlaamse dialecten)³³ en op de Universiteit van Tilburg, waar een leerstoel Diversiteit in Taal en Cultuur in Brabant is opgezet. Deze wordt bekleed door prof. dr. Jos Swanenberg, tevens streektaaladviseur.³⁴

Ook enkele maatregelen uit het domein van cultuur vergen niet de grootste inspanningen. Iedere onderzochte provincie kent wel een radiostation waarop aandacht wordt besteed aan de regionale cultuur. De stap om een radioprogramma uit te zenden waarin de streektaal wordt gebruikt (maatregel 11.b.ii), is dan niet heel groot. Hetzelfde geldt voor de productie en distributie van auditieve en audiovisuele werken (maatregel 11.1.d). Binnen ieder in dit onderzoek aan bod komende taalgebied zijn of bandjes die in de streektaal of het dialect zingen en die cd's uitbrengen die te koop zijn, of er zijn geluidsfragmenten in dialect bewaard die te beluisteren te zijn, zoals in Zeeland.³⁵

Op het vlak van culturele activiteiten en voorzieningen zijn de meeste maatregelen zowel van toepassing op taalgebieden met een erkende streektaal als op taalgebieden met een niet-erkende streektaal. Omdat alle onderzochte gebieden het gebruik van de streektaal als onderdeel zien van hun cultuur, is dit niet onlogisch. Aan deze maatregelen wordt vrijwel automatisch voldaan doordat ieder onderzocht taalgebied in ieder geval één instantie kent die culturele activiteiten organiseert waarin de streektaal aan bod komt, waarmee de maatregelen 12.1.a, 12.1.d, 12.1.f en 12.1.g al geïmplementeerd worden.

Kortom, de maatregelen uit het handvest deel III die ook van toepassing zijn op gebieden met een niet-erkende streektaal, zijn maatregelen uit domeinen waarin het gebruik van de streektaal makkelijk geïntegreerd kan worden. Die maatregelen zijn daarnaast ook niet al te concreet geformuleerd, waardoor overheden er al snel aan voldoen. Echter, de maatregelen die gepaard gaan met veel kosten of werk worden doorgaans alleen door gebieden met erkende streektalen genomen.

Het Nedersaksische taalgebied (als regio) en Limburg

Op gebieden met een erkende streektaal zijn ook de wat specifiekere, minder vanzelfsprekende maatregelen van toepassing. Wel verschilt per domein hoe intensief het

---

³³ Informatie verkregen door streektaaladviseur dr. Veronique De Tier, per e-mail; 18 januari 2011.

³⁴ Informatie verkregen door streektaaladviseur prof.dr. Jos Swanenberg, per e-mail; 18 januari 2011.

³⁵ Project de *Zeeuwse Klapbank*, aanvankelijk een tentoonstelling waarbij de toeschouwer werd geleid door het Zeeuwse taallandschap, nu een gedigitaliseerd project: <http://www.zeeuwseklapbank.nl>; 21 januari 2011.

beleid is (zie bijlage V). Daarnaast zijn binnen het Nedersaksische taalgebied meer maatregelen (zowel binnen alle informele domeinen als alle formele domeinen) geïmplementeerd dan in Limburg. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat het Nedersaksische taalgebied groter is en de implementatie van de maatregelen dus makkelijker gespreid kan worden over de provincies.

Het minst aantal maatregelen dat van toepassing is op de gebieden met een erkende streektaal, komt uit artikel 8 (onderwijs) met 7 van de 26 maatregelen voor het Nedersaksische taalgebied (27%) en 3 van de 26 voor Limburg (23%) en artikel 9 (rechtspraak) met 3 van de 15 maatregelen (20%) voor zowel het Nedersaksisch als het Limburgs.

De reden dat uit het domein van het onderwijs nu meer maatregelen zijn geïmplementeerd dan artikelen die betrekking hadden op dit domein in het handvest deel II, is dat er binnen dit domein in deel III ook maatregelen zijn die alleen betrekking hebben op onderwijs *over* de streektaal. Daarnaast wordt het onderwijs in artikel 8 laag voor laag behandeld, waardoor goed te zien is in wat voor soort onderwijs het Nedersaksische taalgebied de streektaal precies aanbiedt. Dit blijkt vooral onderwijs te zijn waar volwassenen aan deelnemen. Weliswaar blijft onderwijs in de streektaal dan een keuze, maar de voorzieningen kunnen in ieder geval enthousiaster worden ontvangen dan in het primair en middelbaar onderwijs.

Wat opvalt, is dat de maatregelen die van toepassing zijn op het streektaalbeleid uit artikel 9 in het Nedersaksische taalgebied en Limburg, betrekking hebben op het mondelinge gebruik van de streektaal en op degene die gedagvaard is. Een eerste verklaring hiervoor is dat men zich binnen het recht erop richt de feitelijke toedracht van het delict zo zorgvuldig mogelijk, dat wil zeggen, getrouw en onbevooroordeeld, vast te leggen. Op basis hiervan kan ervan uit worden gegaan dat verklaringen in de streektaal zijn meegenomen als geldig bewijsmateriaal, zo wordt in het rapport *Nedersaksisch waar het kan* (Herweijer en Jans 14) gesteld. Dit zou ook kunnen opgaan voor het Limburgs. Zou daarnaast van rechters verwacht mogen worden terug te spreken in het Nedersaksisch of het Limburgs (maatregel 9.1.a.i) en dat zij de streektaal dus actief beheersen, dan zouden zij mogelijk moeten worden bijgeschoold in het spreken van die streektaal. Hieraan zijn kosten verbonden. Bovendien vormt het leren van de streektaal een extra inspanning bovenop het al uit te voeren takenpakket. Ook is het gebruik van tolken bij het overleggen van documenten in de streektaal (maatregel 9.1.a.iv) vaak niet nodig, omdat degene die het document behandelt meestal zowel de streektaal als het Nederlands beheerst (Herweijer en Jans 29). Hetzelfde

gaat op voor deze maatregelen in civiele en administratieve procedures.

Uit artikel 10 en artikel 13 zijn, na artikel 11 en 12, in verhouding de meeste maatregelen geïmplementeerd binnen het Nedersaksische taalgebied. Voor artikel 10 zijn dit voor het Nedersaksisch 7 van de 21 maatregelen, dus 33% en voor Limburg 4 van de 21, dus 19%. Dit komt doordat 8 van de 21 maatregelen uit dit document gericht zijn op het mondeling gebruik van de streektaal (zowel door de ambtenaar als door degene aan wie een dienst wordt verleend) of het schriftelijk gebruik door degene die een verzoek indient (met uitzondering van maatregel 10.1.iii, die ook alleen op Groningen en Gelderland van toepassing is). Voor mondelinge en schriftelijke aanvragen in de streektaal bij bestuurlijke en openbare diensten geldt zonder meer dat dit in iedere provincie kan. Dit is niet vreemd: een groot deel van de mensen in de Nedersaksische provincies en Limburg kan de streektaal lezen en (redelijk) spreken, zodat zij de aanvraag kunnen lezen of verstaan wat de aanvrager zegt. Hier zijn dus geen extra kosten en inspanningen aan verbonden, in tegenstelling tot maatregelen die betrekking hebben op het gebruik van de streektaal (zowel schriftelijk als mondeling) door ambtenaren, indien gewenst wordt dat zij de streektaal actief beheersen.

Uit artikel 13 zijn binnen het Nedersaksische taalgebied 4 van de 9 maatregelen geïmplementeerd, dus 44% (in Limburg is geen enkele maatregel geïmplementeerd uit dit domein, zie voor toelichting bijlage V). Dit betreft grotendeels (drie van de vier) maatregelen die niet al te veel extra inspanning vragen. Maatregel 13.1.c overlapt bijvoorbeeld met het handvest deel II, waarin staat dat er dient te worden opgetreden tegen discriminatie op de arbeidsmarkt en dat er moet worden gelet op overtredingen van het discriminatieverbod (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 31). Ook maatregel 13.1.d is makkelijk toepasbaar, aangezien verschillende streektaalorganisaties al activiteiten verzorgen of opzetten die onder dit domein kunnen vallen. Hetzelfde gaat op voor de maatregel 13.2.b. Er worden in enkele provincies van het Nedersaksische taalgebied en binnen Limburg bijvoorbeeld streektaalactiviteiten georganiseerd in bibliotheken. Alleen de laatste maatregel, 13.2.e, is lastiger toe te passen, wederom omdat hier kosten en extra inspanningen aan verbonden zijn. Zo zou personeel dat de streektaal niet actief beheerst, bijgeschoold moeten worden om patiënten te kunnen dienen in de streektaal. Verder geldt, net als voor artikel 9, dat de maatregelen die niet deel uitmaken van het beleid, maatregelen zijn die betrekking hebben op het schriftelijke gebruik van de streektaal. Als de streektaal in een formeel domein op schrift zou worden gesteld, zou dit een standaardisering van de streektaal inhouden, terwijl dit juist niet de bedoeling is: het gaat erom de streektaal te beschermen en te promoten en het niet een gelijke status als de standaardtaal te geven. Daarnaast is het implementeren van een dergelijke

maatregel overbodig: vrijwel alle streektaalgebruikers kunnen ook Nederlands lezen. Bovendien is het ook moeilijk om een tekst in een van de streektalen op te stellen, want wat is “het” Nedersaksisch en wat “het” Limburgs? Met andere woorden: welke variant wordt dan gekozen als basis voor een tekst?

Tot slot het domein van de internationale uitwisselingen. Het Nedersaksische taalgebied heeft daar alle maatregelen uit geïmplementeerd en Limburg geen, terwijl binnen het schema van het handvest deel II wel was aangekruist dat Limburg aan zulke uitwisselingen deed. Ook hier zien we weer dat als we kijken naar concrete maatregelen, er geen heel intensief beleid aanwezig is op dit vlak.

Op de gebieden met een erkende streektaal zijn dus niet alleen meer maatregelen van toepassing uit de informele domeinen (media en culturele activiteiten en voorzieningen), maar ook uit de meer formele domeinen (onderwijs, rechtspraak, bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten en economisch en sociaal leven). Uit die laatste zijn wel minder maatregelen geïmplementeerd. De maatregelen die hieruit van toepassing zijn, zijn meestal gericht op het mondelinge gebruik van de streektaal en als de maatregelen betrekking hebben op schriftelijk gebruik, dan vanuit degene aan wie een dienst verleend wordt, en niet vanuit rechterlijke en bestuurlijke autoriteiten zelf. Ten eerste is het niet de bedoeling dat een streektaal erkend onder deel II genormaliseerd wordt. Daarnaast zijn er extra inspanningen (zoals het bijscholen van ambtenaren en personeel in de streektaal) en dus ook kosten aan verbonden. Tot slot is het niet nodig, omdat heel veel streektaalgebruikers tweetalig zijn en op schrift het Standaardnederlands dus volstaat.

De provincies binnen het Nedersaksische taalgebied

Het aantal maatregelen dat van toepassing is op het streektaalbeleid, verschilt ook per provincie. Voor Groningen is dat 39, voor Drenthe 31, voor Overijssel 31, voor Gelderland 15 en voor de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf ieder 14.

De twee gemeenten en de provincie Gelderland vallen hiermee natuurlijk op. Een verklaring voor het aantal maatregelen dat betrekking heeft op Oost- en West-Stellingwerf, is dat een grootschalig taalbeleid niet binnen de omvang van het taalgebied past. Een verklaring voor de provincie Gelderland is niet gemakkelijk te vinden. De gemeenten binnen deze provincie, waarin Achterhoeks en Veluws wordt gesproken, vormen een groter gebied dan Oost- en West-Stellingwerf. Wel wordt het Veluws aanzienlijk minder (met uitzondering van Oost- en West-Stellingwerf) beheerst dan varianten in andere provincies (Bloemhoff 16). Dit

zou alleen niet een reden moeten zijn om dan maar geen intensief taalbeleid te vormen, maar juist een motivatie.

Wel is het zo dat als de overige provincies met een variant van het Nedersaksisch en Limburg in een bepaald domein relatief weinig maatregelen hebben geïmplementeerd, de twee gemeenten en Gelderland nog minder of zelfs geen maatregelen uit dat domein hebben geïmplementeerd. Dit suggereert dat het kleinschaliger beleid in bovenstaande gebieden niet op toeval berust.

In deel 4.2 hebben we gekeken naar het streektaalbeleid van provincies met een erkende streektaal en provincies zonder erkende streektaal. Dit hebben we gedaan aan de hand van het handvest deel II en deel III. Er is hierbij gekeken naar het verschil tussen het aantal geïmplementeerde maatregelen tussen alle gebieden, tussen alleen de gebieden met een erkende streektaal en tussen de provincies binnen het Nedersaksische taalgebied.

De principes uit het handvest deel II zijn voor een aanzienlijk deel zodanig breed geformuleerd, dat deze al snel van toepassing zijn, ook op provincies zonder erkende streektaal. Door het brede bereik van deze principes zijn ze dus weinig informatief wat betreft de intensiteit van het streektaalbeleid per regio.

Voor de maatregelen in het handvest deel III is dit anders. Hier blijkt duidelijk dat meer maatregelen worden geïmplementeerd in gebieden met een erkende streektaal ten opzichte van gebieden zonder erkende streektaal. Dit gebeurt zowel in formele als in informele domeinen. Wel is het zo dat in formele domeinen minder maatregelen van toepassing zijn op het Nedersaksisch en het Limburgs dan in informele domeinen en dat deze geïmplementeerde maatregelen vooral betrekking hebben op het mondelinge gebruik van de streektaal.

Als we kijken naar het streektaalbeleid in het Nedersaksische taalgebied per provincie, dan valt het op dat op de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf en de provincie Gelderland aanzienlijk minder maatregelen van toepassing zijn en dat daar dus minder intensief beleid wordt gevormd.

We hebben nu geconstateerd hoe het streektaalbeleid in alle mogelijke provincies er op dit moment, 2010, uitziet. Duidelijk is dat niet alleen gebieden met een erkende streektaal grotendeels voldoen aan het handvest deel II, maar dat de meeste principes uit dit deel van het handvest ook op gebieden met een niet-erkende streektaal van toepassing zijn. Betekent dit dat de erkenning van het Nedersaksisch en het Limburgs de provincies Noord-Brabant en

Zeeland heeft geïnspireerd tot het beschermen van hun taal? En hoe zit het met de erkende streektaalen? Hebben zij hun beleid kunnen concretiseren door de erkenning onder deel II? Met andere woorden: in hoeverre heeft het handvest invloed gehad op het beleid zoals het nu is? Dit bekijken we in de volgende paragraaf.

4.3 De ontwikkeling van de uitgaven aan het streektaalbeleid in de periode 1995-2010 en de invloed hierop van het handvest

In de tabellen hieronder worden de uitgaven aan het streektaalbeleid over de periode 1995-2010 per provincie en de twee gemeenten weergegeven in totaalbedragen en structurele en incidentele bedragen. De vijftien jaar zijn opgedeeld in vier periodes. Na elke tabel volgt een beschrijving en interpretatie van de gegevens.

Tabel 3. Totaalbedragen per provincie en de twee gemeenten per periode

	Totaal	1995-1998	1999-2002	2003-2006	2007-2010
Limburgs					
Limburg	2.697.177	onbekend	681.622	1.394.986	620.569
Nedersaksisch					
Groningen	3.993.341	554.481	570.778	1.403.782	1.464.300
Drenthe	3.313.074	397.075	651.059	1.017.410	1.247.530
Overijssel	4.377.353	684.482	952.391	1.592.784	1.147.696
Gelderland	2.077.000	20.000	265.000	980.000	812.000
Oost- en West-Stellingwerf	346.000	onbekend	onbekend	onbekend	346.000
<i>Totaal Nedersaksisch</i>	14.106.768	1.656.038	2.439.228	4.993.976	5.017.526
Zeeuws					
Zeeland	245.512	34.034	45.378	1.100	165.000
Brabants					
Noord-Brabant	1.190.000	240.000	240.000	330.000	380.000

Tabel 4. Incidentele bedragen en structurele bedragen per provincie en de twee gemeenten per periode

		Totaal	1995-1998	1999-2002	2003-2006	2007-2010
Limburgs						
Limburg	Structureel	600.000	onbekend	0	0	600.000
	Incidenteel	2.097.177	0	681.622	1.394.986	20.569
Nedersaksisch						
Groningen	Structureel	3.413.341	554.481	558.278	898.782	1.401.800
	Incidenteel	580.000	0	12.500	505.000	62.500
Drenthe						
	Structureel	3.109.635	397.075	651.059	914.684	1.146.817
	Incidenteel	203.438	0	0	102.726	100.713
Overijssel						
	Structureel	3.891.125	684.482	908.163	1.150.784	1.147.696
	Incidenteel	486.228	0	44.228	442.000	0
Gelderland						
	Structureel	1.947.000	20.000	265.000	980.000	682.000
	Incidenteel	130.000	0	0	0	130.000
Oost- en West-Stellingwerf						
	Structureel	346.000	onbekend	onbekend	onbekend	346.000
	Incidenteel	0	onbekend	onbekend	onbekend	0
<i>Totaal Nedersaksisch</i>						
	<i>Structureel</i>	12.707.101	1.656.038	2.382.500	3.944.250	4.724.313
	<i>Incidenteel</i>	1.399.666	0	56.728	1.049.726	293.213
Zeeuws						
Zeeland	Structureel	244.412	34.034	45.378	0	165.000
	Incidenteel	1.100	0	0	1.100	0
Brabants						
Noord-Brabant	Structureel	1.190.000	240.000	240.000	330.000	380.000
	Incidenteel	0	0	0	0	0

4.3.1 Het Nedersaksische taalgebied

Beschrijving en interpretaties van de resultaten

De totaaluitgaven aan het streektaalbeleid van de provincie Groningen en Drenthe stijgen na de periode 1995-1998 iedere daaropvolgende periode. Voor de provincies Overijssel en Gelderland geldt dit ook, maar dan tot en met 2006. Voor alle vier de provincies gaat op dat de uitgaven het meest gestegen zijn na 2002 en het laagst zijn in de periode 1995-1998.

Spreekt men in termen van structureel en incidenteel, dan geldt voor alle provincies dat er vooral structureel meer wordt uitgegeven. Voor Groningen en Drenthe stijgen deze uitgaven na 1998 iedere periode. Voor Overijssel en Gelderland gaat dit ook op, maar wederom weer tot en met 2006.

Van de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf is alleen het totaalbedrag uit de periode 2007-2010 bekend. Als we kijken naar de hoogte van dit bedrag in andere provincies, dan

wordt direct duidelijk dat deze twee gemeenten het minst (structureel) aan het streektaalbeleid uitgeven. Op basis hiervan en het feit dat dit ook de twee kleinste gebieden zijn waarin een variant van het Nedersaksisch gesproken wordt, zou de conclusie kunnen worden getrokken dat deze gemeenten ook in de voorgaande periodes het minst aan streektaalbeleid hebben uitgegeven.

Dat in Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland in 1995 tot en met 1998 het minst aan het streektaalbeleid is uitgegeven, is niet vreemd: het Nedersaksisch wordt weliswaar in 1996 erkend onder deel II van het handvest, maar het handvest treedt pas in 1998 in werking. Pas na die inwerkingtreding stijgen de uitgaven aan het streektaalbeleid. In Groningen is in vergelijking met de andere provincies weinig meer geld uitgegeven in 1999 tot en met 2002. De andere provincies laten een forsere stijging in de uitgaven zien, met Gelderland aan kop. Laten we nu eens per provincie kijken naar de financiële ontwikkelingen en de intensiviteit van het streektaalbeleid door de jaren heen.

Groningen

Periode 1995-1998

Op het vlak van onderwijs, onderzoek, cultuur en media is er al veel gedaan aan het streektaalbeleid. Ook is er in deze tijd een streektaalfunctionaris, Siemon Reker. Opmerkelijk is dat de streektaalinstanties alsmede wat kleinere projecten toenemen in het jaar 1997; een jaar nadat het Nedersaksisch is erkend (Provincie Groningen, Nota cultuurbeleidsperiode 1997-2000 267). Dit zou erop kunnen duiden dat men in Groningen toen al naar de inwerkingtreding van het handvest is gaan toewerken.

Periode 1999-2002

Er wordt in totaal niet veel meer geld uitgegeven (iets meer dan 16.000 euro), maar het beleid wordt wel uitgebreid. Met de subsidie aan Stichting Grunneger Taol vanaf 2001 wordt het bijvoorbeeld op het vlak van educatie geïntensiveerd (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 32). Er wordt dus in structureel beleid geïnvesteerd.

We zien daarnaast een incidentele uitgave (Provincie Groningen, Nota cultuurbeleidsperiode 1997-2000 267; Meerjarenbegroting Cultuurnota 2001-2004 197) van 12.500 euro, maar ook die is bedoeld voor een project op de lange termijn, namelijk het promoten van het gebruik van het Gronings op schrift (Derde rapportage aan de Raad van Europa 19).

Hoewel er dus niet meer uitgegeven wordt, wordt er vooral geïnvesteerd in het uitbreiden van het bestaande, structurele beleid in domeinen (zoals onderwijs en cultuur) die het handvest behandelt. Het verdrag is dus duidelijk in werking getreden.

Periode 2003-2006

Er wordt ruim 8 ton meer ten opzichte van de periode 1999-2002 uitgegeven. Dit gebeurt zowel structureel als incidenteel. Structureel vindt er een grote verandering plaats met de subsidie (175.000 euro) aan het Huis van de Groninger Cultuur in 2005 en 2006 (Provincie Groningen, Meerjarenbegroting Cultuurnota 2004 197), waarmee het beleid op onder meer het vlak van educatie, cultuur en interregionale samenwerking geïntensiveerd wordt (Derde rapportage aan de Raad van Europa 19).

Daarnaast wordt er ook incidenteel een flink bedrag van iets meer dan 5 ton uitgetrokken (maar wederom ook voor projecten die effect hebben op de langere termijn, zoals het opleiden van docenten Gronings), waarmee het beleid op het vlak van onderwijs, media (zie de regionale soap uit 2005 en 2006) en cultuur (zie de publicatie van boeken in het Gronings) een impuls krijgt.

De ontwikkelingen op het vlak van onderwijs zijn niet vreemd, gezien het rapport van de commissie van deskundigen in 2004, waarin door de commissie wordt gewezen op onvoldoende voorzieningen om de streektaal in het onderwijs aan te bieden (11). Het kan goed zijn dat dit de provincie Groningen heeft gestimuleerd het beleid voor het gebruik van de streektaal in het onderwijs te intensiveren. Ditzelfde geldt voor het gebruik van de streektaal op schrift, dat volgens de commissie binnen het Nedersaksische taalgebied minder voorkomt dan het mondelinge gebruik van de streektaal (Tweede tussentijdse evaluatierapport 11). Kortom, binnen de periode 2003-2006 bouwt men het beleid conform het handvest uit, met aansporing van de commissie van deskundigen.

Periode 2007-2010

Er worden weinig incidentele uitgaven meer gedaan; het beleid is vooral structureel. Streektaalinstanties (die beleid maken op diverse domeinen, zoals onderwijs, onderzoek, media, cultuur en samenwerking met andere regio's) ontvangen vanaf 2009 in totaal ongeveer 164.000 euro meer dan in de jaren ervoor (Provincie Drenthe, Voordracht 2009-380 32). Een verklaring hiervoor is te vinden in het derde tussentijdse evaluatierapport van de commissie van deskundigen uit 2008, waarin de centrale overheid wordt verzocht een nationaal streektaalbeleid te vormen voor onder meer het Nedersaksisch (8). Kennelijk is er behoefte

aan een eensgezind beleid en daarom zijn er nu vaste instanties aangewezen die het beleid reguleren, waarmee het beleid ook structureel op diverse domeinen geïntensiveerd wordt. Wederom is het rapport van de commissie van deskundigen en daarmee dat van het handvest van invloed.

Binnen Groningen is er dus aan het eind van de periode 1995-1998 een invloed van de inwerkingtreding van het handvest te zien. In 1992-2002 zet dit zich voort. Vanaf 2003-2006 zien we zowel een stijging in de structurele als in de incidentele uitgaven, die te relateren zijn aan de evaluatie van de commissie van deskundigen. De bescherming en promotie conform het handvest is hiermee dus sterk aanwezig. In 2007-2010 zien we dat het beleid vooral structureel gevoerd wordt. Nog altijd krijgt de provincie geen steun van de centrale overheid en er lijkt, op basis van het advies van de commissie van deskundigen, behoefte te zijn aan een structureel (en daarmee nog intensiever) beleid. De werking van het handvest wordt dus gecontinueerd.

Drenthe

Periode 1995-1998

We zien hier dat er het minst aan het streektaalbeleid wordt uitgegeven.³⁶ De uitgaven aan beide initiatieven, die het gebruik van de streektaal op het vlak van onderwijs, cultuur (Stichting Drentse Taol) en schriftelijk gebruik (Stichting het Drentse Boek) (Derde rapportage aan de Raad van Europa 12) verzorgen, zijn structureel en blijven gedurende deze periode constant, wat niet duidt op een intensivering van het streektaalbeleid. Gezien het feit dat het handvest dan nog niet in werking is getreden, is dit niet onlogisch.

Periode 1999-2002

De structurele streektaaluitgaven stijgen fors, met 64%. Van het jaar 1999 zijn geen cijfers bekend, maar vanaf 2000 heeft de streektaalinstantie Stichting Drentse Taol meer dan twee keer zoveel geld te besteden dan in de periode 1995-1998. Ook worden er structurele initiatieven genomen op het vlak van cultuur en het gebruik van het Drents op schrift wordt nog meer aangemoedigd en gepromoot, bijvoorbeeld met het opzetten van het maandblad *Oeze Volk* (Derde rapportage aan de Raad van Europa 12). Het is duidelijk dat het handvest

---

³⁶ Informatie verkregen door Jan Germs, streektaalfunctionaris van de provincie Drenthe, per e-mail; 7 januari 2011.

een en ander in beweging heeft gezet.

Periode 2003-2006

Vanaf 2003 worden er bovenop de structurele uitgaven nog aparte uitgaven incidenteel tot aan 2006 gedaan, wat een totale stijging in de uitgaven van 56% oplevert. De incidentele uitgaven zijn bedoeld voor culturele projecten, het gebruik van het Drents op schrift (bijvoorbeeld in boekvorm), in de media (zie in bijlage VI het project van Stichting Drentse Taol van 2003-2007), het onderwijs (project *Klaor veur de start*; waarbij onder meer op de peuterspeelzaal het gebruik van het Drents gestimuleerd werd) en het onderzoek (Derde rapportage aan de Raad van Europa 12).

Het is heel goed mogelijk dat deze stijging in uitgaven om het Drents op allerlei vlakken te beschermen en te promoten, (mede) bewerkstelligd is door het commentaar van het eerste tussentijdse evaluatierapport van de commissie van deskundigen, dat in 2001 verscheen. Hierin wordt namelijk duidelijk gemaakt dat de intensiteit van het beschermen en gebruiken van het Nedersaksisch iets is dat sterk in handen ligt van de provincie zelf. Zeker ook omdat de centrale overheid niet aanmoedigt tot het vormen van een nationaal taalbeleid (11). Dit zou een goede motivatie kunnen zijn geweest zelf actief voort te bouwen op het bestaande beleid.

Periode 2007-2010

Er wordt ten opzichte van de periode 2003-2006 230.120 euro meer uitgegeven aan het beschermen en promoten van het Drents. Het totaalbedrag, 1.146.817 euro, bestaat voor het grootste gedeelte uit structurele uitgaven, in het bijzonder aan het Huus van de Taol, waar Stichting Drentse Taol, Stichting het Drentse Boek en het maandblad *Oeze Volk* in opgenomen zijn. Het is nu een instantie die zich op alle vlakken (media, cultuur, onderwijs, streektaal op schrift en samenwerking tussen andere regio's met een streektaal) inzet. Het aantal incidentele projecten en daarmee de uitgaven daaraan zijn in 2009 en 2010 drastisch verminderd (met 68%), al wordt er nog wel ruimte ingebouwd voor dergelijke initiatieven. Die staan alleen niet op papier (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 32-3).

In deze provincie wordt dus eveneens het structurele beleid uitgebreid; de promotie en bescherming van het Drents wordt nu gereguleerd vanuit één grote organisatie. Ook Drenthe lijkt dus het heft in eigen handen te hebben genomen om een duidelijk, eensgezind beleid te vormen omdat de nationale overheid hier geen inspanningen toe laat zien (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 8).

In Drenthe is er in de periode 1995-1998 geen invloed van het handvest te zien. In de daaropvolgende periode stijgen de uitgaven (zowel structureel als incidenteel) fors, wat erop duidt dat het handvest zeker een en ander in werking heeft gezet. In de periode 2003-2006 zien we dat het beleid een impuls krijgt. De bescherming van het Drents conform het handvest wordt duidelijk gecontinueerd en geïntensiveerd, al dan niet met aansporing van de commissie van deskundigen. In de laatste periode wordt gekozen voor een structureel beleid, waarmee behoefte wordt getoond aan een nog sterkere bescherming en promotie van de taal. Ook dit is te relateren aan het rapport van de commissie van deskundigen, waarin aangespoord wordt op een eenduidiger taalbeleid.

4.3.1.4 Overijssel

In Overijssel wordt in de periode 1995-1998 het meest uitgegeven in vergelijking met de andere gebieden in het Nedersaksische taalgebied. Dit geld is bestemd voor streektaalinstanties³⁷ en dat zijn de IJsselacademie en het Van Deinse instituut (opgericht in 1996). Dit betekent beleid op het vlak van onderzoek, cultuur, onderwijs en media (Derde rapportage aan de Raad van Europa 19). In 1998 wordt het meeste geld (333.211 euro) uitgetrokken om de streektaal te beschermen en te promoten (dit is meer dan twee keer zoveel dan er in 1997 werd uitgegeven). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de provincie alvast goed van start wilde gaan met het toepassen van het handvest. Ondersteuning hiervoor is te vinden in het feit dat beide instituten in 1998 een streektaalfunctionaris (namen zijn onbekend) hebben aangesteld (Derde rapportage aan de Raad van Europa 19).

Periode 1999-2002

De totaaluitgaven stijgen met 39% ten opzichte van de periode ervoor. Vanaf 2000 wordt er, naast voor streektaalinstanties zoals het Van Deinse Instituut en de IJsselacademie, structureel meer geld beschikbaar gesteld voor de streektaalconsulent (voor het Van Deinse Instituut was dit vanaf 2002 Bert Groothengel en vanaf 2007 Harry Nijhuis, die ook verbonden is aan Stichting TwentseWelle) en de streektaalfunctionaris (voor de IJsselacademie is dit anno 2010 Albert Bartelds). Ook wordt iets meer dan een kwart van het totaalbudget gebruikt voor incidentele uitgaven in 2000 en 2002, onder meer voor de streektaalinstanties, maar ook voor een boekenbal in verband met boeken in de streektaal en onderzoek naar het Nedersaksisch

---

³⁷ Cijfers en informatie over deze periode verkregen door Cor Eerkes, cultureel medewerker van de provincie Overijssel; 12 januari 2011.

(Derde rapportage aan de Raad van Europa 16). Er wordt dus vooral voortgebouwd op bestaand, structureel beleid en daarmee wordt het handvest gecontinueerd.

Periode 2003-2006

Hier zien we een toename van 67% in de totaaluitgaven. De hoogte van het bedrag dat structureel werd uitgegeven aan streektaalinstanties blijft constant ten opzichte van de periode 1999-2002. Het zijn incidentele projecten waaraan nu veel geld uit wordt gegeven. Het gebruik van streektaal in de media krijgt een flinke impuls in 2005 en 2006 door de investering in een regionale soapopera (*Van Jonge Leu en Oale Groond*), waarvoor in totaal meer dan 4 ton wordt uitgetrokken. Hoewel in de tussentijdse rapporten van de commissie van deskundigen geen opmerking wordt gemaakt over een gebrek aan de streektaal in de media, wordt het beleid binnen dit domein toch geïntensiveerd en de bescherming van de streektaal conform het handvest vindt hiermee duidelijk plaats.

Periode 2007-2010

Binnen deze periode zien we ten opzichte van de periode 2003-2006 een afname van 28% in het totaalbedrag, maar er wordt nu een vrijwel geheel structureel beleid gevormd, waarbij de streektaalinstanties bijna twee keer zoveel geld ontvangen dan in de periode 2003-2006. Ook hier lijkt, net als in Groningen en Drenthe en naar aanleiding van het rapport van de commissie van deskundigen, behoefte te zijn aan een ‘vast’ beleid, waarbij de streektaalinstanties de spil vormen binnen de beleidsvorming en zich hardmaken voor het beschermen en promoten van de taal in diverse domeinen.

Binnen Overijssel is er in de periode 1995-1998, namelijk eind 1998, al invloed van het handvest op het beleid te zien. In 1999-2002 wordt hierop structureel voortgebouwd. In de periode die daarop volgt, 2003-2006, stijgen de uitgaven zowel structureel als incidenteel; de bescherming van de taal wordt op diverse domeinen geïntensiveerd en het handvest is duidelijk van invloed. In 2007-2010 is dit structureel het geval, mogelijk door aansporing van de commissie van deskundigen.

4.3.1.5 Gelderland

Periode 1995-1998

In Gelderland wordt in de periode 1995-1998 verreweg het minste geld uitgegeven aan het streektaalbeleid.³⁸ Er is binnen deze periode beleid op het vlak van cultuur (verzorgd door het Staring Instituut, dat zich buigt over activiteiten in en over de streektaal gecombineerd met de streekgeschiedenis) en onderzoek (het produceren van het *Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten*, ook wel het *WALD-project* genoemd). Binnen de periode stijgen de uitgaven niet, wat niet duidt op enige invloed van het handvest.

Periode 1999-2002

Vanaf 2002 wordt er in totaal 245.000 euro meer uitgegeven aan het streektaalbeleid. We zien een toename in de structurele uitgaven en in het aantal initiatieven dat er wordt genomen om de streektaal te beschermen en te promoten. Dit gebeurt niet meer alleen op het gebied van onderzoek (dit wordt uitgebreid door onderzoek naar de grammatica van het Achterhoeks en Veluws), maar ook op het vlak van onderwijs (waar de dan net aangestelde streektaalfunctionaris Geert Roelofs van het Staring Instituut zich op focust). De invloed van het handvest is in deze periode dus merkbaar.

Periode 2003-2006

In de tweede tussentijdse evaluatie meldt de commissie van deskundigen het op prijs te stellen dat Gelderland een aantal initiatieven heeft genomen om de streektaal te promoten (9-10). Sinds 2002 wordt een vast bedrag per jaar, 250.000 euro, uitgegeven aan de genoemde initiatieven in de periode 1999-2002. Dit wordt doorgezet in 2003-2006. Het zou kunnen dat op basis van de positieve noot uit het tussentijdse rapport, is besloten voorlopig dezelfde koers te blijven varen.

Periode 2007-2010

We zien een afname van 17% in de uitgaven aan het streektaalbeleid. In 2007 rapporteert de commissie van deskundigen klachten te hebben ontvangen van sprekers van het Veluws en het Achterhoeks dat de provincie niet genoeg doet aan het promoten van deze varianten van het Nedersaksisch (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 8). Het kan zijn dat dit in Gelderland stof tot nadenken gaf om het streektaalbeleid een nieuwe impuls

---

³⁸ Cijfers en informatie verkregen door Jan Kramer, programma-adviseur Cultuur van de provincie Gelderland, per e-mail; 11 december 2010.

te geven. In 2009 wordt bijvoorbeeld naast de streektaalfunctionaris (op dat moment Arie Ribbers) een adviseur volkscultuur aangesteld die zich over de streektaal buigt. Verder wordt in 2010, bovenop de hierboven beschreven bestaande projecten, 130.000 euro uitgetrokken voor een cultuurfestival.³⁹

In Gelderland is er in de periode 1995-1998 geen invloed van het handvest. Pas in de periode erop wordt die duidelijk merkbaar, al blijft de invloed ervan tot aan 2007 constant. In de laatste periode, 2007-2010, worden er weer nieuwe, voornamelijk structurele impulsen aan het beleid gegeven. Het handvest is dus in slechts twee periodes duidelijk van invloed, waarbij in de laatste periode de commissie van deskundigen vermoedelijk een grote rol heeft gespeeld.

4.3.1.6 Oost- en West-Stellingwerf

Periode 1995-1998

Binnen de periode 1995-1998 speelt de Stichting Stellingwarver Schrieversronte een grote rol in het streektaalbeleid van het Stellingwerfs. Sinds de oprichting in 1971 houdt de instantie zich bezig met het promoten van het Stellingwerfs op het vlak van cultuur, onderwijs, media en onderzoek.⁴⁰ Ook wordt door de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf een lexicograaf/taalkundige gesubsidieerd die onderzoek doet, dr. Henk Bloemhoff.⁴¹ Daarnaast wordt het Stellingwerfs, net als de andere varianten van het Nedersaksisch, bestudeerd aan het Nedersaksisch Instituut aan de Universiteit Groningen.

Periode 1999-2002

In de periode 1999-2002 heeft de Stellingwarver Schrieversronte diverse faciliteiten ontwikkeld en activiteiten georganiseerd ter promotie en bescherming van het Stellingwerfs op het gebied van media, cultuur, onderwijs en onderzoek (Derde rapportage aan de Raad van Europa 13-4). Een gevarieerd beleid, waarin binnen verschillende domeinen zowel het mondelinge als schriftelijke gebruik van de streektaal wordt gepromoot. Omdat er echter geen concrete invulling van het beleid in die tijd te achterhalen is, kunnen we niet zonder meer stellen dat het beleid in de periode 1999-2002 geïntensiveerd wordt, maar in ieder geval wel

---

³⁹ Informatie verkregen door Jan Kramer, programma-adviseur Cultuur van de provincie Gelderland, per e-mail; 11 december 2010.

⁴⁰ <http://www.stellingwarfs.nl>; 7 januari 2011.

⁴¹ Informatie verkregen door dr. Henk Bloemhoff, streektaalfunctionaris voor het Stellingwerfs, per e-mail; 6 januari 2011.

dat het handvest wordt gehandhaafd.

Periode 2003-2006

In de rapportage aan de Raad van Europa in 2002 worden er plannen gemaakt voor uitbreiding van het beleid, zoals het verder introduceren van het gebruik van het Stellingwerfs in het onderwijs en in de media in de periode 2003-2006 (Derde rapportage aan de Raad van Europa 14). Bij navraag aan de streektaalfunctionaris, dr. Henk Bloemhoff, blijkt dat deze plannen niet zijn gerealiseerd.⁴² In het tussentijdse evaluatierapport van de commissie van deskundigen wordt echter ook niets gezegd over een minder intensief beleid (zoals dit bij de provincie Gelderland wel expliciet is gedaan). Daarom kan ervan uit worden gegaan dat het handvest ook in deze periode gehandhaafd is.

Periode 2007-2010

Het beleid lijkt structureel te worden vastgelegd, in ieder geval vanaf 2009. Naast de Stellingwarver Schrieversronte, die structureel subsidie ontvangt, wordt er nu standaard heemkundeonderwijs gegeven, met als onderdeel lessen streektaal en cultuur. Daarnaast wordt het gebruik van de streektaal op schrift gestimuleerd door het instellen van literaire prijzen (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 34). Net als in de andere Nedersaksische taalgebieden is er behoefte aan een vast, structureel beleid.

De invloed en/of de werking van het handvest op het beleid van de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf is moeilijk vast te stellen in de periode 1995-1998. Voor de periode 1999-2002 kan niet zonder meer gesteld worden dat het handvest invloed heeft op de beleidsontwikkeling, gezien we het concrete beleid van de periode ervoor niet kunnen achterhalen. Wel wordt het beleid gehandhaafd. Na die periode wordt het beleid gecontinueerd (2003-2006) en daarna (2007-2010) uitgebreid. In de laatste ontwikkeling kan wederom het advies van de commissie van deskundigen een eensgezinder taalbeleid te vormen, goed hebben meegespeeld.

---

⁴² Informatie verkregen door dr. Henk Bloemhoff, per e-mail; 6 januari 2011.

4.3.2 Limburg

Periode 1995-1998

Hoewel niet uit het uitgavenpatroon in deze tijd af te leiden is hoe intensief het beleid is, is het wel zo dat de provincie geïnspireerd raakt en vastberaden is de streektaal te erkennen onder deel II van het handvest. Zo is dialectvereniging Veldeke Limburg, die al sinds 1926 de grootste dialectvereniging binnen Nederlands-Limburg en Belgisch-Limburg is, een belangrijke actor in het erkenningsproces van het Limburgs, evenals de in 1994 opgerichte Stichting Dialect- en Cultuuronderwijs (Stichting DOL) (Belemans 125). In 1995 wordt ook de *Werkgroep Erkenning Limburgs als Streektaal* opgezet, dat onderzoek gaat doen naar een mogelijke erkenning van het Limburgs. Er is dus zeker invloed van het handvest op mogelijke beleidsvorming. Daarnaast wordt er sinds 1960 onderzoek gedaan naar het Limburgs door het samenstellen van het *Woordenboek van de Limburgse dialecten* aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Katholieke Universiteit Leuven. In 1998 geeft deze universiteit aan dat de kosten vanaf 1960 zijn opgelopen tot 9.077.000 gulden (Adams). Het project wordt ondersteund door de Katholieke Universiteit Nijmegen, de beide provincies Limburg en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). In 2008 is het woordenboek bestaande uit drie reeksen afgerond.⁴³

Periode 1999-2002

We zien alleen incidentele uitgaven, maar wel op verschillende vlakken. Zo wordt sinds 2000 geld uitgegeven aan een streektaalfunctionaris, Pierre Bakkes. In hetzelfde jaar wordt daarnaast de Raod veur 't Limburgs opgericht om het Limburgs te promoten. Ook wordt geïnvesteerd in het doen van onderzoek naar de vitaliteit van het Limburgs en het houden van een symposium. Het meeste geld (51% van het budget) wordt uitgetrokken voor het gebruik van het Limburgs in de media (bijvoorbeeld een tv-programma voor kinderen, *Kinjerkraom*) en binnen culturele activiteiten (zoals een muzikfestival in het Limburgs). Kortom, er wordt actief gewerkt aan het beschermen en promoten van het Limburgs volgens het handvest.

Periode 2003-2006

Het beleid wordt geïntensiveerd in de periode 2003-2006, waar we een stijging in de uitgaven (die nog steeds incidenteel zijn) van iets meer dan 200% zien. Een initiatief dat daaraan bijdraagt, is het verzorgen van een regionale soap in het Limburgs (*De Hemelpaort*).

---

⁴³ Dr. Joep Kruijssen op de officiële website over het Woordenboek van de Limburgse dialecten: <http://dialect.ruhosting.nl/wld/inleiding.html>; 12 februari 2011.

Daarnaast wordt het gebruik van het Limburgs uitgebreid op het vlak van onderwijs. In 2003 en 2005 ontwerpt streektaalfunctionaris drs. Ton van de Wijngaard twee lesmethodes, één voor de basisschool en één voor in het voortgezet onderwijs. Hierin is duidelijk de invloed te zien van het handvest, dat het gebruik van het Limburgs in alle daarvoor in aanmerking komende lagen van het onderwijs aanmoedigt. Verder heeft ook de commissie van deskundigen aangedrongen op meer duidelijkheid omtrent het gebruik van de streektaal in het onderwijs in 2001 en in 2004 (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 10). Dit zou het ontwikkelen van lesmethoden ook goed in de hand gewerkt kunnen hebben.

Periode 2007-2010

Er vindt een belangrijke ontwikkeling plaats. Er wordt besloten om vanaf 2007 actief een structureel streektaalbeleid te vormen en hier jaarlijks 150.000 euro voor uit te trekken, dat wordt verdeeld over de drie belangrijke streektaalorganen binnen het streektaalbeleid, namelijk het Huis voor de Kunsten Limburg, waar ook de streektaalfunctionarissen (drs. Ton van de Wijngaard en drs. Mieke Steegs) zijn aangesteld, de Raod veur 't Limburgs en Veldeke Limburg. De behoefte het beleid op die manier te genereren, zou mogelijk kunnen voortkomen uit het feit dat de provincie Limburg geen steun ontvangt vanuit de centrale overheid (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 7) en zij daarom op deze manier een zo gecoördineerd mogelijk beleid wil vormen.

In Limburg is er dus binnen alle periodes invloed van het handvest op de beleidsvorming, met in 2003-2006 en 2007-2010 ook de invloed van de commissie van deskundigen.

4.3.3 Noord-Brabant

In Noord-Brabant zijn de uitgaven aan het streektaalbeleid per periode aanzienlijk minder dan in de overige provincies, behalve als het om Oost- en West-Stellingwerf gaat. Daarnaast is de hoogte van de uitgaven in de periode 1995-2002 constanter dan in de andere provincies. Wel is er een stijging in de uitgaven na 2004 en na 2006.

Periode 1995-1998 en 1999-2002

Er wordt een subsidie gegeven voor onderzoek naar en het op schrift stellen van het Brabants,

namelijk door het produceren van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*.⁴⁴ Dit wordt al sinds 1979 gedaan. Ook wordt sinds 1994 het Brabantse dialectfestival in Lieshout georganiseerd (Provincie Brabant, Accent op het Brabantse accent 2). Wat er verder in deze periode is gedaan, staat nergens concreet op papier, maar een duidelijke invloed van het handvest op het beleid lijkt er dus niet te zijn en tot 2004 blijft dit zo.

Periode 2003-2006

De eerste stijging in de totaalluitgaven (37,5%) wordt veroorzaakt door de subsidie vanaf 2004 (70.000 euro) aan Erfgoed Brabant, een instituut dat zich bezighoudt met de Brabantse cultuur en dus ook de streektaal. De stichting heeft ook een streektaaladviseur in dienst, prof. dr. Jos Swanenberg.⁴⁵ Het streektaalbeleid binnen Noord-Brabant wordt hiermee geïntensiveerd op het vlak van cultuur, de media en het gebruik van de taal op schrift. Vooral het aanstellen van een streektaaladviseur zou goed geïnspireerd kunnen zijn op provincies met een erkende streektaal.

Periode 2007-2010

Het beleid wordt vanaf 2009 verder uitgebreid met de aanstelling van een leerstoel Diversiteit in Taal en Cultuur in Brabant aan de Universiteit van Tilburg (zoals ook de RUG een leerstoel Groninger Taal en Cultuur heeft) en het ondersteunen van een dialectfestival (zoals we ook in het Nedersaksische taalgebied, Limburg en Zeeland zien).⁴⁶ Het beleid wordt dus wederom geïntensiveerd en het lijkt erop dat dit geïnspireerd is op beleidsontwikkelingen in provincies die wel een erkende streektaal hebben. Stellen dat het handvest zelf een invloed heeft op het beleid, is echter te sterk: “Er is geen invloed van het handvest op het streektaalbeleid in Noord-Brabant en dat zal ook niet gebeuren totdat het Brabants erkend wordt.”⁴⁷

---

⁴⁴ Prof.dr. Jos Swanenberg in een e-mailconversatie waarin ik hem vraag naar een financieel overzicht van het beleid in de periode 1995-2010; 3 december 2010.

⁴⁵ Prof.dr. Jos Swanenberg in een e-mailconversatie waarin ik hem vraag naar een financieel overzicht van het beleid in de periode 1995-2010; 3 december 2010.

⁴⁶ Idem.

⁴⁷ Prof. dr. Jos Swanenberg in een e-mailconversatie waarin ik hem de vraag naar het gebruik van het Brabants in de domeinen van het handvest deel III; 18 januari 2011.

4.3.4 Zeeland

Het financiële plaatje van het streektaalbeleid in Zeeland is incompleet. Al voordat de provincie en de streektaaladviseur om meer informatie werd gevraagd, bleken financiële gegevens lastig te vinden. Er zijn weliswaar beleidsdocumenten over cultuur, maar daar stonden nagenoeg geen uitgaven in. Uit een telefonisch gesprek met een cultureel medewerker van de provincie bleek dat veel streektaaluitgaven opgenomen waren in een veel groter budget en dat moeilijk te achterhalen zou zijn hoeveel van dit budget precies aan het beschermen en promoten van het Zeeuws zou zijn uitgegeven. Bovendien wist deze medewerker niet of alle uitgaven wel gearchiveerd waren.⁴⁸ Dit maakt het moeilijk om iets betrouwbaars over de invloed van het handvest op het streektaalbeleid in Zeeland te zeggen. Daarom is er hier voor gekozen het beleid te schetsen door de belangrijkste ontwikkelingen binnen dit beleid binnen elk van de vier periodes op een rij te zetten.

Periode 1995-1998

In Zeeland wordt binnen deze periode al gedaan aan het beschermen en het promoten van het Zeeuws en wel op het gebied van onderzoek (door de Zeeuwse Dialectvereniging) en onderwijs (door Stichting School en Dialect). Deze ontvangen in 1998 samen 22.689 euro, wat zich voortzet tot en met 2000 (Provincie Zeeland, *Nota Boven het maaiveld 2*). Ook subsidieert de provincie Zeeland het *Woordenboek van de Vlaamse dialecten* sinds eind jaren '80.⁴⁹ Informatie over de financiering van dit woordenboek kon binnen de tijd die voor deze scriptie staat niet worden achterhaald, maar zou middels archiefonderzoek bij de provincie Zeeland verkregen kunnen worden. Ook de Universiteit van Gent zou mogelijk helderheid kunnen verschaffen.

Hoewel er op diverse vlakken al wat aan streektaal wordt gedaan, kunnen we niet zeggen of er al enige sprake is van de invloed van het handvest; instanties bestonden immers al voor deze periode. Dat Zeeland echter geïnspireerd is geraakt haar taal te beschermen onder het handvest, blijkt als Stichting Zuidwest 7 aan cultuurgedeputeerde De Kok een verzoek stuurt om de mogelijkheden van een erkenning van het Zeeuws onder het handvest deel II te bekijken (Belemans 222-3).

---

⁴⁸ Telefonisch gesprek met Conny Boersma, cultureel medewerker van de provincie Zeeland; 21 december 2010.

⁴⁹ Informatie verkregen door streektaaladviseur dr. Veronique De Tier, per e-mail; 18 januari 2011.

Periode 1999-2002

Deze periode staat in het teken van een mogelijke erkenning. In 1999 wordt de Werkgroep Erkenning van het Zeeuws opgericht en in 2001 wordt er officieel een aanvraag ingediend het Zeeuws te laten erkennen onder het handvest deel II. Eerder, in 2000, is de erkenning van het Zeeuws al voorgelegd aan de Nederlandse Taalunie, die daarin negatief adviseerde (Belemans 224). In 2001 wordt initiatief genomen het Zeeuws verder te promoten en te beschermen op het vlak van cultuur (zowel mondeling als op schrift) en als onderdeel van immaterieel erfgoed, met de bijbehorende streektaaladviseur.⁵⁰ Dit is iets dat provincies met een erkende streektaal ook kennen. Hoewel een erkenning onder het handvest er niet doorgekomen is, lijkt het beleid voor het Zeeuws er wel een flinke impuls door te hebben gekregen.

Periode 2003-2006

Het beleid breidt zich uit; er worden verschillende initiatieven opgezet. Vanaf 2004 is er zo Stichting Johan Hendrik van Dale, een instantie die zich bezighoudt met het publiceren van het Zeeuws en het organiseren van activiteiten waarin het Zeeuws (letterlijk) ter sprake komt, zoals symposia, waarvoor in 2005 een subsidie van 1100 euro wordt verstrekt (Gedeputeerde Staten provincie Zeeland besluitenlijst nr.94). Ook is er sinds 2006 de tweejaarlijkse liedjeswedstrijd *Zing Zeeuws*.⁵¹ In hetzelfde jaar wordt de tentoonstelling *de Zeeuwse Klapbank* opgezet, waarbij dialectfragmenten uit het Zeeuws te beluisteren zijn en de luisteraar door het Zeeuwse taallandschap geleid wordt.⁵² Het beleid rondom het gebruik van het Zeeuws blijft zich dus uitbreiden.

Periode 2007-2010

Structureel beleid is er op het gebied van onderzoek. Er wordt geld uitgegeven aan de Zeeuwse Dialectvereniging (in 2007 en 2008 10.000 en in de twee jaar daarna 12.000 euro) en aan het Woordenboek van de Vlaamse Dialecten, waarvoor de provincie in 2010 13.000 euro uittrekt.⁵³ In deze periode wordt het beleid verder uitgebreid, waarbij ook duidelijk activiteiten te zien zijn analoog aan provincies met een erkende streektaal. Zo zijn de geluidsfragmenten van de Zeeuwse Klapbank in 2007 en 2008 te horen in verschillende bibliotheken (zoals ook in het Nedersaksische taalgebied en Limburg de streektaal in

---

⁵⁰ Idem.

⁵¹ <http://www.scez.nl/6/streektalen>; 21 januari 2011.

⁵² <http://www.scez.nl/6/streektalen/>; 21 januari 2011.

⁵³ <http://Informatie> verkregen door dr. Veronique De Tier, per e-mail; 18 januari 2011.

bibliotheken onder de aandacht wordt gebracht). In 2010 wordt daarnaast de cursus *Goedgebekt in het Zeeuws Dialect. Een kennismaking met het Zeeuws* georganiseerd, verzorgd door SCEZ en de Zeeuwse Volksuniversiteit.⁵⁴ Cursussen in de streektaal zijn dan al een tijdje bekend in Groningen en Drenthe. Tot slot blijft er, samen met provincies waarin andere streektalen (erkend of niet erkend) voorkomen, voorturend overleg plaatsvinden. Zo zijn er plannen om, net als in Overijssel, lespakketten te maken over streektaal in de zorg.⁵⁵

Hoewel het Zeeuws niet erkend is onder het handvest, is men in Zeeland vlak na de ratificatie geïnspireerd geraakt door het handvest in de beleidsvorming. Dit is binnen alle perioden zo gebleven en uitgebreid, medegeïnspireerd door provincies met een erkende streektaal.

In deze paragraaf hebben we de ontwikkeling van de uitgaven aan het provinciale streektaalbeleid in de periode 1995-2010 bekeken en de invloed van het handvest op deze ontwikkeling onderzocht. Dit hebben we gedaan door te kijken naar de totaaluitgaven en bijbehorende uitgavenposten en de uitgaven in termen van structureel en incidenteel en de daarbij horende uitgaven.

Binnen provincies met een erkende streektaal is er voor iedere provincie (met uitzondering van de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf, omdat daarvan de financiële gegevens ontbraken) een duidelijke invloed van het handvest sinds 1999, gezien de stijging in de totaaluitgaven aan het streektaalbeleid. In 2003-2006 wordt dit beleid geïntensiveerd of in ieder geval gecontinueerd, blijkt uit de stijging van de totaaluitgaven en daarbinnen zowel meer structurele als incidentele uitgaven. Binnen 2007-2010 wordt binnen alle provincies in totaal minder geld uitgegeven aan het streektaalbeleid, maar er wordt een meer structureel beleid gevormd. In deze laatste twee periodes zijn zowel het handvest als de rapporten van de commissie van deskundigen van invloed.

De provincie Zeeland is vanaf de periode 1995-1998 geïnspireerd door het beschermen en promoten van de taal volgens het handvest. In het begin middels een erkenning zelf, later voortdurend door andere provincies. Het handvest heeft dus indirect invloed gehad op het beleid in deze provincie. Binnen Noord-Brabant is dit ook het geval, maar pas na 2004.

Kortom, in de provincies met een erkende streektaal is er sprake van een duidelijke

---

⁵⁴ <http://www.scez.nl/6/streektalen>; 21 januari 2011.

⁵⁵ Informatie verkregen door dr. Veronique De Tier, per e-mail; 18 januari 2011.

invloed van het handvest op de beleidsontwikkeling de afgelopen 15 jaar. In Zeeland en Noord-Brabant is dit indirect het geval.

Hoofdstuk 5. Conclusie en discussie

5.1 Conclusie

In deze scriptie stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

1. Hoe ziet het streektaalbeleid van Nederland eruit in 2010?;
2. Hoe hebben de uitgaven aan het streektaalbeleid zich ontwikkeld in de periode 1995-2010?;
3. Hoe heeft het handvest bijgedragen aan die ontwikkeling?

Toetsen we het beleid van deze provincies en de twee gemeenten aan de negen criteria uit het handvest deel II, dan blijkt dat een groot deel van die principes ook betrekking heeft op provincies met een niet-erkende streektaal. Deze principes zijn echter nogal breed geformuleerd en zijn dus al snel van toepassing op zowel erkende als niet-erkende streektalen. Dat een provincie aan een principe uit dit deel van het handvest voldoet, zegt dus niets over de intensiteit van het beleid.

Anders is dit als we het streektaalbeleid inventariseren door middel van het handvest deel III, waarin veel concretere maatregelen staan. Dan blijkt dat er aanzienlijk meer maatregelen van toepassing zijn op erkende streektalen dan op niet-erkende. De maatregelen die ook van toepassing zijn op niet-erkende streektalen, komen uit domeinen waarin het gebruik van de streektaal informeel is (media en cultuur).

Op de erkende streektalen zijn maatregelen uit (meer) formele domeinen, namelijk het onderwijs, de rechterlijke autoriteiten, het economisch en sociaal leven en internationale uitwisselingen van toepassing. Het aantal geïmplementeerde maatregelen uit deze domeinen is wel minder dan het aantal toegepaste maatregelen uit informele domeinen. Zijn er maatregelen uit deze domeinen van toepassing, dan hebben deze vooral betrekking op het mondelinge gebruik van de streektaal.

Al met al is het streektaalbeleid van Zeeland en Noord-Brabant getoetst aan het handvest deel III aanzienlijk minder intensief dan dat van het Nedersaksisch en het Limburgs.

Voor de beantwoording van onderzoeksvraag twee en drie is gekeken naar de ontwikkeling van de investeringen aan het streektaalbeleid per provincie vanaf 1995 tot en met 2010.

Binnen iedere provincie met een erkende streektaal is een duidelijke invloed van het handvest te zien na 1998, gezien de stijging van de totaaluitgaven. De hoogte van de uitgaven aan het streektaalbeleid zegt dus iets over de intensiteit van het beleid. Dit gaat zeker op voor de periode 2003-2006: bijna iedere provincie die een flinke stijging in de uitgaven laat zien,

intensificeert het beleid (met uitzondering van Gelderland, waar de uitgaven licht stijgen). De periode 2007-2010 staat voor elke provincie en de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf in het teken van het voeren van structureel beleid. Ook dit is duidelijk te relateren aan de uitgaven: de provincies geven nu meer structureel geld uit. Zowel in deze periode als de periode 2003-2006 zijn zowel het handvest als de rapporten van de commissie van deskundigen duidelijk van invloed geweest.

De provincie Zeeland lijkt vroeg geïnspireerd geraakt door het handvest. Na de ratificatie van het verdrag in 1998 onderzoekt de provincie zelf de mogelijkheden om het Zeeuws te laten erkennen als streektaal. In de periodes 1999-2002, 2003-2006 en 2007-2010 wordt het beleid steeds meer uitgebreid, waarin een duidelijke invloed van het beleid uit provincies met een erkende streektaal te zien is. Voor Noord-Brabant gaat dit laatste ook op, maar pas duidelijk na 2004. Deze provincies zijn dus geïnspireerd door het streektaalbeleid uit provincies met een erkende streektaal en op die manier is er indirect invloed van het handvest op hun beleidsvorming.

5.2 Discussie

Uit dit onderzoek blijkt dat de provincie Zeeland en Noord-Brabant het minst intensieve beleid hebben als we dit beleid toetsen aan de hand van het handvest deel III. Deze twee provincies krijgen door het onderzoek een inzicht in welke maatregelen provincies met een erkende streektaal hebben geïmplementeerd. Omdat ook een verklaring is gegeven waarom sommige maatregelen wel en niet van toepassing zijn op het streektaalbeleid van deze provincies, zou voor Zeeland en Noord-Brabant onderzocht kunnen worden met welke maatregelen zij zelf nog hun streektaalbeleid kunnen intensiveren.

Voor provincies zonder duidelijk streektaalbeleid zou deze scriptie kunnen dienen als inspiratiebron. Zij krijgen in ieder geval een inzicht in de maatregelen die andere provincies zonder erkende streektaal hebben geïmplementeerd en zouden kunnen (laten) onderzoeken welke van deze maatregelen zouden passen binnen hun provinciale beleid. Dit brengt ook een andere onderzoeksmogelijkheid met zich mee, namelijk het bekijken van de wenselijkheid van een streektaalbeleid in deze provincies.

Een andere aanleiding voor onderzoek is de in deze scriptie beschreven evolutie van de investeringen in het streektaalbeleid. Deze ontwikkeling is vooral gerelateerd aan het handvest en de tussentijdse evaluaties van de commissies van deskundigen. Een mogelijkheid voor vervolgonderzoek is bekijken of er nog andere factoren zijn die deze investeringen hebben beïnvloed, zoals politieke kwesties (denk aan de verkiezingen voor de Provinciale

Staten) of economische factoren. Op die manier kan preciezer bekeken worden in hoeverre alleen het handvest heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van het streektaalbeleid.

Op het gebied van onderzoek naar het streektaalbeleid binnen Nederland is, kortom, nog veel te doen. Middels deze scriptie is hier hopelijk aanzet toe gegeven.

Dankwoord

Aan het tot stand laten komen van deze scriptie hebben enkele mensen een waardevolle bijdrage geleverd. Graag zou ik dan ook een woord van dank aan hen richten.

Allereerst mijn begeleider, dr. Hans Van de Velde. Binnen het onderzoeks- en schrijfproces van mijn scriptie kreeg ik veel vrijheid, maar voor overleg en vragen kon ik altijd bij hem terecht. Daarnaast werkt zijn onuitputtelijke interesse voor zijn vak aanstekelijk. Het heeft er meerdere malen voor gezorgd dat ik (weer) met veel enthousiasme aan mijn onderzoek heb kunnen werken. Daarnaast bedank ik mijn tweede lezer, dr. Jacomine Nortier, voor haar suggesties en commentaar op mijn eerste versie.

Ook heb ik veel gehad aan de welwillendheid van streektaalfunctionarissen, -adviseurs, -consulenten en -projectleiders. Zij probeerden mij waar mogelijk te helpen en hebben mij (meer dan eens) van de nodige informatie voorzien. Mijn dank gaat uit naar dr. Henk Bloemhoff, drs. Philomène Bloemhoff-De Bruijn, dhr. Jan Germs, dr. Veronique De Tier, prof. dr. Jos Swanenberg en drs. Ton van de Wijngaard. Daarnaast dank ik de medewerkers van de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Limburg, Noord-Brabant en Zeeland voor het mogen inzien van beleidsdocumenten of het verstrekken van meer informatie hierover.

Tot slot wil ik mijn ouders, zusje, vriend en vrienden bedanken voor hun betrokkenheid bij het uitvoeren van mijn onderzoek en het schrijven van mijn scriptie. De vraag “is het al af?” kreeg ik nooit; “komt goed” was wat jullie mij vooral zeiden. Het heeft geholpen.

Fleur Leijen

Maart 2010

Bronnenlijst

Auer, Peter. "Europe's sociolinguistic unity, or: A typology of European dialect/standard constellations". In: Auwera, Johan van der, Geeraerts, Dirk en Delbeque, Nicole. *Trends in linguistics. Perspectives on variations. Sociolinguistic, historical, comparative*. Mouton, 2005: 7-43

Baldauf, Robert B. Jr., Kaplan, Robert B. *Language planning. From practice to theory*. Multilingual Matters Ltd, 1997.

Berruto, Gaetano. "Identifying dimensions of linguistic variation in a language space". In: Auer, Peter en Schmidt, Jürgen, *Language and space. An international handbook of linguistic variation. Theories and methods*. Walter de Gruyter gmbH&co, 2010: 226-240

Bloemhoff, Henk. *Taaltelling Nedersaksisch*. Stichting Sasland, 2005

Bloemhoff, Henk. "Taalsociologische aspecten". In Bloemhoff, Henk e.a, *Handboek Nedersaksische taal- en letterkunde*. Koninklijke Van Gorcum BV, 2008: 294-323

Belemans, Rob. *Taal of tongval? De gespleten Limburgse kus, oraal erfgoed en taalpolitiek*. Brussel: Pharo Publishing, 2009

Chambers, Jack en Trudgill, Peter. *Dialectology*. Cambridge University Press, 1998

Grin, François. *Language policy evaluation and the European charter for regional or minority languages*. Palgrave Macmillan, 2003

Hoppenbrouwers, Cor en Hoppenbrouwers, Geer. *De indeling van de Nederlandse streektaalen. Dialecten van 156 steden en dorpen geklasseerd volgens de FFM*. Koninklijke Van Gorcum BV, 2001

Van Oostendorp, Marc. "Geen Friese toestanden! Het werk van streektaalfunctionarissen." In: *Onze Taal* (2006): 251-253.

Spruit, Marco. *Quantitative perspectives on syntactic variation in Dutch dialects*. PhD Thesis, University of Amsterdam, LOT Dissertation Series 174, LOT, Utrecht, 2008

Wal, Marijke van der en Van Bree, Cor. *Geschiedenis van het Nederlands*. Het Spectrum BV, 2004

Wardhaugh, Ronald. *An introduction to sociolinguistics*. Malden, etc.: Blackwell Publishing, 2009

Beleidsdocumenten

Nedersaksische taalgebied

Indicatief meerjarenperspectief. Provincie Groningen, cultuurbeleidsperiode 1993-1996, z.j.

Beleidsterrein musea, regionale cultuur en streekarchieven. Provincie Groningen, cultuurbeleidsperiode 1997-2000, z.j.

Meerjarenbegroting cultuurnota 2001-2004. Beleidsterrein cultuurbehoud. Provincie Groningen, z.j.

Cultuurnota provincie Groningen 2005-2008. Provincie Groningen, z.j.

Limburg

Meerjarenvisie streektaalbeleid 2007-2010. Raod veur 't Limburgs, Veldeke Limburg en Huis voor de Kunsten Limburg, 2006

Noord-Brabant

Notitie ten behoeve van de commissie voor de Commissie Zorg, Welzijn en Cultuur over streektaal: "Accent op het Brabantse accent." Commissie Zorg, Welzijn en Cultuur. Provincie Zeeland, 2005

Webliografie

Literatuur

De Bruin, Cornelis. *De statenbijbel en zijn voorgangers*. Sijthoff, 1937. DBNL 2008; 22 januari 2011. http://www.dbnl.org/tekst/brui007stat01_01/

Documenten van de Raad van Europa

Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden op 5 november 1992. Raad van Europa. Straatsburg, 1992. 22 januari 2011.

http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Charter_nl.pdf

Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden. Een stem voor regionale en minderheidstalen. Mercator, 2009. 22 oktober 2010. <http://www.mercator-research.eu/publicaties>

European charter for regional languages or minority languages. Explanatory report. Raad van Europa. 2001. 22 januari 2011. <http://conventions.coe.int/treaty/en/Reports/Html/148.htm>

Eerste rapportage aan de Raad van Europa. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Straatsburg, 5 maart 1999. 22 januari 2011

http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/default_EN.asp?

Tweede rapportage aan de Raad van Europa. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Straatsburg, 26 mei 2003. 22 januari 2011.

http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/default_EN.asp?

Derde rapportage aan de Raad van Europa. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Straatsburg, 4 september 2007. 22 januari 2011.

http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/default_EN.asp?

Tweede tussentijdse evaluatierapport van de commissie van deskundigen. Straatsburg, 16 december 2004. 22 januari 2011.

http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/default_EN.asp?

Derde tussentijdse evaluatierapport van de commissie van deskundigen. Straatsburg, 9 juli 2008. 22 januari 2011. http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/default_EN.asp?

Overige documenten en rapporten

Belemans, Rob. *Eindrapport over de Limburg-enquête (periode 1/8/2001-30/4/2002)*, 2002. 22 januari 2011. www.limburgsedialecten.nl/upload/176/DEFRAPPORNTNL.pdf

Herweijer, Michiel en Jans, Jan. *Nedersaksisch waar het kan*. Rijksuniversiteit Groningen, 2008. Gepubliceerd door SONT, 29 oktober 2010. 22 januari 2011. http://www.sont.nl/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=14&Itemid=4

Advies inzake de erkenning van het Limburgs als streektaal. Werkgroep Erkenning Limburgs als Streektaal, 1996. Gepubliceerd door Joep Leerssen, z.j. 22 januari 2011. <http://cf.hum.uva.nl/natlearn/limburgs/adindex.html>

Advies inzake de erkenning van het Zeeuws als regionale taal. Nederlandse Taalunie, juli 2001. 22 januari 2011. http://taalunieversum.org/taalunie/advies_inzake_de_erkenning_van_het_zeeuws_als_regionale_taal/

Erkenning van het Limburgs. Nederlandse Taalunie, 5 juli 1999. 20 maart 2011. http://taalunieversum.org/taalunie/erkenning_van_het_limburgs/

Erkenning Zeeuws als streektaal. Antwoord van het Algemeen Secretariaat van de Nederlandse Taalunie aan de Directie Welzijn, Economie en Cultuur van de provincie Zeeland. Nederlandse Taalunie, 6 november 2000. 22 januari 2011. http://taalunieversum.org/taalunie/advies_inzake_de_erkenning_van_het_zeeuws_als_regionale_taal/

Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie. Nederlandse Taalunie, 9 september 1980. 24 maart 2011. http://taalunieversum.org/taalunie/verdrag_inzake_de_nederlandse_taalunie/#art12

Beleids- en/of streektaaldocumenten per provincie

Nedersaksische taalgebied

Statenstuk 2009-380. Aanvraag erkenning Nedersaksisch onder deel III van het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden. Provincie Drenthe, 3 juni 2009. 12 februari 2011. http://www.drenthe.info/.../2009-380_Aanvraag_erkenning_Nedersaksisch.gewijzigd.DEF.pdf

Limburg

Evaluatie provinciaal streektaalbeleid 2001-2006. Nr. I-755-1. Provincie Limburg, 20 december 2005, Maastricht. 19 januari 2011.
<http://portal.prvlimburg.nl/psonline/documenten/18323/051221-0336.pdf>

Zeeland

Besluitenlijst van de vergadering van de Gedeputeerde Staten. Nr. 94. Provincie Zeeland, 26 april 2005. 17 januari 2011. http://ps.zeeland.nl/zeesterdoc/ZGS-O/ZEE/ZEE0/5005/500577_1.pdf

Nota "Boven het maaiveld"; uitgangspunten van het provinciaal cultuurbeleid 1998-2000. Nr. WEB-531. Provincie Zeeland, Commissie Welzijn en Algemeen Bestuur, 1998, Middelburg. 17 januari 2011. http://kreeft.zeeland.nl/zeesterdoc/ZPS-O/ZEE/ZEE/9914/991408_1.pdf

Streektalen december 2010. Nr. 4. Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland, december 2010. 17 januari 2011.
<http://www.scez.nl/uploads/tijdschrift/58e4c6b4947853aa91e0a1da2cbca5b2.pdf>

Krantenartikelen

Adams, Peet. 'Limburgs woordenboek is onbruikbaar'. *Dagblad de Limburger*, 6 juli 2001. 7 februari 2010. <http://www.limburghuis.nl/Archief/060701ddlwldonbruikbaar.html>

'Meertalige opvoeding is goed voor jeugd.' *Stentor*, 25 november 2010. 22 januari 2010.
http://www.streektaalvrienden.nl/Streektaalvrienden/Streektaal_in_t_nieuws_Meertalige_opvoeding_is_goed_voor_jeugd.html

‘Leerstoel taalcultuur in Limburg.’ *Limburgse Courant*, 18 augustus 2010. 4 februari 2010.
<http://www.limburgsecourant.nl/nieuws/algemeen/maastricht/5572/leerstool-taalcultuur-in-limburg.html>

Websites

Algemeen

De Nederlandse Taalunie. De Nederlandse Taalunie. 24 maart 2011.
<http://taalunieversum.org/taalunie/>

Wie zijn wij. De Nederlandse Taalunie. 16 maart 2011.
http://taalunieversum.org/taalunie/wie_zijn_wij

Werkwijze en beleid. De Nederlandse Taalunie. 16 maart 2011.
http://taalunieversum.org/taalunie/werkwijze_en_beleid

Raad van Europa. Europa Nu. 15 maart 2011.
http://www.europa-nu.nl/id/vg9ho48czuz9/raad_van_europa_rve

Raad van de Europese Unie. Europa Nu. 15 maart 2011.
http://www.europa-nu.nl/id/vg9hk8zrn2qz/raad_van_de_europese_unie

Europese Commissie. Europa Nu. 15 maart 2011.
http://www.europa-nu.nl/id/vg8xdjeo1z0j/europese_commissie_ec

Languages covered. Raad van Europa. 14 maart 2011.
<http://languagecharter.eokik.hu/byLanguage.htm>; 14 maart 2011

Reports and Recommendations. Raad van Europa. 23 maart 2011.
http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/default_EN.asp?

Signatures and ratifications. Raad van Europa. Versie maart 2011. 23 maart 2011.
<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=148&CM=8&DF=&CL=EN>

G

Nedersaksische taalgebied algemeen

SONT. <http://www.sont.nl>; 22 januari 2011

Groningen

Stichting Grunnegertaol. <http://www.grunnegertaol.nl>; 20 januari 2011

Drenthe

Huus van de taol. <http://www.huusvandetaol.nl>; 18 januari 2011

Oost- en West-Stellingwerf

Stichting Stellingwarver Schrieversronte <http://www.stellingwarfs.nl>; 20 januari 2011

Limburg

Provincie Limburg. <http://www.limburg.nl>; 19 januari 2011

Limburgse dialecten. <http://www.limburgsedialecten.nl>; 21 januari 2011

Woordenboek van de Limburgse dialecten. <http://dialect.ruhosting.nl/wld/inleiding.htm>;

Noord-Brabant

Brabants dialectenfestival. <http://www.brabantsdialectenfestival.nl>; 19 januari 2011

Omroep Brabant. <http://www.omroepbrabant.nl>; 19 januari 2011

Stichting Erfgoed Brabant. <http://www.erfgoedbrabant.nl>; 21 januari 2011

Stichting LiBra. <http://www.libralink.nl>; 4 februari 2011

Zeeland

Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland. <http://www.scez.nl>; 21 januari 2011

Stichting 't Kerkje van Ellesdiek. <http://www.kerkje-ellesdiek.nl>; 19 januari 2011

<http://www.geschiedeniszeeland.nl>; 19 januari 2011

Zeeuwse Zangwedstrijd Zing Zeeuws. <http://www.zingzeeuws.nl>; 19 januari 2011

Noord-Holland

Provincie Noord-Holland. <http://www.noord-holland.nl>; 21 januari 2011

Zuid-Holland

Provincie Zuid-Holland. <http://www.zuid-holland.nl>; 21 januari 2011

Flevoland

Provincie Flevoland. <http://www.flevoland.nl/> 21 januari 2011

Geraadpleegde personen

Nedersaksische taalgebied

Groningen

Mevr. J. Heyden, provincie Groningen, afdeling Cultuur en Welzijn

Drenthe

Dhr. J. Germs, verbonden als directeur en streektaalfunctionaris aan Huus van de Taol

Overijssel

Mevr. drs. Ph. Bloemhoff-de Bruijn, projectleider streektaal, verbonden aan de IJsselacademie

Dhr. C. Eerkes, cultureel medewerker van de provincie Overijssel

Gelderland

Dhr. J. Kramer, provincie Gelderland, programma-adviseur Cultuur

Oost- en Weststellingwerf

Dhr. dr. H. Bloemhoff, streektaalfunctionaris Stellingwerfs, verbonden aan de Stellingwarver Schrieversronte en de IJsselacademie

Limburg

Mevr. H. Smeets, contactpersoon Dialecten van de provincie Limburg;

Dhr. drs. H.H.A van de Wijngaard, streektaalfunctionaris, verbonden aan het Huis voor de Limburgse Kunsten

Noord-Brabant

Dhr. prof. dr. A.P.C. Swanenberg, streektaaladviseur, verbonden aan stichting Erfgoed Brabant

Zeeland

Mevr. dr. V. De Tier, streektaaladviseur, verbonden aan Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland;
Mevr. C. Boersma, cultureel medewerker van de provincie Zeeland

Utrecht

Mevr. M. Stekelenburg, cultureel medewerker provincie Utrecht

Flevoland

Dhr. A. van Gemert, adviseur interne communicatie provincie Flevoland

Zuid-Holland

Mevr. W. Heinz-Kuiper, publieksvoorlichting afdeling communicatie, provincie Zuid-Holland

Bijlagen I-VI

Streektaalbeleid in Nederland

*De stand van zaken en de rol van het Europees handvest
voor regionale talen of talen van minderheden*

Inhoudsopgave	Pagina
Bijlage I Het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden	86
Bijlage II Overzicht lidstaten die het handvest hebben ondertekend en geratificeerd	87
Bijlage III Concrete invulling van het streektaalbeleid volgens het handvest deel II	89
Bijlage IV Overzicht niet-geïmplementeerde maatregelen uit het handvest deel III	101
Bijlage V Concrete invulling van het streektaalbeleid volgens het handvest deel III	102
Bijlage VI Uitgaven per provincie aan het streektaalbeleid in de periode 1995-2010	120

Bijlage 1

Het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden

Deze bijlage kon niet in de digitale versie van deze scriptie worden opgenomen. De tekst van het handvest kan via de volgende link gedownload worden:

http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Charter_nl.pdf

Bijlage II

Overzicht van lidstaten van de Raad van Europa die het handvest hebben ondertekend en geratificeerd.⁵⁶

	Ondertekend sinds	Geratificeerd sinds	Van kracht sinds
Lidstaat			
1. Denemarken	5-11-1992	8-9-2000	1-1-2001
2. Duitsland	5-11-1992	16-9-1998	1-1-1999
3. Finland	5-11-1992	9-11-1994	1-3-1998
4. Hongarije	5-11-1992	26-4-1995	1-3-1998
5. Lichtenstein	5-11-1992	18-11-1997	1-3-1998
6. Luxemburg	5-11-1992	22-6-2005	1-10-2005
7. Malta	5-11-1992		
8. Nederland	5-11-1992	2-5-1996	1-3-1998
9. Noorwegen	5-11-1992	10-11-1993	1-3-1998
10. Oostenrijk	5-11-1992	28-6-2001	1-10-2001
11. Spanje	5-11-1992	9-4-2001	1-8-2001
12. Cyprus	12-11-1992	25-8-2002	1-12-2002
13. Zwitserland	8-10-1993	23-12-1997	1-4-1998
14. Roemenië	17-7-1995	29-1-2008	1-5-2008
15. Oekraïne	2-5-1996	19-9-2005	1-1-2006
16. Voormalig Joegoslavische Republiek van Macedonië	25-7-1996		
17. Slovenië	3-7-1997	4-10-2000	1-1-2001
18. Kroatië	5-11-1997	5-11-1997	1-2-1998
19. Frankrijk	7-5-1999		
20. IJsland	7-5-1999		
21. Zweden	9-2-2000	9-2-2000	1-6-2000
22. Verenigd Koninkrijk	2-3-2000		
23. Italië	27-6-2000		
24. Tsjechië	9-11-2000	15-11-2006	1-3-2007
25. Slowakije	20-2-2001	5-9-2001	1-1-2002
26. Rusland	10-5-2001		
27. Armenië	11-5-2001	25-1-2002	1-5-2002
28. Moldavië	11-7-2002		
29. Azerbeidjaan	21-12-2002		
30. Polen	12-5-2003	12-2-2009	1-6-2009
31. Montenegro	22-3-2005	15-2-2006	6-6-2006
32. Servië	22-3-2005	15-2-2006	1-6-2006
33. Bosnië & Herzegovina	7-9-2005	21-9-2010	1-1-2011

Aantal lidstaten dat ondertekend en geratificeerd heeft: 25

Aantal lidstaten dat alleen ondertekend heeft: 8

Aantal lidstaten dat niet heeft ondertekend: 14

---

⁵⁶<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=148&CM=8&DF=&CL=E>
NG; 23 maart 2011.

De lidstaten die het handvest niet hebben ondertekend zijn: Albanië, Andorra, België, Bulgarije, Estland, Georgië, Griekenland, Ierland, Letland, Litouwen, Monaco, Portugal, San Marino en Turkije.⁵⁷

---

⁵⁷ Idem.

Bijlage III

Concrete invulling van het handvest deel II; zie bijlage I voor het handvest.

Artikel 7.1.a tot en met i

7.1.a

Het Nedersaksische taalgebied

Groningen

De provincie Groningen heeft het Bureau Groninger Taal & Cultuur, dat onderzoek doet naar het Gronings en de streektaalgebonden cultuur. Het bureau heeft ook een streektaalfunctionaris in dienst, Martin Hillenga. Daarnaast is er ook het Huis van de Groninger Cultuur, dat een centraal aanspreekpunt is voor instanties en organisaties die zich inzetten voor de Groningse taal en cultuur. Een derde grote instantie is stichting Grunneger Toal, die het doel heeft de belangstelling voor en de kennis van de Groningse taal te bevorderen. De stichting ondersteunt diverse aangesloten organisaties, organiseert cursussen en richt zich erop het gebruik van het Gronings in het onderwijs te bevorderen (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 32).

Drenthe

Drenthe kent het Huus van de Taol, waarin het eerdere Stichting Drentse Taol, Het Drentse Boek en Oeze Volk zijn samengegaan. Huus van de Taol dient als centraal advies-, informatie- en steunpunt voor de streektaal en -cultuur in Drenthe. Ook is de organisatie verantwoordelijk voor het stimuleren van de belangstelling voor het Drents. Het Huus heeft twee streektaalfunctionarissen in dienst, Abel Darwinkel en Jan Germs⁵⁸ (Derde rapportage aan de Raad van Europa 17).

Overijssel

Binnen de provincie Overijssel spelen de IJsselacademie en het Van Deinese instituut een grote rol in het streektaalbeleid. Beide instanties steunen de implementatie van diverse projecten die ernaar streven de streektaal en -cultuur binnen de provincie te behouden. Daarnaast hebben de organisaties ieder een streektaalconsulent in dienst, Harry Nijhuis aan het Van Deinese Instituut en de TwentseWelle en Albert Bartelds aan de IJsselacademie (Derde rapportage aan de Raad van Europa 19).

---

⁵⁸ <http://www.huusvandetaol.nl>; 18 januari 2011.

Een derde organisatie is Stichting TwentseWelle, die zich inzet voor het Twents (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 18).

Gelderland

In Gelderland neemt het Staring Instituut een belangrijke plek in binnen het streektaalbeleid. Deze instantie richt zich op het Achterhoeks en het Liemers en organiseert activiteiten die erop gericht zijn het publiek bij de streektaal en -cultuur te betrekken, zoals dialectdagen. Daarnaast heeft de organisatie een dienstverlenende functie: ieder die iets over de streektaal of -cultuur wil weten of op dit gebied advies wil, kan er terecht. Ook werkt het instituut nauw samen met andere streektaalinstanties en er is een streektaalconsulent werkzaam, Vera Arendsen-Evers (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 34).

Oost- en West-Stellingwerf

Voor de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf is er de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, een instituut dat zich inzet voor de Stellingwerver taal, cultuur, literatuur, geschiedenis, volkskunde en identiteit. De stichting heeft ook een streektaalfunctionaris in dienst, dr. Henk Bloemhoff (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 34).

Limburg

Het Limburgs wordt gezien als uiting van culturele rijkdom en er is de vastberadenheid op te treden om de streektaal te beschermen. Dat blijkt wel uit het document *Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010*, dat is opgesteld door de streektaalfunctionarissen in Limburg, onder begeleiding van drie belangrijke streektaalorganen: de Raod veur 't Limburgs, Veldeke Limburg en het Huis voor de Kunsten Limburg (afgekort: HKL). De missie van de streektaalfunctionarissen en de drie instanties is het “zorgdragen voor een actief, stimulerend beleid inzake het gebruik en de kennis van de Limburgse streektaal, zodat deze behouden blijft in zijn rijke verscheidenheid en in zijn functie als drager van de regionale en provinciale identiteit”(Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 3). In 2006 heeft de provincie Limburg besloten een actief streektaalbeleid te voeren. Hiertoe is de Raod veur 't Limburgs opgericht, die de taak op zich neemt om streektaalfunctionarissen inhoudelijk te begeleiden, de gevolgen van de erkenning van het Limburgs onder deel II van het handvest te onderzoeken en op basis hiervan voorstellen te ontwikkelen en advies uit te brengen aan Gedeputeerde Staten. Provinciale commissies kunnen eveneens aankloppen bij De Raod voor advies. Daarnaast zijn er in 2007 drie streektaalambassadeurs bij dit onderzoeks- en adviesorgaan bijgekomen. Deze

hebben de taak het streektaalbeleid actief over te brengen op het publiek, het Limburgs te promoten en de streektaalfunctionarissen te begeleiden bij promotieactiviteiten (Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 4).

Veldeke Limburg is een overkoepelende organisatie bestaande uit vrijwilligers die hart hebben voor het Limburgs dat zij gebruiken (zowel in Nederlands-Limburg als in Belgisch-Limburg) en bijbehorende cultuur. Binnen de vereniging zijn er thematische werkgroepen die projecten opstellen om het Limburgs en de volkscultuur te bevorderen. Het ledenbestand van Veldeke is verdeeld over elf ‘kringen’, die staan voor de plaatsen waarvoor en waar vanuit wordt gewerkt (Veldeke Limburg Beleidsplan 2007-2010 2 en Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 4).

Het Huis van de Kunsten Limburg verzorgt voorzieningen voor amateurorganisaties die zich bezighouden met kunsten en cultureel erfgoed. Het Huis heeft ook twee streektaalfunctionarissen in dienst, namelijk drs. Ton van de Wijngaard en drs. Mieke Steegs. Daarnaast wordt door de instantie financiële en administratieve ondersteuning geboden aan Veldeke en De Raod (Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 5).

Noord-Brabant

Erfgoed Brabant, de cultuurorganisatie voor ieder die geïnteresseerd is in de cultuur en geschiedenis van Noord-Brabant, heeft een afdeling Streektaal en maakt zich “sterk voor het voortbestaan van de Brabantse dialecten”.⁵⁹ De stichting erkent het Brabants dus als onderdeel van de cultuur en ziet dan ook de noodzaak van de bescherming en de bevordering van het gebruik van het Brabants in. Erfgoed Brabant heeft een streektaaladviseur in dienst, prof. dr. Jos Swanenberg, die activiteiten ondersteunt die “de studie en het behoud van de Brabantse taal bevorderen en de kennis van dit cultureel erfgoed vergroten”.⁶⁰

Zeeland

In Zeeland wordt, gelijk aan de andere provincies, de streektaal gezien als uiting van culturele rijkdom en er is de vastberadenheid deze te beschermen. Zo heeft Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (afgekort: SCEZ) een afdeling Streektalen met een streektaaladviseur, dr. Veronique De Tier. De SCEZ ondersteunt, coördineert en bevordert dialectprojecten en beantwoordt ook vragen over het dialect. Ook kunnen belangstellenden voor het Zeeuws terecht bij de

---

⁵⁹ <http://www.erfgoedbrabant.nl>; 19 januari 2011.

⁶⁰ Idem.

streektaaladviseur.⁶¹

Naast de SCEZ is ook de Zeeuwse Dialectvereniging (die al sinds 1929 bestaat) nauw betrokken bij het bevorderen van het Zeeuws, evenals het Kerkje van Ellesdiek, “een centrum voor levensbeschouwing, cultuur en vriendschap”, waar veel aandacht wordt besteed aan het dialect. De vereniging beschikt over een vertelkring die zich bezighoudt met het schrijven en vertalen van verhalen in het dialect, zoals Bijbelverhalen. De voertaal van en in het kerkje is Zeeuws.⁶² Ook Stichting Johan Hendrik van Dale organiseert streektaalactiviteiten, bijvoorbeeld in de vorm van symposia. Verder is er Stichting Zuidwest 7, een organisatie die zich bezighoudt met het bevorderen van het Zeeuws en het verbeteren van het imago hiervan. Tot slot zijn er nog wat kleinere dialectverenigingen, waaronder de dialectgroep Tholen-Sint-Philipsland en de Werkgroep Streektaal van de Vereniging Stad en Lande Schouwen-Duiveland.⁶³

Artikel 7.1.b

Voor de Nedersaksische provincies en gemeenten en Limburg wordt expliciet vermeld dat er van een belemmering in het bevorderen van de streektaal geen sprake is (Commissie van deskundigen, tweede tussentijdse evaluatierapport 9). Voor Noord-Brabant en Zeeland wordt nergens vermeld dat er bestuurlijke belemmeringen zijn voor het promoten en beschermen van de streektaal.

Artikel 7.1.c

Zie de toelichtingen bij 7.1.a.

Artikel 7.1.d

Het Nedersaksische taalgebied

In iedere provincie binnen het Nedersaksische taalgebied worden door streektaalinstanties tal van activiteiten georganiseerd om mensen kennis te laten maken met of belangstelling te laten tonen voor de varianten van het Nedersaksisch. Hierbij valt te denken aan (docenten-)cursussen Gronings (ontworpen door de drie grote streektaalinstanties in Groningen), lespakketten voor basisscholen (zoals onder meer de Stellingwarver Schrieversronte ontwikkelde) en taalcursussen Twents voor volwassenen (ontworpen door

---

⁶¹ <http://www.scez.nl>; 19 januari 2011.

⁶² <http://www.kerkje-ellesdiek.nl>; 19 januari 2011.

⁶³ <http://www.scez.nl/6/streektalen/organisaties>; 19 januari 2011.

stichting TwentseWelle in Overijssel), maar ook regionale zenders waarop programma's worden getoond waarin in één van de Nedersaksische varianten wordt gesproken. In Groningen hanteert men bij RTV Noord het principe "Gronings waar het kan", in Overijssel heeft RTV Oost ervoor gekozen enkele radio- en televisieprogramma's uit te zenden in het Twents en in Gelderland wordt in de Achterhoek frequent gebruikgemaakt van de streektaal op Radio Wehl (Herweijer en Jans 49).

Limburg

Binnen zowel het openbare leven als het privédoel wordt het gebruik van het Limburgs zowel in gesproken als in geschreven taal aangemoedigd. Zo zendt de Limburgse zender L1 het programma *Kinjerkraom* en *Kinjerkultuurpriés* uit, beide televisieprogramma's voor kinderen in het Limburgs, en het radioprogramma *Plat-eweg*, een dialectmuziekprogramma. Uitgeverij TIC publiceert daarnaast regelmatig werken in het Limburgs (bijvoorbeeld dichtbundels) en Veldeke heeft in 2003 een *Spelling voor de Limburgse dialecten* op schrift gesteld. Daarnaast is dialectamateurtoneel erg in trek en rond carnaval worden er *Leedjeskonkoerse* georganiseerd (Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 9). Ook is er een *Lijst van de Limburgse plaats- en gemeentenamen in Limburgs* (Derde rapportage aan de Raad van Europa 39).

Noord-Brabant

In Noord-Brabant is er het kwartaaltijdschrift *Brabants*, met daarin gedichten, interviews, artikelen en cd's in het Brabants. De streektaaladviseur maakt daarbij deel uit van de redactie. Daarnaast is er een radioprogramma over streektaal op Omroep Brabant, genaamd *Op z'n Brabants*, eveneens ondersteund en geadviseerd door de streektaaladviseur.⁶⁴ Ook is er het tweejaarlijkse dialectfestival in Lieshout, dat al sinds 1994 georganiseerd wordt. Het doel van dit festival is, zo staat op de website⁶⁵ van Stichting Brabants Dialectenfestival Lieshout, "het stimuleren van het gebruik van het Brabantse dialect, een podium bieden aan individuen, groepen, instellingen, verenigingen en stichtingen die zich op allerlei mogelijke manieren inzetten voor het uitdragen, behouden of vastleggen van het Brabantse dialect". Daarnaast schenkt de stichting aandacht aan de dialecten van Noord-Brabant door het organiseren van

---

⁶⁴ <http://www.erfgoedbrabant.nl>; 19 januari 2011.

⁶⁵ <http://www.brabantsdialectenfestival.nl>; 19 januari 2011.

bijeenkomsten, lezingen en eigen publicaties. Tot slot worden er door de stichting regelmatig toneelstukken in het dialect opgevoerd.⁶⁶

Zeeland

De streektaalorganisaties zorgen ervoor dat het gebruik van het Zeeuws zowel in gesproken als geschreven vorm in het openbare leven en het privédoelgebied wordt aangemoedigd en vergemakkelijkt. Wie bijvoorbeeld het Kerkje van Ellesdijk bezoekt, hoort alleen Zeeuws om zich heen en wie in en over het Zeeuws wil lezen, kan het door Stichting Zuudwest 7 uitgegeven tijdschrift *Noe* open slaan.⁶⁷ Ook zijn er tal van publieke activiteiten in en over het Zeeuws, zoals een Thools dictee (Streektalen december 2010 3), meezingmiddagen, symposia en een tweejaarlijks dialectfestival.⁶⁸

Artikel 7.1.e

Het Nedersaksische taalgebied

De streektaalinstanties werken niet ieder voor zich, maar bundelen ook de krachten. Dit heeft het gevolg dat er in het Nedersaksische taalgebied aandacht is voor de varianten die binnen dit gebied in andere provincies worden gesproken. Zo hebben het Huis van de Groninger Cultuur en het Huus van de Taol (in samenwerking met pedagogische academies in Groningen en Drenthe) leskisten *Heemkunde en Streektaal* ontwikkeld voor basisscholen in Groningen en Drenthe. De IJsselacademie in Overijssel en de Stellingwarver Schrieversronte in Oost- en West-Stellingwerf hebben daarnaast cursussen Sallands-IJssellands respectievelijk Stellingwerfs opgezet (Herweijer en Jans 10). Over het aanbod van cursussen voor non-native speakers in Gelderland is voor de recente beleidsperiode niets bekend.

De banden tussen de provincies en bijbehorende varianten van het Nedersaksisch worden ook in stand gehouden door streektaalconferenties. De laatste conferentie was op 24 september 2010 in Enschede en had als titel *Streektaal in de zorg*. Hier werden door diverse deskundigen (van een arts die in een streektaalgebied werkte tot streektaalfunctionarissen) presentaties gehouden over streektaalgebruik, in dit geval specifiek in de zorg, maar ook in het onderwijs. Op een dergelijke conferentie is iedereen die interesse heeft in streektalen

---

⁶⁶ <http://www.brabantsdialectenfestival.nl/doelstelling>; 19 januari 2011.

⁶⁷ <http://www.geschiedeniszeeland.nl/themas/streektalen/verenigingen/>; 19 januari 2011.

⁶⁸ <http://www.scez.nl/6/streektalen>; 19 januari 2011.

welkom, van taalkundigen en studenten tot en met gebruikers van die streektaal zelf.⁶⁹

Limburg

Het behouden en ontwikkelen van banden tussen sprekers die de streektaal spreken en tussen groepen sprekers die een soortgelijke streektaal gebruiken wordt ook gedaan in de provincie Limburg. Veldeke doet dit bijvoorbeeld door de verschillende kringen die door de gehele provincie te vinden zijn. Op gemeentelijk en lokaal niveau worden er door de vereniging activiteiten georganiseerd, zoals dialectavonden. Daarnaast werken de streektaalfunctionarissen intensief samen met streektaalfunctionarissen uit andere regio's (Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 10).

Noord-Brabant

Door het aanbieden van activiteiten over en in het dialect, wordt er niet alleen belangstelling gewekt voor het Brabantse dialect dat mensen zelf spreken, maar ook voor dat van andere Brabanders.

Zeeland

In het Kerkje van Ellesdiek zijn verschillende vormen van het Zeeuws te horen en de Bijbelvertaalgroepen die binnen de stichting (vrijwillig) werkzaam zijn vertalen ieder vanuit een bepaalde Zeeuwse regio met bijbehorend dialect een Bijbelboek.⁷⁰ Daarnaast houdt de Zeeuwse Dialectvereniging ieder jaar in oktober *Zeeuwse Dialectdag*, die door mensen uit verschillende delen van Zeeland bezocht wordt (Streektalen december 2010 1). Ook op het dialectfestival *Zing Zeeuws* treden deelnemers uit verschillende regio's op.⁷¹

Artikel 7.1.f

Het Nedersaksische taalgebied

In Groningen en Drenthe zijn leskisten *Heemkunde en Streektaal* beschikbaar gesteld voor basisscholen. In de provincie Overijssel heeft Stichting TwentseWelle het lespakket *Twents Kwartiertje* ontwikkeld, om het Twents onder basisschoolkinderen levendig te houden. Dit is

---

⁶⁹ Op de streektaalconferentie van 24 september 2010 was ik zelf aanwezig en heb ik interessante gesprekken kunnen voeren met taalgebruikers van uiteenlopende varianten van het Nedersaksisch, zoals het Achterhoeks, het Twents en het Sallands.

⁷⁰ <http://www.kerkje-ellesdiek.nl/vertalingen.html>; 19 januari 2011.

⁷¹ <http://www.zingzeeuws.nl>; 19 januari 2011.

in het schooljaar 2007-2008 in werking getreden op zestig basisscholen. Het Staring Instituut in Gelderland is in november 2010 aan de slag gegaan met het ontwikkelen van een lespakket voor het Achterhoeks voor basisscholen in de Achterhoek (Stentor). Ook de Stellingwarver Schrieversronte heeft gelijksoortige producten verzorgd (Herweijer en Jans 10).

De aandacht voor streektalen beperkt zich voor sommige provincies niet alleen tot het basisonderwijs. Er zijn ook cursussen in en over de variant van het Nedersaksisch in het hoger onderwijs en beroepsonderwijs. Zo is in Groningen door Stichting Grunneger Toal, het Huis van de Groninger Cultuur en het bureau Groninger Taal en Cultuur in 2005 en 2006 een docentenopleiding Gronings ontwikkeld, waarbij leermiddelen zijn gebruikt die ook voor universitaire cursussen in en over het Gronings worden gebruikt (Herweijer en Jans 9). Daarnaast wordt op de Radboud Universiteit onderwijs gegeven over het Nedersaksisch in het algemeen, maar ook over varianten daarvan, namelijk het Gronings, het Stellingwerfs, het Drents en het Achterhoeks. Op vier hogescholen, het Stenden (met vestigingen in Leeuwarden, Groningen, Meppel en Assen), de NHL (Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, met vestigingen in Leeuwarden, Groningen, Enschede, Zwolle en West-Terschelling), de Hanze Hogeschool (Groningen) en de Twentse Academie wordt daarnaast aandacht geschonken aan streektaal en -geschiedenis (Herweijer en Jans 16). In Overijssel heeft de streektaalfunctionaris van de IJsselacademie in samenwerking met het Deltion College in Zwolle een vak ontwikkeld genaamd *Gebruik van streektaal bij het bieden van zorg*, voor de mbo-opleiding Sociaal Pedagogisch Werk (Herweijer en Jans 16).

Limburg

Het Limburgs wordt ook aangeboden binnen verschillende lagen van het onderwijs. Zo is er het door de streektaalfunctionarissen Pierre Bakkes en Ton van de Wijngaard ontwikkelde lespakket *Dien eige taal* voor basisscholen (geïntroduceerd in 2005), met leerlingenboeken over dialecten van verschillende plaatsen in Limburg. Ook verzorgden de streektaalfunctionarissen de schoolaanpak *Wiejer in dien taal* (geïntroduceerd in het schooljaar 2005-2006) voor scholen binnen het voortgezet onderwijs (Meerjarenvisie 2007-2010 8). Beide lespakketten zijn bedoeld om leerlingen in aanraking te laten komen met het Limburgs uit hun eigen regio en op die manier een attitude ten opzichte van het Limburgs te laten vormen -het gaat er dus niet zozeer om de leerlingen Limburgs te leren.⁷² Met diezelfde

---

⁷²<http://www.limburgsedialecten.nl/sjablonen/dialecten/pagina.asp?subsite=176&onderwerp=901>; 18 januari 2011.

insteek is er ook een lesmap met daarin een kaart met alle dialecten van het Limburgs ontwikkeld voor de hoogste groepen van de basisschool.⁷³

Noord-Brabant

In Brabant zijn er voorzieningen om in het onderwijs Brabants te leren of het te bestuderen, maar het zijn er niet veel. Aan de Universiteit van Tilburg is een leerstoel Diversiteit in Taal en Cultuur in Brabant, bekleed door prof. dr. Jos Swanenberg, waar vanuit college wordt gegeven over het Brabants. Aan diezelfde universiteit is er een onderzoekstaalpracticum Taalvariatie, waarin de dialecten in Brabant wel studeerstof zijn. In het Hoger Onderwijs voor Ouderen is incidenteel een cursus Brabants en op basisscholen en in het voortgezet onderwijs zijn er lokale, particuliere initiatieven vanuit heemkundekringen.⁷⁴

Zeeland

Wat betreft de bestudering van en in de streektaal in diverse lagen van het onderwijs, gebeurt er niet veel in Zeeland. Wel wordt in 2011 begonnen met lespakketten voor het gebruik van streektaal in de zorg.⁷⁵

Artikel 7.1.g

Het Nedersaksische taalgebied

In Groningen worden er cursussen Gronings aangeboden die sinds 2006 al door meer dan duizend mensen zijn gevolgd (ook door mensen die al wel kennis hadden van het Gronings, maar hun taalvaardigheid wilden verbeteren). In Drenthe heeft het Huus van de Taol vier op elkaar aansluitende cursussen Drents ontwikkeld, die bestaan uit een inleidende cursus getiteld *Kom in de Kunde*, een vervolgcursus daarop, een schrijf- en spellingcursus en tot slot de cursus *Diep door Drenthe* (Herweijer en Jans 9). De IJsselacademie en de Stellingwarver Schrieversronte bieden cursussen Sallands-IJsselands respectievelijk Stellingwerfs aan, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de streekgeschiedenis en -cultuur (Herweijer en Jans 10). Daarnaast worden in Overijssel ook cursussen Twents gegeven, verzorgd door Stichting

---

⁷³ Idem.

⁷⁴ Antwoord van prof. dr. Jos Swanenberg, streektaaladviseur bij Erfgoed Brabant, op mijn vraag wat de initiatieven zijn voor het aanbieden van dialect in diverse lagen van het onderwijs, per e-mail; 18 januari 2011.

⁷⁵ Dr. Veronique De Tier, streektaaladviseur aan SCEZ, op mijn vraag of en hoe de bestudering van en in het Zeeuws wordt aangeboden in het onderwijs, per e-mail; 17 januari 2011.

TwentseWelle. Voor de provincie Gelderland zijn er geen bewijzen dat er cursussen Veluws of Liemers worden gegeven.

Limburg

Voor mensen die geen Limburgs spreken, maar wel in de provincie wonen, is er de mogelijkheid Limburgs te leren als zij dit willen. Veldeke Limburg geeft cursussen *Laeze en sjrievie in 't Limburgs* en maakt daarbij gebruik van de door de vereniging in 2003 ontworpen spelling (Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 8). Daarnaast zijn er de websites www.limburgsedialecten.nl en www.veldeke.nl die informatie bieden om de taal als non-native speaker te leren. Zo is er op de eerstgenoemde site een minicursus Roermonds te vinden en wat algemene spellingregels.

Noord-Brabant

Het bieden van voorzieningen aan non-native speakers in Noord-Brabant om het Brabants te leren, wordt niet gedaan. Op de website van Erfgoed Brabant⁷⁶ wordt een cursus Brabants aangeboden, maar dat is gedateerd; de datum waarop de cursus van start zou gaan in 2010 zou bekend worden als er genoeg aanmeldingen zouden zijn, maar nu, januari 2011, is er nog steeds geen datum vermeld.

Zeeland

Voor inwoners van Zeeland die geen Zeeuws spreken, maar dit wel willen leren, is er een cursus *Goedgebekt in het Zeeuws Dialect. Een Kennismaking met het Zeeuws*. Deze cursus, geïntroduceerd in november 2010, wordt aangeboden door SCEZ en de Zeeuwse Volksuniversiteit. In de cursus wordt de geschiedenis van het Zeeuws behandeld en er wordt aandacht besteed aan de klanken, woorden en grammatica van het Zeeuws (Streektalen december 2010 2).

Artikel 7.1.h

Het Nedersaksische taalgebied

Aan de Rijksuniversiteit Groningen is sinds 2001 een leerstoel Groninger Taal en Cultuur en er is het Nedersaksisch Instituut, opgericht in 1953. In 2008 verschijnt daarnaast het *Handboek Nedersaksische Taal en Letterkunde*. Naast onderzoek aan de universiteit zijn er

---

ook streektaalinstanties die onderzoek verrichten, zoals Het Bureau Groninger Taal en Cultuur, Huus van de Taol (Drenthe), TwentseWelle (Overijssel) en de Stellingwarver Schrieversronte (Oost- en West-Stellingwerf) (Herweijer en Jans 8). In Gelderland neemt het Staring Instituut een belangrijke plaats in binnen het onderzoek naar de dialecten van de Achterhoek en Liemers, met onder meer het doel een woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse dialecten (het *WALD-project*) te maken. Dit project is sinds 1993 bezig (Derde rapportage aan de Raad van Europa 14).

Limburg

Onderzoek naar het Limburgs vindt plaats aan de Radboud Universiteit Nijmegen (Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 12). Daarnaast komt er aan de Universiteit van Maastricht een leerstoel Taalcultuur in Limburg van 0,2 fte. Aan de leerstoel zal ook een promotieplek verbonden zijn (Limburgse Courant). Ook is er sinds 2007 op de Universiteit Leiden een taalkundige werkzaam die gespecialiseerd is in het Limburgs; dr. Michiel de Vaan (Derde rapportage aan de Raad van Europa 41).

Noord-Brabant

Op de Universiteit van Tilburg is een leerstoel Diversiteit in Taal en Cultuur in Brabant, waar vanuit over het Brabants (niet *in*) college wordt gegeven. Daarnaast is er een onderzoekspracticum Taalvariatie waarin het Brabants onderwerp is.⁷⁷

Zeeland

Aan de Universiteit van Gent, België, stelt men sinds begin jaren '70 het thematische *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten* samen, waarin ook woorden uit het Zeeuws-Vlaams opgenomen zijn. Binnen de vakgroep Nederlandse Taalkunde aan bovengenoemde universiteit werken vijf redacteurs aan het woordenboek, onder wie de streektaaladviseur van Zeeland.⁷⁸ Daarnaast voert de Zeeuwse Dialectvereniging onderzoek naar dialecten uit en ook maakt deze publicaties van onderzoeksresultaten. Zo heeft de vereniging het (wetenschappelijke) *Woordenboek der Zeeuwse Dialecten* samengesteld en uitgegeven en ook gedigitaliseerd.⁷⁹

---

⁷⁷ Antwoord van prof. dr. Jos Swanenberg op mijn vraag wat de initiatieven zijn voor het aanbieden van dialect in diverse lagen van het onderwijs; 18 januari 2011.

⁷⁸ <http://www.wvd.ugent.be>; 19 januari 2011.

⁷⁹ <http://www.zeeuwsdialect.nl>; 19 januari 2011.

Artikel 7.1.i

Het Nedersaksische taalgebied

Tussen de provincies Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel is er een samenwerkingsverband genaamd *Nieuw Hanze Interregio* met de Duitse bondstaten Nedersaksen en Bremen. Hierbij wordt op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau Nederduits en Nedersaksisch gesproken. Daarnaast werkt het Staring Instituut in Gelderland nauw samen met het Landeskundliches Institut Münsterland in Vreden (Herweijer en Jans 81).

Limburg

Veldeke Limburg is niet alleen de vrijwilligersvereniging voor dialectliefhebbers bij uitstek voor Nederlands-Limburg, maar ook voor Belgisch-Limburg. Daarnaast bestaat de Raod veur 't Limburgs deels uit vertegenwoordigers uit België en Duitsland. Ook heeft de provincie samenwerkingsverbanden met het Amt für rheinische Landsekunde in Bonn en met Veldeke Bels(j) Limburg, de Vereniging voor Dialect en Naamkunde en Domein Borijk in Genk (Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 10).

Noord-Brabant

Er vinden geen uitwisselingen tussen Noord-Brabant en andere staten waarin de streektaal of een soortgelijke vorm ervan wordt gesproken plaats. In dit geval zouden dat de Belgische provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant zijn. Hiermee is geen overleg.⁸⁰

Zeeland

De streektaaladviseur levert haar bijdrage aan de totstandkoming van het *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten*, dat aan de Universiteit van Gent geproduceerd wordt. Het project wordt mede door de provincie Zeeland gefinancierd.⁸¹

---

⁸⁰ Antwoord van prof. dr. Jos Swanenberg op mijn vraag of er sprake is van internationale uitwisseling met Antwerpen en Vlaams-Brabant, per e-mail; 18 januari 2011.

⁸¹ Antwoord van dr. Veronique De Tier, per e-mail; 18 januari 2011.

Bijlage IV

Niet-geïmplementeerde maatregelen uit het handvest deel III.

	Niet-geïmplementeerde maatregelen uit het handvest deel III
Artikel	
Artikel 8: onderwijs	8.1.a.i t/m 8.1.a.iii 8.1.b.i t/m 8.1.b.iv 8.1.c.i t/m 8.1.c.iv 8.1.d.i t/m 8.1.d.iv 8.1.e.i en 8.1.e.iii 8.1.f.ii en 8.1.f.iii 8.2
Totaal uit (26)	20
Artikel 9: rechterlijke autoriteiten	9.1.a.i, 9.1.a.iii en 9.1.a.iv 9.1.b.i en 9.1.b.iii 9.1.c.i en 9.1.c.iii 9.d 9.2.a, 9.2.b en 9.2.c 9.3
Totaal (uit 15)	12
Artikel 10: bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten	10.1.a.i, 10.1.a.ii en 10.1.a.v 10.1.b en 10.1.c 10.2.c en 10.2.d 10.3.a en 10.3.b 10.4.a t/m 10.4.c 10.5
Totaal (uit 21)	13
Artikel 11: media	11.1.e.i 11.1.f.ii 11.1.g
Totaal (uit 15)	3
Artikel 12: culturele activiteiten en voorzieningen	12.1.b 12.1.h 12.2 12.3
Totaal (uit 10)	4
Artikel 13: economisch en sociaal leven	13.1.a en 13.1.b 13.2.a en 13.2.b 13.2.d
Totaal (uit 9)	5
Totaal niet-geïmplementeerde maatregelen (uit 98)	57

Bijlage V

Concrete invulling van het handvest deel III (zie bijlage I voor het handvest).

Artikel 8 tot en met 14

Artikel 8: onderwijs

Artikel 8.1.a.i tot en met 8.1.a.iv

De artikelen 8.1.a.i tot en met 8.1.a.iv worden zowel in het Nedersaksische taalgebied als in Limburg, Noord-Brabant en Zeeland niet tot uitvoering gebracht. De streektaalinstanties uit Noord- en Oost-Nederland hebben wel voorleesboeken voor kinderen in de voorschoolse fase ontwikkeld, maar een actieve aanmoediging om deze voor te laten lezen door ouders, is er niet (Herweijer en Jans 13).

Artikel 8.1.b.i tot en met 8.1.b.iv

Het Nedersaksische taalgebied

Weliswaar zijn er in Groningen en Drenthe lespakketten *Heemkunde en Streektaal* voor basisscholen, maar die richten zich meer op onderwijs over de streektaal in plaats van in de streektaal. Wel is er in Groningen, Overijssel en Oost- en West-Stellingwerf de mogelijkheid om twee uur in de week een voorlezer op de basisscholen in deze provincies en gemeenten te laten komen voorlezen in de streektaal (Herweijer en Jans 14). Of hier gebruik van wordt gemaakt is mij niet bekend. Bovendien spreken we hier van een mogelijkheid en niet van een verplichting of een vast geïntegreerd onderdeel van het basisonderwijs.

Limburg

In Limburg is er het lespakket *Dien eige taal* en een lesmap voor de hoogste klassen van het basisonderwijs. *Dien eige taal* bestaat uit een docentenhandleiding, een Nederlandstalig tekstboek en een tekstboek in een variant van het Limburgs. Leerlingen van scholen die de methode gebruiken, krijgen gedurende het uitvoeren van deze onderwijsmethode iedere dag een kwartiertje les in het Limburgs (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 12). Dit is echter geen vast onderdeel van het lesaanbod binnen het voortgezet onderwijs. Scholen zijn ook niet verplicht dit lespakket te gebruiken.

Artikel 8.1.c.i tot en met 8.1.c.iv

Het Nedersaksische taalgebied

In het Nedersaksische taalgebied worden op middelbare scholen soms wel werkstukken *over* het Nedersaksisch geschreven, maar niet *in* (Herweijer en Jans 23).

Limburg

Limburg kent de methode *Wiejer in dien taal*, waarbij leerlingen twee keer 45 minuten les krijgen in het Limburgs. Deze lesaanpak is echter niet verplicht. In Brabant⁸² en Zeeland zijn überhaupt geen projecten in de streektaal bekend binnen deze laag van het onderwijs.⁸³

Artikel 8.1.d.i tot en met 8.1.d.iv

Het Nedersaksische taalgebied

In één provincie binnen het Nedersaksische taalgebied, Overijssel, is een lesmethode ontwikkeld (door de streektaalfunctionaris van de IJsselacademie en het Deltion College te Zwolle) voor de mbo-opleidig Sociaal Pedagogisch Werk, genaamd *Gebruik van streektaal in de zorg* (Herweijer en Jans 16). Toch moet ook hier gezegd worden dat dit niet inhoudt dat er voldaan wordt aan een van de principes uit artikel 8.1.d (vooral artikel 8.1.d.iv). Het gaat namelijk om één module die niet verplicht onderdeel is van de opleiding. Het is dus eerder een voorziening dan een plicht. Bovendien gaat het hier alleen om beroepsonderwijs en geen technisch onderwijs.

Limburg

De commissie van deskundigen van de Raad van Europa stelt in het derde rapport ter evaluatie van de implementatie van het handvest in Nederland “onvoldoende informatie te hebben ontvangen omtrent het gebruik van het Limburgs in het technisch onderwijs en beroepsonderwijs” (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 12). In het document *Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010* dat door de Raad voor 't Limburgs, het Huis voor de Kunsten Limburg en de streektaalfunctionarissen is opgezet, staat ook niets specifiek over het Limburgs in deze lagen van onderwijs. Voor Noord-Brabant en Zeeland geldt hetzelfde.

---

⁸² Informatie verkregen per e-mail door prof. dr. Jos Swanenberg na mijn vraag of er in het onderwijs les wordt gegeven in dialect; 18 januari 2011.

⁸³ Informatie verkregen per e-mail door dr. Veronique De Tier na mijn vraag of er in het onderwijs les wordt gegeven in dialect; 17 januari 2011.

Artikel 8.1.e.i tot en met 8.1.e.iii

Het Nedersaksische taalgebied

In Groningen is een postinitiële docentenopleiding Gronings ontwikkeld en georganiseerd door Stichting Grunneger Toal, Het Huis van de Groninger Cultuur en het Bureau Groninger Taol en Cultuur, maar dit was alleen in 2005-2006 en bovendien niet op universitair niveau (Herweijer en Jans 9).

Van artikel 8.1.e.ii is voor iedere streektaal of iedere variant ervan sprake. In Groningen is er het Nedersaksisch Instituut aan de Rijksuniversiteit Groningen. Tevens heeft de Universiteit een leerstoel Groninger Taal en Cultuur, bekleed door prof. dr. Siemon Reker. Aan de Radboud Universiteit Nijmegen in Gelderland wordt er onderwijs gegeven over het Nedersaksisch en enkele varianten hiervan: het Gronings, het Stellingwerfs, het Drents en het Achterhoeks. Ook zijn er vier hogescholen, het Stenden (onder meer in Groningen, Meppel en Assen), de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (in onder meer Groningen, Enschede en Zwolle), de Hanze Hogeschool (Groningen) en de Pedagogische Academie Twente die aandacht besteden aan de streektaal en -geschiedenis (Herweijer en Jans 16).

Limburg

De bestudering van het Limburgs vindt plaats aan de Radboud Universiteit Nijmegen, de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Leiden, die een specialist in het Limburgs heeft, dr. Michiel de Vaan. Aan producties op wetenschappelijk niveau valt te denken aan het *Woordenboek van de Limburgse dialecten* (Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 12). Daarnaast is er de leerstoel Taalcultuur in Limburg (van 0.2 fte) gecreëerd. Aan deze stoel zal ook een promotieplek verbonden zijn. Wie de functie gaat vervullen, is nog niet bekend (Limburgse Courant).

Noord-Brabant

In Noord-Brabant is het Brabants onderwerp van onderzoek vanuit de leerstoel Diversiteit in Taal en Cultuur in Brabant, bekleed door prof. dr. Jos Swanenberg. Ook is er een onderzoekspracticum Taalvariatie waarin het Brabants wordt bestudeerd.⁸⁴

---

⁸⁴ Informatie verkregen (per e-mail) door prof. dr. Jos Swanenberg, op mijn vraag wat er exact met en aan het Brabants op universitair niveau wordt gedaan; 18 januari 2011.

Zeeland

Binnen Zeeland doet de Zeeuwse Dialectvereniging, voorheen de Zeeuwsche Vereeniging voor Dialectenonderzoek, onderzoek naar dialecten. Zo is door deze vereniging het *Woordenboek der Zeeuwse Dialecten* samengesteld. Daarnaast publiceert de organisatie ook onderzoeksresultaten. Buiten Zeeland wordt er aan de Universiteit van Gent het *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten* samengesteld. Dit project wordt mede gefinancierd door de provincie Zeeland en streektaaladviseur dr. Veronique De Tier is een van de personen die aan dit woordenboek meewerkt.⁸⁵

Met de bestudering van de streektaalen op universitair of gelijkwaardig niveau in alle provincies, is principe 8.1.e.iii niet van toepassing.

Artikel 8.1.f.i tot en met 8.1.f.iii

Het Nedersaksische taalgebied

In Groningen, Overijssel, Drenthe en Oost- en West-Stellingwerf worden permanent cursussen aangeboden voor volwassenen in de streektaal, waarmee binnen deze provincies wordt voldaan aan artikel 8.1.f.i. In Groningen zijn er door de postinitiële docentenopleiding Gronings (samengesteld door Stichting Grunneger Toal, Bureau voor de Groninger Taal en Cultuur en het Huis van de Groninger Cultuur) genoeg docenten Gronings beschikbaar om Groningse les te geven (Herweijer en Jans 9). Stichting Grunneger Toal organiseert daarnaast in samenwerking met het Huis van de Groninger Cultuur doorgaans taalcursussen, waaronder een cursus voor beginners, een voor gevorderden en een stoomcursus.⁸⁶ Binnen de provincie Drenthe biedt Huis van de Taal een serie cursussen aan, waaronder een beginnerscursus, een cursus voor gevorderden en een schrijfcursus (Herweijer en Jans 9). In Overijssel en Oost- en West-Stellingwerf zijn er door de IJsselacademie en de Stellingwarver Schrieversronte cursussen Sallands-IJssellands respectievelijk Stellingwerfs ontwikkeld (Herweijer en Jans 10). Elk jaar is er een cursus voor beginners en iedere twee jaar kan men een vervolgcursus volgen. Ook zijn er schrijfcursussen.⁸⁷ Daarnaast worden in Overijssel door de Twentse Welle en Kreenk voor de Twentse Sproak taalcursussen georganiseerd (Herweijer en Jans 9).

---

⁸⁵ Antwoord van dr. Veronique De Tier, per e-mail; 18 januari 2011.

⁸⁶ <http://www.grunnegertaol.nl/cursussen>; 20 januari 2011.

⁸⁷ <http://www.stellingwarfs.nl>; 20 januari 2011.

Met de structurele cursussen voor volwassenen in Groningen, Drenthe, Overijssel en Oost- en West-Stellingwerf is artikel 1.f.ii ook van toepassing op deze provincies en deelgemeenten.

Noord-Brabant

In Noord-Brabant is er een cursus Brabants binnen het Hoger Onderwijs voor Volwassenen, maar slechts incidenteel.⁸⁸ Het zou dan ook te sterk zijn dit te laten vallen onder het streektaalbeleid.

Zeeland

De Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland biedt sinds 2010 een cursus *Goed Gebekt in het Zeeuws Dialect. Een Kennismaking met het Zeeuws*. Hoewel de eerste cursus vol zat en er bij belangstelling weer een cursus aangeboden zal worden (Streektalen december 2010 1), is uit de verslaggeving hierover niet op te maken of de cursus het jaar erna ook gegeven zal worden. Hier geldt dan ook hetzelfde als voor Noord-Brabant.

Artikel 8.1.g

Het Nedersaksische taalgebied

In Groningen, Drenthe, Overijssel en Oost- en West-Stellingwerf zijn er permanente voorzieningen om onderwijs te geven over de streektaalcultuur en -geschiedenis op basisscholen. Groningen, Drenthe en Oost- en West-Stellingwerf hebben leskisten heemkunde en in Twente is er *Twents Kwartiertje* (Herweijer en Jans 10). De IJsselacademie en de Stellingwarver Schrieversronte combineren hun cursus IJssellands-Sallands respectievelijk Stellingwerfs voor volwassenen daarnaast ook met streektaalcultuur en -geschiedenis (Herweijer en Jans 10).

Limburg

Limburg heeft de bekende lespakketten *Dien eige taal* en *Wiejer in dien taal*, maar dat richt zich meer op het Limburgs dan op de streekcultuur en -geschiedenis.

Noord-Brabant

Binnen Noord-Brabant zijn er weleens initiatieven van heemkundekringen voor het basisonderwijs en het middelbaar onderwijs, maar dit is wederom incidenteel en het maakt

---

⁸⁸ Antwoord van prof. dr. Jos Swanenberg op mijn vraag of het Brabants in het volwassenonderwijs wordt aangeboden, per e-mail; 18 januari 2011.

dus niet vast deel uit van het streektaalbeleid.⁸⁹

Artikel 8.1.h

Het Nedersaksische taalgebied

In Groningen wordt de cursus Gronings gegeven door docenten die hier speciaal voor zijn opgeleid tijdens de postinitiële docentenopleiding (Herweijer en Jans 9).

Op de overige provincies in het Nedersaksische taalgebied lijkt artikel 8.1.h niet van toepassing; bij de taalcursussen die in Drenthe, Overijssel en Oost- en West-Stellingwerf gegeven worden staat alleen de naam van de streektaalinstututen die de cursus ontworpen hebben en wordt niet duidelijk of en hoe docenten worden opgeleid of bijgeschoold.

Limburg

Op Limburg is artikel 8.1.h niet van toepassing. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de streektaalinstanties en de medewerkers die de cursussen ontworpen hebben, al over genoeg kennis van de desbetreffende variant van het Limburgs beschikken en er dus niet veel op te leiden of bij te scholen valt.

Artikel 8.1.i

Het Nedersaksische taalgebied

De gedeputeerden van Groningen, Drenthe en Overijssel en de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf voeren jaarlijks overleg over de streektaal. Veel streektaalinstanties, ook die in Gelderland, hebben zich daarnaast aangesloten bij de stichting Streektaalorganisaties in het Nedersaksische Taalgebied, afgekort de SONT. Iedere drie jaar wordt er gerapporteerd over de implementatie van het beleid volgens deel II van het handvest aan de Raad van Europa (Herweijer en Jans 18).

Limburg

In Limburg houden de Raod veur 't Limburgs, de streektaalfunctionarissen en het Huis voor de Kunsten Limburg toezicht op het beleid, waaronder het onderwijsbeleid. Ook zij rapporteren hierover, bijvoorbeeld in hun Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010, waarin zij te kennen geven “het implementeren van educatieve activiteiten in het reguliere onderwijs, waar meer aandacht moet worden besteed en meer ruimte moet worden gegeven aan de

---

⁸⁹ Antwoord van prof. dr. Jos Swanenberg op mijn vraag of het Brabants in het onderwijs wordt aangeboden, per e-mail; 18 januari 2011.

Limburgse streektaal” als een van hun doelen te zien (Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 3). Daarnaast wordt over het Limburgs in het onderwijs ook, net als bij het Nedersaksisch, gerapporteerd in tussentijdse rapporten voor De Raad.

Artikel 9: rechterlijke autoriteiten

Artikel 9.1.a.i tot en met 9.1.c.iii

Alleen de artikelen 9.1.a.ii (dat betrekking heeft op het strafrecht) 9.1.b.ii (dat het civiel recht beslaat) en 9.1.c.ii (dat over het administratief recht gaat) zijn van toepassing op het streektaalbeleid in Nederland en dan alleen op de provincies en de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf binnen het Nedersaksische taalgebied en Limburg.

Het Nedersaksische taalgebied

Voor het Nedersaksische taalgebied ligt het volgens het rapport van Herweijer en Jans (28) voor de hand dat de verdachte in strafrechtelijke procedures Nedersaksisch mag spreken, omdat het strafrechtproces zich erop richt de feitelijke toedracht van het delict zo zorgvuldig mogelijk, dat wil zeggen, getrouw en onbevooroordeeld, vast te leggen. Op basis hiervan kan ervan uit worden gegaan dat verklaringen in het Nedersaksisch zijn meegenomen als geldig bewijsmateriaal. De stap om de verdachte het Nedersaksisch te laten spreken, is dan nog maar klein. In een *Aanvraag erkenning Nedersaksisch onder deel III van het Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden*, een statenstuk van de Gedeputeerde Staten aan de provinciale staten van Drenthe, wordt gesteld dat alle provincies en de twee gemeenten deze maatregel al hebben geïmplementeerd (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 25).

Limburg

In Limburg is het toegestaan dat de verdachte Limburgs spreekt in rechterlijke procedures (al antwoorden Limburgse rechters meestal terug in het Nederlands), zo staat in het evaluatierapport van de commissie van deskundigen (10). Dit is nog altijd het geval.⁹⁰

In Noord-Brabant en Zeeland kent men geen enkele maatregel zoals beschreven in artikel 9 van het handvest deel III.⁹¹

---

⁹⁰ Informatie verkregen door drs. Ton van de Wijngaard, per e-mail; 19 januari 2011.

⁹¹ Informatie verkregen door prof. dr. Jos Swanenberg en dr. Veronique De Tier, per e-mail; 18 januari 2011.

Artikel 10: Bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten

Artikel 1.a.i tot en met 1.a.v

Van artikel 10.1 zijn alleen sub a.iii en sub a.iv van toepassing op het streektaalbeleid in Nederland. Sub a.iii op Groningen en Gelderland en sub a.iv op Groningen, Gelderland en Limburg. Volgens het rapport van Herweijer en Jans (37) is het in veel gemeenten binnen het Nedersaksische taalgebied mogelijk om suggesties, verzoeken en klachten in te dienen (sub a.iii) in het Nedersaksisch en ook antwoord in de streektaal te krijgen (sub a.iv). In het beleidsrapport voor de erkenning van het Nedersaksisch onder deel III van het handvest staat dat dit alleen het geval is voor Groningen en Gelderland. Bij de provincie Overijssel staat aangegeven dat er op dit punt nieuw beleid wordt gevormd (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 25), maar daarmee wordt de maatregel nog niet geïmplementeerd.

Ook in Limburg mag iemand documenten aanvragen in de streektaal (sub a.iii). Er worden alleen geen officiële documenten vanuit de bestuurlijke autoriteiten opgesteld, zo staat in het derde tussentijdse evaluatierapport van de commissie van deskundigen (10). Dit is nog altijd het geval.⁹²

Artikel 10.2.a tot en met 10.2.g

Artikel 10.2a en 10.2.b zijn van toepassing op alle provincies en de twee gemeenten binnen het Nedersaksische taalgebied en de provincie Limburg. Uit de vorige paragraaf blijkt immers dat mensen zowel mondeling als schriftelijk een aanvraag mogen indienen (10.2.b) en het dus is toegestaan om de streektaal binnen het kader van de regionale en plaatselijke autoriteiten te gebruiken.

De maatregel uit artikel 10.2.e wordt door de provincies Groningen, Drenthe (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 25) en Limburg (Derde rapportage aan de Raad van Europa 10) toegepast. Er zijn voor Groningen en Overijssel ook nieuwe beleidsplannen hieromtrent, maar hoe deze in elkaar steken wordt niet duidelijk en dus is het moeilijk te zeggen hoe de maatregel van toepassing is op deze provincies. Wel rapporteren Herweijer en Jans nog dat de SONT meer dan eens het verzoek heeft gedaan aan Provinciale Staten om eens in het jaar een statendebat in het Nedersaksisch te voeren, maar hier is nog weinig van in de praktijk te zien (Herweijer en Jans 40).

---

⁹² Informatie verkregen door drs. Ton van de Wijngaard, per e-mail; 19 januari 2011.

Artikel 10.2.f is van toepassing op de provincies Groningen, Drenthe en Overijssel (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 25). Tijdens de *Maartmaand=Streektaalmaand* wordt tijdens gemeenteraden overlegd in de streektaal. Hoe dit zit in Gelderland en Oost- en West-Stellingwerf is niet bekend. Ook lokale autoriteiten in Limburg spreken de streektaal tijdens vergaderingen (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 10). Dit is nog altijd niet veranderd.⁹³

De maatregel in artikel 10.2.g is geïmplementeerd in Drenthe, de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 25) en Limburg. Hoe dit precies gedaan is in de Nedersaksische provincie en gemeenten is onbekend. In Limburg hebben de provinciale autoriteiten een lijst van Limburgse plaatsnamen opgesteld en deze op de website⁹⁴ gepubliceerd. Sommige gemeenten zijn ook overgegaan tot het daadwerkelijk plaatsen van plaatsnaamborden in het Limburgs (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 10).

Artikel 10.3.a tot en met 10.3.c

Alleen artikel 10.3.c is van toepassing op het streektaalbeleid binnen Nederland en dan voor alle provincies en de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf in het Nedersaksische taalgebied en in Limburg. Hiervoor geldt dezelfde situatie als in de toelichting bij artikel 10.1.a.iii, namelijk dat gebruikers van de streektaal zonder probleem verzoeken kunnen indienen in de streektaal.

Voor het implementeren van de maatregelen zoals beschreven in artikel 10.3.a en 10.3.b. is ook de bereidheid nodig van de autoriteiten die de diensten bieden en dit is niet af te dwingen (Herweijer en Jans 41).

Artikel 10.4.a tot en met 10.4.c

Geen van de maatregelen uit deze artikelen is van toepassing op het streektaalbeleid in Nederland. Er is binnen het Nedersaksische taalgebied maar beperkte vraag naar tolkdiensten en bovendien zou het ook niet nodig zijn, gezien streektaalgebruikers goed genoeg het Nederlands beheersen (Herweijer en Jans 42). Over het gebruik van tolken in Limburg wordt niets vermeld, zowel in het rapport van de derde evaluatieronde als in het Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010 niet.

---

⁹³ Informatie verkregen door drs. Ton van de Wijngaard, per e-mail; 19 januari 2011.

⁹⁴ <http://www.limburg.nl/algemeen/beleid/kunstcultuur/limburgsdialect/limburgsdialect.asp>; 19 januari 2011.

Artikel 10.4.b, het aanbieden van cursussen aan personeel en ambtenaren om zich de streektaal eigen te maken en het verwerven van werknemers die de streektaal beheersen, wordt zover bekend ook niet gedaan. Het wordt wel aangegeven als nieuw beleidspunt in Groningen, Drenthe en Overijssel (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 25), maar dit wordt niet toegelicht, waardoor het niet met zekerheid in het huidige streektaalbeleid zoals geïnterpreteerd in deze scriptie kan worden opgenomen.

Het verzoeken aan ambtenaren om bekend te zijn met de streektaal voordat zij worden aangenomen, artikel 10.4.c, is nergens van toepassing. In het rapport van Herweijer en Jans (41) wordt de suggestie gegeven eerst eens te kijken naar het effect van de implementatie van artikel 10.4.b. Het rapport onderschrijft het opnemen van deze maatregel, ook al wordt het tot op heden niet of niet concreet uitgevoerd.

Artikel 10.5

Nergens in de onderzochte provincies en gemeenten wordt het toegestaan de achternaam in de streektaal te gebruiken. Eerder is bekeken in welke mate er van deze regeling in het Fries gebruik werd gemaakt. Slechts tien tot twintig personen hebben dit gedaan. Met deze uitkomst is het overbodig hetzelfde na te streven in andere provincies met een streektaal in Nederland (Herweijer en Jans 43).

Artikel 11: media

Artikel 11.a.i tot en met 11.a.iii

Het Nedersaksische taalgebied

Groningen heeft RTV Noord, dat zowel tv- als radioprogramma's uitzendt, Drenthe heeft RTV Drenthe en Overijssel RTV Oost, waarop het Twents te horen is (Herweijer en Jans 48). Deze oproepen zenden zo'n één à anderhalf uur per week in de streektaal uit (Derde rapportage aan de Raad van Europa 10).

Limburg

Limburg zendt in de streektaal uit, zowel op tv als op de radio, op de zender L1 (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 10). Met deze maatregel wordt in Groningen, Drenthe, Overijssel en Limburg direct ook voldaan aan maatregel 11.a.ii en 11.a.iii.

Artikel 11.b.i en 11.b.ii

De maatregel in artikel 11.b.i is van toepassing op de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland (Radio Wehl), Limburg en Noord-Brabant. Voor de provincies uit het Nedersaksische taalgebied en Limburg geldt de toelichting van artikel 11.a.i.

Noord-Brabant

In Noord-Brabant is er Omroep Brabant. Daarin wordt in het programma *Op z'n Brabants één* keer in de week één uur streektaalmuziek uitgezonden.⁹⁵

Met de toepassing van maatregel 11.b.i. wordt in bovenstaande provincies automatisch voldaan aan maatregel 11.b.ii.

Artikel 11.1.c.i en 11.1.c.ii

Artikel 11.1.c.i en daarmee 11.1.c.ii zijn van toepassing op Groningen, Drenthe, Overijssel en Limburg. Voor een toelichting, zie de uitleg bij artikel 11.1.a.i tot en met 11.1.a.iii.

Artikel 11.1.d

Het Nedersaksische taalgebied

De Nedersaksische provincies en de twee gemeenten verlenen subsidies om cd's te produceren en te verspreiden waarop streektaalzang te beluisteren is (Herweijer en Jans 52).

Limburg

Binnen Limburg worden cd's geproduceerd met daarop streektaalmuziek, uitgegeven door de Limburgse productiemaatschappij Marlstone.⁹⁶

Noord-Brabant

In Noord-Brabant wordt het tijdschrift *Brabants* uitgegeven waarbij ook cd's worden geleverd met daarop streektaalmuziek.⁹⁷

---

⁹⁵ <http://www.omroepbrabant.nl/?program/34112/Op+zn+Brabants+.aspx>; 19 januari 2011.

⁹⁶ <http://www.limburgsedialecten.nl>; 21 januari 2011.

⁹⁷ <http://www.erfgoedbrabant.nl/publieksactiviteiten/publicaties/tijdschriften>; 21 januari 2011.

Zeeland

Zeeland kent de *Zeeuwse Klapbank*, aanvankelijk een tentoonstelling waarbij de toeschouwer door het Zeeuwse taallandschap werd geleid. De tentoonstelling is na afloop ondergebracht in de taalkamer van de TwentseWelle in Overijssel. Tevens is er een cd-rom uitgekomen met daarop twaalf dialectfragmenten. Deze zijn ook te beluisteren op de website <http://www.zeeuwseklapbank.nl>.⁹⁸

Artikel 11.1.e

Het Nedersaksische taalgebied

Binnen het Nedersaksische taalgebied verschijnen in regionale bladen ook artikelen in het Nedersaksisch, zoals in *Dagblad van het Noorden* (Groningen), *Twentse Courant/Tubantia* (Overijssel) en *De Stentor* (Overijssel en Gelderland), maar hier is geen gericht beleid in (Herweijer en Jans 52).

Limburg

Enkele kranten in Limburg hebben wekelijks artikelen in de streektaal, bedoeld om de lezer in aanraking te laten komen met het Limburgs in geschreven vorm (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 10).

Artikel 11.1.f

Het Nedersaksische taalgebied

In 2008 subsidieerden Groningen en Overijssel twee regionale soaps naast het geld dat er was op basis van de Mediawet. In de Stellingwerver gemeenten werd gezorgd voor extra subsidie voor boekuitgaven en cd's (Herweijer en Jans 53), maar in de voordracht 2009-011 (11) van de provincie Groningen wordt van beiden gemeenten beweerd geen vast beleid te hebben. Wat voor soort kosten Drenthe extra dekt, is niet bekend.

Limburg

De provincie Limburg ondersteunt programma's waarin Limburgs wordt gesproken, zoals de *Kinjerkraom* en de *Kinjerkuultuurpriés* (Commissie van deskundigen, derde tussentijdse evaluatierapport 10).

---

⁹⁸ <http://www.scez.nl/6/streektalen/58/zeeuwseklapbank>; 21 januari 2011.

Artikel 11.1.g

Het Nedersaksische taalgebied

In geen enkele provincie en in geen van de twee gemeentes wordt de opleiding van journalisten en andere medewerkers gesteund. In de voordracht van de provincie Groningen 2009-011 (11) staat dat hiervoor beleidsplannen zijn in Groningen, Drenthe en Overijssel, maar dat maakt nog geen concreet beleid.

Artikel 11.2

Nedersaksische taalgebied

Artikel 11.2 is van toepassing op de provincies Groningen, Overijssel en Gelderland (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 26). De Nord Deutsche Rundfunk (afgekort: NDR) zendt bijvoorbeeld programma's uit in het Nederduits, die in bovenstaande provincies makkelijk ontvangen worden.

Limburg

In de evaluatie van het streektaalbeleid 2001-2006 van Limburg (Provincie Limburg; nr. 1-755-1 17), is dit artikel op het handvest wel aangekruist, maar bij navraag bleek dat dit een beleidsplan voor de toekomst zou zijn.⁹⁹ In recentere documenten (Derde tussentijdse evaluatierapport; Meerjarenvisie Streektaalbeleid 2007-2010) staat er nergens iets over vermeld.

Artikel 11.3

Het Nedersaksische taalgebied

De maatregel in dit artikel maakt alleen onderdeel uit van het beleid in Groningen (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 26). Hoe dit beleid geconcretiseerd wordt, is niet duidelijk.

Artikel 12: Culturele activiteiten en voorzieningen

Artikel 12.1.a

Het Nedersaksische taalgebied

Iedere onderzochte provincie en gemeente kent streektaalinstututen en/of initiatieven die culturele activiteiten organiseren. Hierbij valt te denken aan de productie van cd's in het Gronings, het Stellingwerfs en het Achterhoeks, maar ook aan Nedersaksische tijdschriften,

---

⁹⁹ Dit heeft drs. Ton van de Wijngaard bevestigd, per e-mail; 19 januari 2011.

zoals *Oeze Volk* en *Roet* in Drenthe en een flinke hoeveelheid boeken in het Twents, Stellingwerfs, Gronings, Achterhoeks en Drents (Herweijer en Jans 59). Daarnaast worden er diverse festivals georganiseerd. Zo kent Drenthe een tweejaarlijks streektaalfestival waarbij Drentse muziek, gedichten en toneel de aandacht krijgen (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 32-3).

Limburg

Ook in Limburg zijn er tal van culturele activiteiten en voorzieningen. Zo is er Stichting Limburgse Literaire Lies (afgekort: Lili) die het spreken en schrijven van het Limburgs promoot en bevordert door middel van literatuur, toneelstukken, cabaret, muziek en film. (Derde rapportage aan de Raad van Europa 46). Daarnaast worden er ook Limburgse cd's uitgegeven door de Limburgse platenmaatschappij Marlstone.¹⁰⁰

Noord-Brabant

In Noord-Brabant ontbreekt de streektaal ook niet op het vlak van cultuur. Zo is er het tijdschrift *Brabants*, met artikelen, cd's en gedichten in het Brabants. Ook is er het tweejaarlijks dialectfestival van Lieshout.

Zeeland

Zeeland kent de *Zeeuwse Klapbank*, voorheen een tentoonstelling en nu gedigitaliseerd, waarbij men wordt rondgeleid door het Zeeuwse taallandschap. Ook is er de zangwedstrijd *Zing Zeeuws*.

Artikel 12.1.b

Binnen het Nedersaksische taalgebied worden er regionale dramaserieën uitgezonden met ondertiteling en er verschijnen ook wel publicaties in het Nedersaksisch, maar de provincies en de twee gemeenten voeren hier geen concreet beleid op (Herweijer en Jans 63).

Van Limburg, Noord-Brabant en Zeeland is niet bekend of er beleidsvorming op dit gebied is.

---

¹⁰⁰<http://www.limburgsedialecten.nl/sjablonen/dialecten/pagina.asp?subsite=176&onderwerp=898>; 21 januari 2011.

Artikel 12.1.c

In het Nedersaksische taalgebied zijn er weleens toneelstukken vertaald naar het Gronings en er zijn muziekkuitvoeringen in het Drents geweest, maar het is lastig om hiervoor subsidie te krijgen. Bovendien moet er genoeg animo voor zijn (Herweijer en Jans 63-4).

Van de overige onderzochte provincies is niet bekend of zij hier beleid op hebben, maar de argumentatie die gegeven is voor het feit dat de maatregel niet in Noord- en Oost-Nederland opgaat, zou ook voor de andere provincies kunnen gelden.

Artikel 12.1.d

Zie voor alle provincies en de twee gemeenten de toelichting bij de toepassing van artikel 7.1.d, handvest deel II, bijlage III.

Artikel 12.1.e

Artikel 12.1.e is alleen van toepassing op de provincie Groningen (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 27). Hoe dit precies is ingevuld, staat hierbij niet vermeld.

Artikel 12.1.f

Op iedere provincie is artikel 12.1.f van toepassing. Zie voor een toelichting de toepassing van artikel 7.1.d en 7.1.e, handvest deel II, bijlage III.

Artikel 12.1.g

Het Nedersaksische taalgebied

Het bewaren en verzamelen van werken in de streektaal wordt in het Nedersaksische taalgebied gedaan door provinciale bibliotheken en archieven en streektaalinstututen. Het Staring Instituut heeft bijvoorbeeld een uitgebreide collectie en de Stellingwarver Schrieversronte heeft een kenniscentrum (Herweijer en Jans 65).

Limburg

In Limburg speelt Stichting Lilili een rol in het verzamelen en uitgeven van werken in de streektaal (Derde rapportage aan de Raad van Europa 46).

Noord-Brabant

Binnen Noord-Brabant is er Stichting LiBra, die deel uitmaakt van Kenniscentrum Kunst en Cultuur. De stichting zet zich in om de Brabantse letteren te promoten en te bevorderen.¹⁰¹

Zeeland

Binnen het Kerkje van Ellesdiek zijn er Bijbelvertaalgroepen die bijbelboeken in het Zeeuws vertalen.¹⁰²

Artikel 12.1.h

Volgens (Herweijer en Jans 65) wordt de maatregel uit artikel 12.1.h binnen het gehele Nedersaksische taalgebied uitgevoerd, en wel door de TwentseWelle, de IJsselacademie, de Stellingwarver Schrieversronte, de drie streektaalinstanties in Groningen en de RuG.

Over de implementatie van dit artikel in andere provincies is niets bekend.

Artikel 12.2

Artikel 12.2 is in ieder geval in het Nedersaksische taalgebied niet van toepassing op het streektaalbeleid (Herweijer en Jans 66). De vraag is volgens het rapport of het de taak van de overheid is om deze maatregel te stimuleren.

Van de overige provincies is op dit punt niets bekend.

Artikel 12.3

Het rapport van Herweijer en Jans (66) raadt af de maatregel in artikel 12.3 binnen het Nedersaksische taalgebied op de korte termijn te implementeren. Hiervoor zou men namelijk eerst in overleg moeten gaan met de Minister van Buitenlandse Zaken en de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Over de implementatie van dit artikel binnen andere provincies is niets bekend, maar de argumentatie die in Noord- en Oost-Nederland wordt gegeven, zou ook voor de andere provincies op kunnen gaan.

---

¹⁰¹ <http://www.libralink.nl>; 4 februari 2011.

¹⁰² <http://www.kerkje-ellesdiek.nl/vertalingen.html>; 19 januari 2011.

Artikel 13: Economisch en sociaal leven

Artikel 13.1.a

Artikel 13.1.a is op geen enkel onderzocht gebied van toepassing. Het Standaardnederlands is de normtaal binnen de wetgeving, wordt in het rapport *Nedersaksisch waar het kan* gesteld (Herweijer en Jans 74). Dit zou dan ook voor andere provincies opgaan.

Artikel 13.1.b

Zie toelichting bij artikel 13.1.a.

Artikel 13.1.c

Artikel 13.1.c wordt eigenlijk al geïmplementeerd als een streektaal erkend is onder het handvest deel II, waarin staat dat er geen discriminatie mag plaatsvinden op basis van de streektaal op de arbeidsmarkt (Herweijer en Jans 74). Zowel van het Nedersaksische taalgebied als van Limburg is niet bekend dat dit geschonden wordt.

Noord-Brabant en Zeeland hebben een dergelijke erkenning niet en bij navraag aan de streektaalfunctionarissen bleek dat er op het gebied van het economische en sociale leven niets gedaan wordt.¹⁰³

Artikel 13.2.a

Zie toelichting bij artikel 13.1.a.

Artikel 13.2.b

In heel veel sectoren wordt gebruikgemaakt van de streektaal, zoals in het openbaar vervoer en binnen bibliotheken. In Groningen en Drenthe worden daarnaast streektaalactiviteiten georganiseerd (Provincie Drenthe, statenstuk 2009-380 27).

Hetzelfde gebeurt in Limburg door Stichting Lilili (Derde rapportage aan de Raad van Europa 46).

Artikel 13.2.c

Het gebruik van streektaal in de zorg is momenteel, 2010, alleen een aandachtspunt binnen het beleid van Overijssel, met de lespakketten ontwikkeld door de streektaalfunctionaris van de IJsselacademie en het Deltion College te Zwolle voor de mbo-opleiding Sociaal

---

¹⁰³ Prof dr. Jos Swanenberg en dr. Veronique De Tier, per e-mail; 18 januari 2011.

Pedagogisch Werk, genaamd *Gebruik van streektaal in de zorg* (Herweijer en Jans 16).

Artikel 13.2.d

Het gebruik van de streektaal in veiligheidsinstructies wordt in geen van de provincies gedaan. In het rapport van Herweijer en Jans (77) wordt gesteld dat dit niet doelmatig is. Hoe de andere onderzochte gebieden hier precies over denken is niet bekend, maar geen van de overige provincies heeft hier beleid op.¹⁰⁴

Artikel 13.2.e

Zie toelichting bij artikel 13.1.a.

Artikel 14: Internationale uitwisselingen

Artikel 14.1.a

Artikel 14.a.1 is van toepassing op alle provincies (met uitzondering van de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf), behalve Noord-Brabant. Noord-Brabant heeft geen enkele samenwerking met België. Voor een toelichting op de implementatie van artikel 14.1.a, zie de toelichting per provincie bij de toepassing van artikel 7.1.i, handvest deel II, bijlage III.

Artikel 14.1.b

Artikel 14.1.b heeft betrekking op de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Limburg en Zeeland. Voor een toelichting, zie de uitleg per provincie bij de toepassing van artikel 7.1.i, handvest deel II, bijlage III.

---

¹⁰⁴ Drs. Ton van de Wijngaard, per e-mail; 19 januari 2011 en dr. Veronique De Tier en prof.dr. Jos Swanenberg, per e-mail; 18 januari 2011.

Bijlage VI

Uitgaven aan het streektaalbeleid per provincie en de twee gemeenten per jaar.

Alle bedragen zijn in Euro's (€)	Totaal	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bureau Groninger Taal en Cultuur *				105.227	107.698	110.176	112.710	90.756	90.756	90.756	90.756	105.500	105.500	105.500	105.500	115.770	115.770
Stichting Grunniger Taol		105.445	108.186					15.882	15.882	15.882	15.882	15.900	15.900	15.900	15.900	18.000	18.000
Huis van de Groninger Cultuur				6.807	6.807	6.807	6.807					175.000	175.000	175.000		335.730	335.730
Activiteitsbudget regionale geschiedenis								5.672	5.672	5.672	5.672						
Stichting Kostverloren				15.882	15.882	15.882	15.882										
Platform Scheemda												25.000	25.000	25.000			
Mediabudget Regionale Cultuur																	
Krediet Groningana				13.613	13.613	13.613	13.613										
Provinciale Schrijfwedstrijd								681	681	681	681						
Krediet Westelijke Cultuur		23.958	24.557														
Project MeertMoand				3.403	3.403	3.403	3.403										
Theatergroep WAARK																10.000	10.000
Stimulatie Groningse muziek 2002 & 2003								30.000	30.000								
Noord-Nederlands Orkest/Stichting N13 (2005)												12.500					
Twee Eeuwen Groningse -'n aolden taal (2005)												10.000					
Training docenten Gronings, ontwikkeling Gronings cursusmateriaal en organisatie cursussen in 't Gronings (2005 en 2006)												25.000	25.000				
RTV Noord (2006) <i>Regionale dramaserie Boven Wotter</i>												300.000					
Bijbelvertaling in het Gronings (2007)														25.000			
Grunneger Leugenbaank (2007)														25.000			
Groninger Boekdagen								12.500	12.500	12.500	12.500	12.500	12.500	12.500			
Diverse educatieve projecten												75.000					
Dagblad van het Noorden <i>Wedstrijd en publicatie "De Mooiste 100 Groningse woorden"</i>																	
Publicatie "Laot joe nait nuigen" <i>Gids waarin dagelijks gebruik van het Groningse in is opgenomen</i>												7.500					
* Vanaf 2002 wordt van dit budget ook de streektaalfunctionaris betaald.																	
Totaal	2.912.941	129.403	132.743	144.932	147.403	149.881	152.415	112.991	155.491	155.491	125.491	463.900	658.900	383.900	121.400	479.500	479.500
Totaal structureel	2.332.941	129.403	132.743	144.932	147.403	149.881	152.415	112.991	142.991	142.991	112.991	321.400	321.400	321.400	121.400	479.500	479.500
Totaal incidenteel	580.000	-	-	-	-	-	-	-	12.500	12.500	12.500	142.500	337.500	62.500	-	-	-

Tabel 1: Streektaaluitgaven Groningen

Alle bedragen zijn in Euro's (€)	Totaal	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Stichting Drentse Taol		56.725	56.725	56.725			140.585	140.585	161.152	161.152	161.152	161.152	161.152	161.152	165.000	205.404	136.936
Stichting Het Drentse Boek		56.725	56.725	56.725	56.725		28.109	28.109	47.490	47.490	47.490	47.490	47.490	47.490			
Roet							2.800	2.800									
Stichting Maandblad Oeze Volk							18.000	18.000	20.029	20.029	20.029	20.029	20.029	20.029		205.404	205.404
Drentse publicaties							11.500	11.500									
Culturele activiteiten							10.200	10.200									
Drents spelling																	
Algemeen Incidenteel Budget (2009-2010)																16.667	16.667
Stichting Drentse Taol (2003-2006) <i>Taal-, lees- en schrijfbevordering</i>							7.896	7.896	7.896	7.896							
Stichting Drentse Taol (2003 - 2007) <i>Audiovisuele portretten van Drentse auteurs</i>							1.470	1.470	1.470	1.470	1.470	1.470	1.470				
Fryske Academie (2004-2007) <i>Taalonderzoek Drents</i>									9.543	9.543	9.543	9.543					
Noord Nederland Orkest (2005) <i>Regionale concerten</i>											12.500						
Stichting de Drentse Muziek- maatschappij (2007) <i>Promotie regionale muziek, organiseren workshop en uitbrengen cd</i>														25.000			
Stichting Maandblad Oeze Volk (2003-2007)							1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000				
De Zeuvendaagse																	
Stichting Huus van de Taol (2003-2007)							1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400				
Boekvorm Uitgevers (2003-2007) <i>Mol</i>							300	300	300	300	300	300	300				
Handboek Nedersaksische taal en letterkunde														2.000			
Projectpilot (2006-2008) <i>Klaar veur de start</i>												13.333	13.333	13.333			
Totaal	3.313.074	113.450	113.450	113.450	56.725	-	211.194	211.194	228.671	240.737	250.280	262.780	263.613	282.717	178.333	427.474	359.006
Totaal structureel	3.109.635	113.450	113.450	113.450	56.725	-	211.194	211.194	228.671	228.671	228.671	228.671	228.671	228.671	165.000	410.807	342.339
Totaal incidenteel	203.438	-	-	-	-	-	-	-	12.066	21.609	34.109	34.942	54.046	13.333	16.667	16.667	-

Tabel 2: Streektaaluitgaven Drenthe

Alle bedragen zijn in Euro's (€)	Totaal	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Streektaalinstanties		95.884	129.418	125.969	333.211	95.067									292.000		
Iisselacademie Structureel							65.600	65.600	71.572	71.572	71.572	71.572	71.572	71.572		136.000	136.000
Van Deinse Instituut Structureel							65.600	65.600	71.572	71.572	71.572	71.572	71.572	71.572			
Streektaalfunctionarissen Structureel							95.500	95.500	106.000	106.000	106.000	106.000	106.000	106.000			
GOS Structureel							36.000	36.000	38.552	38.552	38.552	38.552	38.552	38.552		25.000	25.000
Stichting Twentse Welle Structureel																123.000	123.000
Iisselacademie Incidenteel							409	409									
Van Deinse Instituut Incidenteel							5.551	5.551									
GOS Incidenteel							8.327	8.327									
Sasland Foundation <i>Onderzoek naar het Nedersaksisch</i>							794	794									
Ooebare bibliotheek Overijssel <i>Boekenbal</i>							5.899	5.899									
SONT							1.135	1.135									
Regionale Soapopera Van Jonoe Leu en Oale Groond (2005 & 2006)												350.000	92.000				
Totaal	4.377.353	95.884	129.418	125.969	333.211	95.067	284.814	284.814	287.696	287.696	287.696	637.696	379.696	287.696	292.000	284.000	284.000
Totaal structureel	3.891.125	95.884	129.418	125.969	333.211	95.067	262.700	262.700	287.696	287.696	287.696	287.696	287.696	287.696	287.696	284.000	284.000
Totaal incidenteel	486.228	-	-	-	-	-	22.114	22.114	-	-	-	350.000	92.000	-	-	-	-

Tabel 3: Streektaaluitgaven Overijssel

Alle bedragen zijn in Euro's (€)	Totaal	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Algemene Provincieuitgaven									250.000	250.000	250.000	240.000	240.000	240.000	240.000		
Adviseur volkscultuur																75.000	75.000
WALD-project		5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000									
Streektaalfunctionaris																26.000	26.000
Cultuurfestival																	130.000
Totaal	2.077.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	250.000	250.000	250.000	240.000	240.000	240.000	240.000	101.000	231.000
Totaal structureel	1.947.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	250.000	250.000	250.000	240.000	240.000	240.000	240.000	101.000	101.000
Totaal incidenteel	130.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	130.000

Tabel 4: Streektaaluitgaven Gelderland

Alle bedragen zijn in Euro's (€)	Totaal	2009	2010
Stellingwarver Schrieversronte		150.000	150.000
Heemkundeonderwijs		19.000	19.000
Literaire prijzen		4.000	4.000
Totaal	346.000	173.000	173.000
Totaal structureel	346.000	173.000	173.000
Totaal incidenteel	0	0	0

Tabel 5: Streektaaluitgaven Oost- en West-Stellingwerf

Alle bedragen zijn in Euro's (€)	Totaal	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
STRUCTUREEL																	
Streektaalfunctionaris																	
Streektaalfunctionaris														62.000	62.000	62.000	62.000
Inhoudelijke medewerker (2004-2005 0,5 fte)														16.000	16.000	16.000	16.000
Secretariële ondersteuning (2003)																	
Secretariële ondersteuning (2004-2005)																	
Huisvesting (2004-2005)																	
Raad veur 't Limburgs																	
Presentiegelden Raod														16.000	16.000	16.000	16.000
Activiteiten Raod veur 't Limburgs														28.000	28.000	28.000	28.000
Veldeke Limburg																	
Activiteitsmodellen Veldeke Limburg														28.000	28.000	28.000	28.000
Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde																	
INCIDENTEEL																	
Streektaalfunctionaris																	
Inhoudelijke medewerker (2004-2005 0,5 fte)	29.809	29.809	29.809	29.809	29.809	29.809	29.809	29.809	29.809	29.809	29.809	29.809	29.809	36.157			
Secretariële ondersteuning (2003)	9.706	9.706	9.706	9.706	9.706	9.706	9.706	9.706	9.706	9.706	9.706	9.706	9.706	30.442			
Secretariële ondersteuning (2004-2005)	3.025	3.025	3.025	3.025	3.025	3.025	3.025	3.025	3.025	3.025	3.025	3.025	3.025				
Huisvesting (2004-2005)	8.083	8.083	8.083	8.083	8.083	8.083	8.083	8.083	8.083	8.083	8.083	8.083	8.083	16.000			
Raad veur 't																	
Projecten meerjarenplan 2001-2004	12.346	12.346	12.346	12.346	12.346	12.346	12.346	12.346	12.346	12.346	12.346	12.346	12.346				
Projecten meerjarenplan 2004-2006	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	66.600			
Projecten overig	5.481	5.481	5.481	5.481	5.481	5.481	5.481	5.481	5.481	5.481	5.481	5.481	5.481	10.031			
Presentiegelden Raod	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	10.000			
Veldeke Limburg																	
Projecten	12.300	12.300	12.300	12.300	12.300	12.300	12.300	12.300	12.300	12.300	12.300	12.300	12.300	33.308			
Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde																	
Projecten	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300		
Projecten Cultuur en Dialect																	
Stichting LILIJ																	
LILIJ-dag	4.865	4.865	4.865	4.865	4.865	4.865	4.865	4.865	4.865	4.865	4.865	4.865	4.865	10.040			7.500
LILIJ-boeken	796	796	796	796	796	796	796	796	796	796	796	796	796				
LILIJ-overig	1.750	1.750	1.750	1.750	1.750	1.750	1.750	1.750	1.750	1.750	1.750	1.750	1.750				
LJ TV																	
Kinjerkraom	58.225	58.225	58.225	58.225	58.225	58.225	58.225	58.225	58.225	58.225	58.225	58.225	58.225	60.000			
Kresj TV	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	90.000			
De Hemelpaort														300.000			
LJTV i.s.m. Mediagroep																	
Mooi Limburgs Muziekfestival														36.500			
Overig																	
Nach van het Limburgse Leed	1.135	1.135	1.135	1.135	1.135	1.135	1.135	1.135	1.135	1.135	1.135	1.135	1.135	7.500			
Kinjer Vasteloovend Leedjesfestival	9.670	9.670	9.670	9.670	9.670	9.670	9.670	9.670	9.670	9.670	9.670	9.670	9.670	9.975	2.000		
Kinjer-OLS	333	333	333	333	333	333	333	333	333	333	333	333	333	3.000	2.269		
Totaal	2.697.177	0	0	0	0	0	227.207	227.207	227.207	227.207	227.207	227.207	227.207	713.364	170.569	150.000	150.000
Totaal structureel	600.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	150.000	150.000	150.000	150.000
Totaal incidenteel	2.097.177	0	0	0	0	0	227.207	227.207	227.207	227.207	227.207	227.207	227.207	713.364	20.569	0	0

Tabel 6: Streektaaluitgaven Limburg

Alle bedragen zijn in Euro's (€)	Totaal	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Erfgoed Brabant																	
Leerstoel lvt											70.000	70.000	70.000	70.000	70.000	70.000	70.000
Woordenboek Brabantse dialecten																	
	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000
Totaal	1.190.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	130.000	70.000	70.000	70.000	70.000	120.000	120.000
Totaal structureel	1.190.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	130.000	70.000	70.000	70.000	70.000	120.000	120.000
Totaal incidenteel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabel 7: Streektaaluitgaven Noord-Brabant

Alle bedragen zijn in Euro's (€)	Totaal	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek																	
Kerke van Ellediek														10.000	10.000	12.000	12.000
Woordenboek van de Vlaamse Dialecten														4.000	4.000		
Zuudwest 7 - Tijdschrift Noe																50.000	50.000
Woordenboek van de Vlaamse dialecten en Stichting School en dialect					22.689	22.689	22.689										
Supplement Woordenboek van de Vlaamse dialecten					11.345												
St. Johan Hendrik van Dale												1.100					
Totaal	245.512				34.034	22.689	22.689	-	-	-	-	1.100	-	14.000	14.000	62.000	75.000
Totaal structureel	244.412				34.034	22.689	22.689	-	-	-	-	-	-	14.000	14.000	62.000	75.000
Totaal incidenteel	1.100				-	-	-	-	-	-	-	1.100	-	-	-	-	-

Tabel 8: Streektaaluitgaven Zeeland